

» GIV OS RESPEKT OG RETFÆRDIGHED! «

ADGANG TIL RETFÆRDIGHED FOR KVINDelige
VOLDTÆGTSOVERLEVERE I DANMARK

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International er en global bevægelse, der består af over 7 millioner mennesker som arbejder for en verden, hvor menneskerettighederne kan nydes af alle.

Vores vision er, at alle personer skal have adgang til de rettigheder som foreligger i Verdenserklæringen om Menneskerettigheder, samt alle internationale menneskerettighedsstandarder.

Vi er uafhængige af regeringer, politiske ideologier, økonomiske interesser og religion og er hovedsageligt finansieret af vores medlemmer og donationer fra offentligheden.

© Amnesty International 2019

Medmindre andet er angivet, har indholdet i dette dokument licens under et Creative Commons (tilskrivning, ikke-kommerciel, ingen afledninger, international 4.0) licens.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Besøg tilladelsessiden på vores hjemmeside for mere information: www.amnesty.org

Hvor materiale er tilskrevet en anden copyright-ejer end Amnesty, er materialet ikke underlagt Creative Commons Licensen.

Først udgivet i 2019

af Amnesty International Ltd

Peter Benenson House, 1 Easton Street
London WC1X 0DW, UK

Index: EUR 18/9784/2019

Originalsprog: Engelsk

amnesty.org

Forsidebillede: Foto af kvinder og piger der demonstrerer for en samtykkebaseret definition af voldtægt, taget i København den 25. november 2018 © Jonas Persson

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

INDHOLD

OVERORDNET SAMMENFATNING	5
METODOLOGI	9
TERMINOLOGI	11
1. BAGGRUND	12
1.1 UDBREDT STRAFFRIHED FOR VOLDTÆGT	12
1.2 DET MANGLENDE KØNSPERSPEKTIV	13
1.3 HULLER I DATAINDSAMLINGEN	14
2. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED I DANSK LOVGIVNING	17
2.1 DEFINITIONEN PÅ VOLDTÆGT I DANSK LOVGIVNING	19
2.2 STRAF OG SKÆRPEDE OMSTÆNDIGHEDER	23
3. FORHINDRINGER FOR ANMELDELSE AF VOLDTÆGT	26
3.1 MANGLENDE TILLID TIL POLITIET	28
3.2 VOLDTÆGT I SAMMENHÆNG MED VOLD I HJEMMET	30
3.3 POLITIETS REAKTIONER PÅ VOLDTÆGTSANMELDELSER	31
3.4 MANGLENDE DISKRETIION VED ANMELDELSEN	32
3.5 POLITIETS BEHANDLING AF OFRE UNDER AFHØRINGEN	33
4. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED: RETSPROCESSEN	36
4.1 BEGRÆNSET ADGANG TIL ERFARNE BISTANDSADVOKATER	36
4.2 MANGELFULD EFTERFORSKNING	40
4.3 ADGANG TIL INFORMATION OG KOMMUNIKATION MED OVERLEVERNE	41

4.4 POLITIETS LUKNING AF SAGER	43
4.5 LANGVARIG RETSPROCES	44
4.6 HULLER I UDDANNELSEN AF FAGPERSONER	45
4.7 OVERLEVERES OPLEVELSER I RETTEN	47
5. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED: VOLDTÆGTSMYTER OG KØNSSTEREOTYPER	51
5.1 HOLDNINGER BLANDT RETSHÅNDHÆVENDE PERSONALE	52
5.2 SEKSUALUNDERVISNING I DANMARK	54
5.3 MANGLENDE UDDANNELSE OM SEKSUEL SELVBESTEMMELSE, SAMTYKKE OG FORHOLD	55
5.4 MEDIERNES ROLLE	57
5.5 KONKLUSION	59
6. »SAMMEN ER VI STÆRKERE«	60
7. ANBEFALINGER	63

OVERORDNET SAMMENFATNING

Hvert år bliver omkring 5.100 kvinder udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg i Danmark, ifølge tal fra Justitsministeriet. Forskning fra Syddansk Universitet vurderer, at tallet kan have været så højt som 24.000 i 2017. Alligevel blev kun 890 voldtægter anmeldt til politiet ifølge statistikken fra samme år; af disse blev 535 retsforfulgt, og kun 94 endte med domfældelse.

Billedet af udbredt seksuel vold og den medfølgende straffrihed står i skarp kontrast til Danmarks høje score på ligestillingsområdet i mange andre sammenhænge. For eksempel lå Danmark i 2017 på en andenplads lige efter Sverige i kønsligestillingsindekset (Gender Equality Index), som undersøger områder såsom arbejde, penge og sundhed. I Danmark er der en udbredt forestilling om, at der er fuld kønsligestilling, men denne rapport viser, at de danske myndigheder har et stykke vej endnu, hvis Danmark skal kunne leve op til det positive image.

Amnesty Internationals europæiske research viser, at kvinders adgang til retfærdighed i voldtægtssager er et problem i hele regionen, også i de nordiske lande, men Danmark har nu muligheden for at skabe varige forbedringer, i samarbejde med en stærk og aktiv græsrodsbevægelse, drevet af overleverne. Enhver form for seksuel vold, uanset offerets køn eller kønsidentitet, er en menneskerettighedskrænkelse. Imidlertid har denne rapport fokus på én form for seksuel vold, nemlig voldtægt, og specifikt den voldtægt, der begås mod kvinder og piger, fordi de er berørt af det i uforholdsmæssig grad.

Denne rapport bygger på Amnesty Internationals feltforskning i Danmark, samt på skrivebordsforskning foretaget mellem marts 2018 og januar 2019. Forskerne interviewede 18 kvinder og piger over 15 år i Aarhus, København og Fredericia, 11 repræsentanter fra civilsamfundsorganisationer, to jurister, en juraprofessor, tre repræsentanter fra Det Kriminalpræventive Råd og to eksperter fra Center for Voldtægts ofre i Aarhus og Center for Seksuelle Overgreb i København. Amnesty International afholdt også møder med 11 repræsentanter for relevante myndigheder. Herudover analyserede Amnesty International udpluk fra danske byretsdomme (fra maj 2017 til maj 2018), samt anklagemyndighedens afgørelser om at lukke efterforskningen af voldtægtsanmeldelser (fra december 2017 til maj 2018).

I 2014 var Danmark blandt de første lande til at ratificere Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen). Konventionen er den mest omfattende internationale traktat omhandlende vold mod kvinder.

Istanbulkonventionen pålægger Danmark at indsamle kønsopdelte statistiske data om vold – herunder seksuel vold – mod kvinder og piger, med det formål at bibringe et klarere billede af, hvem ofre er. Nærværende rapport viser imidlertid, at der er sket et gradvist skift i dansk politik henimod kønsneutralitet, herunder også hvad angår visse aspekter af dataindsamling om voldtægt. For eksempel er data om

voldtægtsdomme inddelt efter køn og alder, men det samme gælder ikke for data om voldtægtsanmeldelser til politiet.

Data om voldtægter er generelt ikke opdelt efter andre kategorier, såsom seksuel orientering, funktionsvariationer eller relation mellem offer og gerningsmand. Dette besværliggør statistisk analyse og giver for eksempel ikke tilstrækkelige oplysninger om, hvor mange politianmeldelser der indgives af kvinder, eller hvor mange voldtægter der begås af partnere. Der indsamles ingen data om seksuel vold begået mod transkønnede kvinder.

Myndighederne bør tage initiativ til at lukke hullerne i dataindsamlingen, således at både politikudvikling og beslutninger om ressourcetildeling sker på et informeret grundlag, som understøtter effektive strategier til at adressere og forebygge seksuel vold.

Rapporten fastslår, at der er flere huller i dansk lovgivning, når det gælder seksuel vold. I henhold til Istanbulkonventionen skal voldtægt og alle andre seksuelle handlinger, hvor der ikke foreligger samtykke, anses som strafbare handlinger. Men selv fem år efter ratificering af konventionen, og trods anbefalinger fra Europarådets ekspertgruppe for indsatsen mod vold mod kvinder og vold i hjemmet, GREVIO (som er ansvarlig for at overvåge implementeringen af Istanbulkonventionen fra 2017), er voldtægt fortsat ikke defineret ud fra manglende samtykke.

Straffelovens eksisterende voldtægtsparagraf definerer voldtægt som vold eller trussel om vold, ulovlig tvang eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen. De overlevere, der blev interviewet til denne rapport, understregede vigtigheden af, at definitionen på voldtægt i dansk lovgivning ændres til at være samtykkebaseret.

46-årige »Anne« sagde: »Loven er et symbol på, hvad vi som samfund betragter som rigtigt og forkert. Og loven bør afspejle, hvad vi mener er forkert, og hvad vi mener er rigtigt. Så selvom vi ikke ved, om flere ville blive dømt ... det vigtigste er, at vi har sagt, at vi mener, at det er voldtægt, hver gang man har sex uden samtykke. Og jeg tror, det vil afspejle sig i vores kultur. Og det mener jeg faktisk er det allervigtigste«.

Lovens fokus på modstand og vold snarere end på samtykke påvirker ikke bare anmeldelsesraten, men også den sociale bevidsthed om seksuel vold. Begge dele er afgørende for at ophæve straffriheden for disse forbrydelser og for at forebygge, at de sker. Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske ved Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet i København, sagde: »En mand kan sige: 'Hun sagde ikke 'nej'. Men spørgsmålet burde være, hvorvidt hun sagde 'ja'. Vi har brug for en holdningsændring«.

Mange af de interviewede fagpersoner, aktivister og overlevere understregede, at hvis den juridiske definition på voldtægt fremover baseres på seksuel selvbestemmelse og samtykke, vil det muliggøre vidtrækkende og systemiske ændringer i samfundet, og vil kunne forhindre voldtægt på længere sigt – særligt hvis det følges op af ordentlig seksualundervisning og bevidstgørelse af børn og unge.

Rapporten peger også på andre huller i lovgivningen; for eksempel er oral penetrering ikke medtaget i hverken lovgivning eller i de relaterede retningslinjer for anklagemyndigheden. Desuden overholder Danmark ikke alle Istanbulkonventionens bestemmelser om skærpende omstændigheder. Straffeloven bør revideres for at sikre, at den tager højde for skærpende omstændigheder såsom seksuel vold mod en nuværende eller tidligere partner og seksuel vold i form af magtmisbrug på for eksempel ungdomsinstitutioner eller psykiatriske afdelinger.

Rapporten viser desuden, at der foruden lovændringer er et behov for, at ofrene får en markant bedre behandling igennem samtlige stadier af retsprocessen. Indenfor de sidste par år har de danske myndigheder, med Justitsministerens lancering af handlingsplanen: »Respekt for voldtægts ofre« fra 2016,

taget glædelige skridt til at få undersøgt de mange voldtægtssager, der aldrig kommer for retten, samt til at forbedre politiets håndtering af voldtægt.

I praksis finder overleverne dog ofte anmeldelsesprocessen og dens efterdønninger voldsomt traumatiserende, især når de møder upassende spørgsmål, fejlbehæftet efterforskning og utilstrækkelig kommunikation. Mange mødes med nedladende holdninger, offerbebrejdelse (victim blaming) og fordomme, der er påvirket af kønsstereotyper og myter om voldtægt.

Politiets nuværende praksis er stadig noget ujævn og lever ofte ikke op til hverken Rigspolitiets Nationale Retningslinjer eller internationale standarder. Derfor er der fortsat mange, der undlader at anmelde en voldtægt. Voldtægtsoverleverne, der voldtages i forbindelse med vold i hjemmet, racejorte kvinder, transkønnede kvinder, samt kvindelige flygtninge og migranter har særlige udfordringer, når de vil anmelde en voldtægt og til i det hele taget at få adgang til retfærdighed.

Selvom Danmark er et af de få lande i regionen, hvor ofre har adgang til statsstøttet retshjælp, viser rapporten, at politiet ikke altid informerer om den mulighed, og at der i nogle tilfælde ikke er en advokat til rådighed. De advokater, der bistår ofrene, har desuden varierende kendskab til seksuel vold.

I henhold til Istanbulkonventionen er staterne forpligtede til at stille introduktions- og videreuddannelse til rådighed for fagpersoner, der arbejder med forskellige former for vold mod kvinder, herunder seksuel vold. I Danmark findes der kun et begrænset uddannelses tilbud på området for politibetjente, og det er ikke obligatorisk for anklagere og dommere at deltage i nogen form for uddannelse på dette område. De overleverne, eksperter og fagpersoner, der blev interviewet til rapporten, understregede, at det er vigtigt, at der sker forandringer her.

Danmark har tiltrådt FN's Konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder samt andre internationale og regionale konventioner og er derfor forpligtet til at modarbejde og udrydde skadelige kønsstereotyper i samfundet. Det kan for eksempel ske ved at sørge for fyldestgørende, alderssvarende, evidensbaseret og objektiv seksual- og parforholdsundervisning til børn og unge mennesker.

De danske myndigheder bør sikre, at myter om voldtægt og kønsstereotyper modarbejdes på alle niveauer i samfundet, og bør opfordre medierne til at imødegå vold imod kvinder i stedet for at fremme forkerte og skadelige opfattelser.

Som denne rapport viser, lever Danmark, trods glædelige indsatser i de seneste par år, ikke helt og fuldt op til internationale menneskerettighedsbestemmelser og -standarder, og det har alvorlige følger for voldtægtsoverleverne. Mange af de kvinder, der er blevet interviewet til denne rapport, har talt åbent om deres oplevelser og er aktive i kampen for at forbedre adgangen til retfærdighed for voldtægtsoverleverne.

39-årige Kirstine skrev: »Jeg vil gøre alt hvad der overhovedet står i min magt for at bruge min egen historie til at banke vægge ned, så der i fremtiden er langt færre, der står i den situation, at de oven i et forfærdeligt overgreb også skal håndtere et skeptisk og uforberedt anmeldelsessystem, et retsvæsen, der bygger på antikke principper og en omverden, der bare helst vil have at man tier stille, bøjer nakken og accepterer at systemet krænker og svigter dem, som det er forpligtet til at beskytte«.

De danske myndigheder bør lytte til overleverne og gribe muligheden for at leve op til Danmarks ry som et land med reel ligestilling.

HOVEDANBEFALINGER

Til Folketinget:

Vedrørende lovgivningen:

1. Folketinget bør ændre definitionen af voldtægt i straffeloven, så den fremover er baseret på frivilligt samtykke og derved kommer på linje med internationale menneskerettighedsstandarder, herunder Istanbulkonventionen, som GREVIO anbefalede til Danmark i sin evalueringsrapport fra 2017.

Til Justitsministeren:

Vedrørende lovgivningen:

2. Ministeren bør fremsætte lovgivning for at ændre definitionen af voldtægt i straffeloven, så den fremover er baseret på frivilligt samtykke og derved kommer på linje med internationale menneskerettighedsstandarder, herunder Istanbulkonventionen, som GREVIO anbefalede til Danmark i sin evalueringsrapport fra 2017.
3. For at forhindre sekundær viktimisering, og for at udrydde diskriminerende praksis og brugen af kønsstereotyper på alle niveauer af den juridiske proces, bør ministeren sørge for, at der er adgang til relevant, systematisk og obligatorisk grund- og videreuddannelse af de relevante fagpersoner (såsom politi og andet retshåndhævende personale, anklagere, dommere og ofrenes bistandsadvokater), der arbejder med overlever af seksuel vold i forebyggelse og opklaring af seksuel vold, ligestilling og intersektionel diskrimination, voldtægtsmyter og stereotyper.

Til Undervisningsministeren og Ligestillingsministeren:

Vedrørende forebyggelse af seksuel vold og fremme af kønsligestilling igennem undervisning:

4. Ministrene bør sørge for, at der tilvejebringes obligatorisk, fyldestgørende, alderssvarende, kønssensitiv, evidensbaseret og objektiv seksual- og parforholdsundervisning til elever og studerende af alle køn og på alle undervisningstrin, også udenfor undervisningssystemet. Dette bør omfatte undervisning i samtykke, kropslig og seksuel selvbestemmelse og retten til kropslig integritet.

METODOLOGI

Denne rapport er baseret på research, som Amnesty International udførte mellem marts 2018 og januar 2019. Vi har undersøgt kvindelige voldtægtsoverleveres adgang til retfærdighed i Danmark.

Seksuel vold er udbredt og systemisk på verdensplan, og alle dens former – uanset offerets køn eller kønsidentitet – udgør en krænkelse af menneskerettighederne. Imidlertid fokuserer denne rapport på én form for seksuel vold, nemlig voldtægt, specifikt begået mod piger og kvinder, som er uforholdsmæssigt hårdt ramt.¹ Selvom Amnesty Internationals undersøgelser i Europa viser, at uretfærdig behandling i forbindelse med voldtægt er et problem i hele regionen,² herunder Norden,³ har Danmark nu chancen for at forbedre vilkårene med en stærk græsrodsbevægelse som primus motor.

Amnesty International interviewede 18 kvinder og piger over 15 år, som havde været udsat for voldtægt.⁴ Interviewene fandt sted i marts, maj og juni, og tre af interviewpersonerne havde deres mor med. Nogle af interviewene foregik på engelsk, nogle på dansk og nogle på begge sprog med tolkebistand, alt efter de pågældendes ønske. Alle de interviewede var ciskønnede kvinder, og rapportens resultater afspejler deres oplevelser. Amnesty International interviewede også en repræsentant fra en organisation for transrettigheder. Imidlertid følte de transkønnede kvinder, der skulle have været interviewet, sig endnu ikke klar til at dele deres erfaringer; her ligger en vigtig opgave for kommende forskning.

Interviewene fandt sted i Aarhus, København og Fredericia. Interviewpersonerne blev udvalgt og kontakttet ved hjælp af samfundsorganisationer og aktivister, der kæmper for bedre adgang til retfærdighed for voldtægtsoverlevende.

¹ Det anslås, at cirka 16 procent af voldtægtsopofferne i Danmark er mænd, mens 84 procent er kvinder. Se for eksempel Marie Bruvik Heinskou, Laura Marie Schierff, Peter Ejbye-Ernst, Camilla Bank Friis, Lasse Suonerä Liebst: 'Seksuelle krænkelse i Danmark. Omfang og karakter', oktober 2017, p. 15, www.dkr.dk/media/12694/seksuelle_kraenkelse.pdf. Det fremgår ikke klart af dette studie, hvorvidt der er tale om både cis- og transkønnede kvinder. Der er ingen officielle data eller forskning, der dokumenterer tallene på transkønnede kvinder og ikke-binære, som udsættes for voldtægt i Danmark.

² Amnesty International: *Right to Be Free from Rape. Overview of Legislation and State of Play in Europe and International Human Rights Standards* (Index: EUR 01/9452/2018).

³ Amnesty International: *Case Closed. Rape and Human Rights in the Nordic Countries* (Index: ACT 77/001/2010).

⁴ I henhold til dansk lov regnes samleje med et barn under 12 år for voldtægt af en mindreårig. Samleje med et barn under 15 er en strafbar forseelse (Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216(2) og 222.)

Navnene på nogle af overleverne er ændret, og andre kendetegn er udeladt for at beskytte deres anonymitet. Alle, der er citeret, har givet deres informerede samtykke til, at deres historie er medtaget i denne rapport.

Amnesty International mødtes endvidere med 11 repræsentanter for samfundsorganisationer, to advokater, som repræsenterer voldtægtsoverleverne, en juraprofessor, tre repræsentanter fra Det Kriminalpræventive Råd og to eksperter fra henholdsvis Center for Voldtægts ofre i Aarhus og Center for Seksuelle Overgreb København.

Amnesty International afholdt møder med de relevante myndigheder, herunder repræsentanter for Rigspolitiet, Sydsjællands og Lolland-Falsters lokalpoliti, Advokatsamfundet, Justitsministeriets forskningsenhed, Rigsadvokaten samt Statsadvokaten i København (hvis kontor dækker hele Region Sjælland). Amnesty International interviewede også en dommer fra byretten i Roskilde samt en tidligere statsadvokat. Derimod blev vores anmodning om et møde med Den danske dommerforening afvist.

Udover den omfattende research analyserede Amnesty International 94 danske byretters domme, der blev afsagt mellem maj 2017 og maj 2018, samt 353 afgørelser, hvor anklageren lukkede efterforskningen, mellem december 2017 og maj 2018.

BIDRAGYDERE

Amnesty International vil gerne takke alle de mennesker, som indvilligede i at blive interviewet til denne rapport, og særligt de kvinder, som så modigt delte deres oplevelser. Amnesty International takker endvidere repræsentanterne for diverse danske myndigheder, advokater, forskere og ansatte ved henholdsvis Center for Voldtægts ofre og Center for Seksuelle Overgreb samt de repræsentanter for NGO'er, som var så venlige at afsætte tid til at dele deres viden og ekspertise.

Amnesty International vil gerne sende en særlig tak til Trygfonden for deres generøse støtte til dette projekt.

TERMINOLOGI

Denne rapport benytter termerne »offer« og »overlever« som mere eller mindre synonyme. Betegnelsen »offer« bruges sædvanligvis til at beskrive personer, hvis menneskerettigheder er blevet krænket. For eksempel er det den vedtagne betegnelse i De Forenede Nationers (FN) erklæring om de grundlæggende principper for retfærdighed for ofre for kriminalitet og magtmisbrug⁵ samt Romstatutten for Den Internationale Straffedomstol.⁶ Amnesty International anerkender, at »offer« er den korrekte juridiske term, men vi skønner, at »overlever« bedre afspejler den styrke og modstandskraft, som piger og kvinder, der har været udsat for seksuel vold, lægger for dagen. Desuden foretrækker mange piger og kvinder selv »overlever«; det samme gælder mange menneskerettighedsaktivister.⁷

⁵ FN's generalforsamling: Erklæring om de grundlæggende principper for retfærdighed for ofre for kriminalitet og magtmisbrug, FN-dokument A/RES/40/34.

⁶ FN's generalforsamling: Romstatutten for Den Internationale Straffedomstol (sidst ændret i 2010), 17. juli 1998.

⁷ Rahila Gupta: »'Victim' vs. 'Survivor': feminism and language«, Open Democracy, 16. juni 2014, www.opendemocracy.net/5050/rahila-gupta/victim-vs-survivor-feminism-and-language

1. BAGGRUND

»Hvor mange flere kvinder skal maltrakteres, før vi åbner øjnene op for, hvor forkert det er?«

»Lene«, 21 år⁸

1.1 UDBREDT STRAFFRIHED FOR VOLDTÆGT

Ifølge en undersøgelse foretaget af Syddansk Universitet i 2018 blev cirka 24.000 kvinder udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg i 2017.⁹ Justitsministeriet anslår derimod, at tallet for kvinder, der hvert år bliver voldtaget eller forsøgt voldtaget i Danmark, snarere ligger på omkring 5.100.¹⁰ Alligevel blev der kun anmeldt 890 voldtægter til politiet i 2017.¹¹ Heraf blev der rejst sigtelse i 535 tilfælde og dømt skyldig i 94.¹²

Denne udbredte straffrihed stemmer overens med resultaterne i en undersøgelse af vold mod kvinder i EU fra 2014, som Agenturet for grundlæggende rettigheder stod bag. I undersøgelsen lå Danmark på en førsteplads med hensyn til forekomsten af voldtægt mod kvinder og piger fra og med 15 år (19 % af de interviewede piger og kvinder) og blandt de lavest rangerede med hensyn til antal politianmeldte voldtægter (7 %).¹³

Det billede, der tegner sig af udbredt seksuel vold, står i skarp kontrast til Danmarks høje score, hvad lighed mellem kønnene på mange af tilværelsens områder angår. For eksempel lå Danmark i 2017 på en andenplads efter Sverige i kønsligestillingsindekset, som undersøger områder såsom arbejde, penge og sundhed.¹⁴ Ikke desto mindre havde Danmark ifølge en opfølgende rapport, der blev udgivet i november

⁸ Interview med »Lene«, Aarhus, 25. juni 2018 (navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet).

⁹ Laura Deen, Kathrine Bindsbøl Holm Johansen, Sanne Pagh Møller, Bjarne Laursen: »Vold og seksuelle krænkelse«, 2018, p. 52, www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2018/vold_og_seksuelle_kraenkelse. Undersøgelsen var baseret på rapporten Danskernes Sundhed samt kvalitativ forskning og data indsamlet fra 12.615 kvinder og piger over 16 år.

¹⁰ Anne-Julie Boesen Pedersen, Britta Kyvsgaard og Flemming Balvig, Justitsministeriet, Københavns Universitet, Det Kriminalpræventive Råd og Rigsadvokaten: »Offerundersøgelserne 2005-2016«, p. 88, www.dkr.dk/media/12899/offerrapport_2016.pdf

¹¹ Danmarks Statistik: www.dst.dk/en/Statistik/emner/levetilkaar/kriminalitet/domme

¹² Danmarks Statistik: www.statbank.dk/STRAF10

¹³ Agenturet for grundlæggende rettigheder: *Violence against women: an EU-wide survey. Main results report*, 2014 <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

¹⁴ Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE): *Gender Equality Index 2017. Measuring gender equality in the European Union 2005-2015*, p. 3, www.eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report

2017, og som indeholdt flere data om vold mod kvinder i EU's medlemslande, den højeste forekomst af vold mod kvinder, herunder seksuel vold, af alle medlemsstaterne.¹⁵

I 2014 var Danmark blandt de første lande til at ratificere Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen), som er den mest omfattende internationale traktat omhandlende vold mod kvinder.¹⁶ I sin første evalueringsrapport om Danmark noterede gruppen af eksperter på vold mod kvinder og vold i hjemmet (GREVIO), som er ansvarlig for at overvåge implementeringen af Istanbulkonventionen, imidlertid, at selvom de danske myndigheder melder om en høj domfældelsesprocent i de sager om seksuel vold, der faktisk kommer for retten, kan dette være tegn på »en restriktiv tilgang til at rejse anklage«.¹⁷

Siden 2015 har de danske myndigheder gjort en indsats for at undersøge årsagerne til, at så mange sager aldrig kommer for retten. I 2015, 2016 og 2017 foretog Statsadvokatens kontorer i København og Viborg en gennemgang af politiets registrering og håndtering af voldtægtsanmeldelser. Imidlertid var omfanget af gennemgangen begrænset, hvad angår tidsrum og antal sager, og den var baseret på politikredsens egen vurdering af, hvordan de havde håndteret sagerne.¹⁸

I sin evaluering af Danmark foreslog GREVIO, at der var brug for en mere dybdegående undersøgelse af grundene til, at så mange sager lukkes ned allerede i efterforsknings- eller retsforfølgelsesfasen.¹⁹ I 2016 anbefalede FN's komité mod tortur desuden, at myndighederne »undersøger forhindringerne for en effektiv retsforfølgelse i forbindelse med voldshandlinger mod kvinder, således at retsmidler i højere grad søges anvendt«.²⁰

1.2 DET MANGLENDE KØNSPERSPEKTIV

»Vi skal gøre alle til fremtidens vindere ... Og i Danmark har vi et fantastisk udgangspunkt for at gøre netop det. Vi har gratis uddannelser. Et socialt sikkerhedsnet. Tryk velfærd. Frihed. Ligestilling mellem kvinder og mænd«.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen, nytårstalen 2017²¹

Repræsentanter for kvindeorganisationer og eksperter, der blev interviewet til denne rapport, bemærkede, at der i Danmark findes en udbredt forestilling om, at vi allerede har opnået ligestilling mellem kønnene.²² Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde for Dansk Kvindesamfund, udtalte: »Danmark er et paradoks, hvad køn angår. Vi har denne her forestilling om, at vi allerede har ligestilling, så vi ikke behøver at tale om det. Så hvis

¹⁵ EIGE: *Gender Equality Index 2017. Measurement framework of violence against women*, Figur 6, pp. 32-33, www.eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measurement-framework-of-violence-against-women

¹⁶ Istanbulkonventionen blev vedtaget af Europarådet i 2011 og trådte i kraft 1. august 2014.

¹⁷ Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO): *Baseline Evaluation Report Denmark*, 2017, p. 51 (GREVIO-rapport).

¹⁸ Statsadvokatens kontor i København, gennemgang af voldtægtsager, 21. oktober 2015, 4. november 2016 og 3. november 2017, Statsadvokatens kontor i Viborgs gennemgang af voldtægtsager, 2. november 2015, 8. november 2016 og 1. november 2017.

¹⁹ GREVIO-rapport, p. 51.

²⁰ Afsluttende betragtninger, FN's komité mod tortur: Danmark, FN-dokument CAT/C/DNK/CO/6-7 (2016), paragraf 45.

²¹ Statsminister Lars Løkke Rasmussen, nytårstalen 2017, www.stm.dk/p_14467.html

²² Interviews med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, 13. marts 2018, Jeanette og Mathilde, rådgivere, Joan-Søstrene, 14. marts 2018, Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde, Dansk Kvindesamfund, 14. marts 2018, og Trine Baumbach, Lektor i strafferet, Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet, København, 16. marts 2018.

man bringer sexismen og voldtægtskultur på banen, betragtes det som overdrevet«. ²³

GREVIOs grundlæggende evalueringsrapport om Danmark fra 2017 noterer sig et gradvist skift i dansk politik i retning af kønsneutralitet. ²⁴ Førhen tenderede principperne vedrørende seksuel vold, herunder vold i hjemmet, mod at anerkende kønsaspektet i denne type vold, og man forsøgte at adressere det faktum, at den rammer kvinder uforholdsmæssigt hårdere. Skønt GREVIO byder Danmarks indsats for at adressere den seksuelle vold, som rammer mennesker af alle køn – herunder mænd og drenge – velkommen, advarer ekspertgruppen mod de kønsneutrale princippers potentiale til at udviske voldens kønsmæssige og systemiske karakter og dermed begrænse myndighedernes evne til effektivt at forebygge og adressere den. ²⁵ GREVIO bemærker endvidere, at voldtægt og anden seksuel vold rammer kvinder uforholdsmæssigt hyppigere. ²⁶

De repræsentanter for kvinderettighedsorganisationer samt personale, der arbejder direkte med kvindelige voldsoverleverer, som Amnesty International interviewede, identificerede flere negative konsekvenser af det manglende kønsperspektiv i principperne og beslutningsprocesserne i Danmark. De påpegede for eksempel, at den manglende forståelse og håndtering af den kønsbetingede volds systemiske karakter resulterer i, at en sådan vold opfattes som et individuelt eller personligt problem. Dette kan medføre, at offeret gøres ansvarlig for volden. ²⁷ Mette Marie Yde og Henriette Winther fra kvinderettighedsorganisationen og krisecentret Danner sagde til Amnesty International, at mange af de kvinder, der benytter sig af Danners tilbud, har internaliseret sådanne holdninger. Som Henriette Winther forklarede: »Du søger ikke hjælp, fordi du har internaliseret forestillingen om, at det er dit eget problem«. ²⁸ Som GREVIO påpeger, bør denne vold »ikke betragtes som overgreb, der opleves af kvinder individuelt, men derimod som en social mekanisme, der holder kvinder i en underordnet position i forhold til mænd«. ²⁹

International menneskerettighedslov tilsiger, at alle systemer, der er beregnet til at adressere kønsbetinget vold, er indrettet på en sådan måde, at de medtænker de mange og gensidigt påvirkende former for diskrimination, som kendetegner kvinders specifikke erfaringer med vold, samt de forskellige behov, disse måtte have, med særlig opmærksomhed på kvinder, der udsættes for sammensat forskelsbehandling. ³⁰

Hvis vi ikke ser voldtægt som en form for systemisk vold mod kvinder, der er et resultat af kønsbetinget og ofte andre gensidigt påvirkende former for diskrimination, er vi med til at videreføre samfundets blåstempling af en sådan vold. Med den igangværende samtale om »voldtægtskultur«, som blev kickstartet af #MeToo-bevægelsen i 2017, har Danmark muligheden for at indføre en mere kønssensitiv politik, øge bevidstheden og fremme samfundsmæssige forandringer for at reducere forekomsten af og i sidste ende forebygge voldtægt.

1.3 HULLER I DATAINDSAMLINGEN

Dataindsamlingen er også præget af en kønsneutral tilgang, herunder visse statistikker vedrørende seksuel vold og voldtægt. Data om voldtægtsdomme, som diverse danske myndigheder (for eksempel Danmarks Statistik) har indsamlet, er opdelt efter køn og alder. Dette gælder imidlertid ikke andre relevante data, for eksempel vedrørende de personer, der anmelder voldtægt til politiet. ³¹ Disse data er ikke opdelt efter andre kategorier, såsom seksuel orientering, funktionsvariation eller relation mellem offer og gerningsmand. Dette besværliggør analyse af statistikkerne og giver ikke tilstrækkelige oplysninger om for eksempel, hvor mange

²³ Interview med Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde for Dansk Kvindesamfund, København, 14. marts 2018.

²⁴ GREVIO-rapport pp. 7, 13, 21 og 59, handlingsplan for ligestilling 2018, um.dk/da/ligestilling/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=E0B7C790-19A6-48D2-AE2A-4B8EF1CBA2E5, handlingsplaner til bekæmpelse af vold i nære relationer (2014-2017), www.um.dk/da/ligestilling/vold-i-familien/handlingsplaner/

²⁵ GREVIO-rapport, p. 14.

²⁶ GREVIO-rapport, p. 59.

²⁷ Interviews med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, 13. marts 2018, og Jeanette og Mathilde, rådgivere, Joan-Søstrene, København, 14. marts 2018.

²⁸ Interview med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, København, 13. marts 2018.

²⁹ GREVIO-rapport, p. 7.

³⁰ CEDAW-komiteén: Generel anbefaling 35 om kønsbetinget vold mod kvinder, opdatering af generel anbefaling 19, FN-dokument CEDAW/C/CG/35, 2017, paragraf 41, 43, 47, 48, 49 og 50, Istanbulkonventionen, artikel 3.

³¹ Se for eksempel Danmarks Statistik: www.dst.dk/en/Statistik/emner/levvilkkaar/kriminalitet/domme, www.statbank.dk/STRAF10

anmeldelser der indgives af kvinder, eller hvor mange voldtægter der begås af partnere. Der indsamles ikke nogen data om seksuel vold begået mod transkønnede kvinder.

»Som med de fleste serviceydelser og forskning i Danmark (og i udlandet) henvender undersøgelserne sig til en formodet ciskønnet modtager. Derfor er de eneste tilgængelige kategorier 'mænd' og 'kvinder'. Dette ekskluderer andre køn såsom ikke-binære personer, og vi ved ikke, hvorvidt disse 'mænd' og 'kvinder' er ciskønnede eller også transkønnede. Dermed har vi ingen adgang til statistikker vedrørende seksuel vold og voldtægt mod transkønnede i Danmark«.

Nico Miskow Friborg fra TransAktion, en organisation, der yder støtte til transkønnede i Danmark³²

Artikel 11 i Istanbulkonventionen pålægger Danmark at indsamle kønsopdelte statistiske oplysninger om vold mod piger og kvinder.³³ En sådan konsekvent dataindsamling ville gøre de danske myndigheder i stand til bedre at vurdere kvindelige voldtægtsoverleveres adgang til retfærdighed samt effekten af seksuel vold mod kvinder i forskellige aldre, med funktionsvariationer, lesbiske, biseksuelle, ciskønnede og transkønnede kvinder, ikke-binære, interkønnede og minoriserede og migrantiske overleverere. Sådanne oplysninger ville muliggøre informeret beslutningstagen og initiativer og føre til bedre beslutninger om ressourcetildeling med henblik på effektive strategier til at adressere og forebygge seksuel vold.

I sin rapport om Danmark udtrykte GREVIO bekymring over, at der på trods af den mangelfulde dataopdeling træffes politiske beslutninger – såsom at lægge øget vægt på vold mod mænd og såkaldt »dobbeltrættet vold« – som bygger på begrænsede oplysninger om forekomst og ikke er statistisk funderede.³⁴ Rapporten advarer om, at »en kønsneutral tilgang til dataindsamling, der antager, at kønsligestilling allerede er opnået, let kan komme til at tilsløre forekomsten af vold mod kvinder«. ³⁵ GREVIO opfordrer kraftigt Danmark til at sætte øget fokus på kvindelige ofre for kønsbetinget vold i sine principper og støttebevillinger.³⁶

I 2015 anbefalede FN's komité for afskaffelse af diskrimination imod kvinder (CEDAW), at de danske myndigheder lovgiver til fordel for dataindsamling, der er opdelt efter alder, etnicitet, nationalitet og relation mellem offer og gerningsmand, hvad alle former for vold mod kvinder angår.³⁷ Komitéen opfordrede endvidere Danmark til at vurdere de potentielt negative implikationer af kønsneutral lovgivning og revidere sine principper i forhold til økonomisk støtte til kvindefokuserede initiativer.³⁸ I 2017 opfordrede GREVIO også kraftigt de danske myndigheder til at indføre denne type dataindsamling samt sikre, at de oplysninger, der fremkommer, bruges effektivt i forbindelse med forebyggelse af,

³² Interview med Nico Miskow Friborg, medstifter og forperson, TransAktion, København, 15. november 2018.

³³ Istanbulkonventionen, artikel 11.

³⁴ GREVIO-rapport, p. 14. Minister for Ligestillings redegørelse/ Perspektiv- og handlingsplan 2018 omtaler vold i parforhold i stedet for vold mod kvinder og understreger, at unge mænd også oplever vold i parforhold. Denne holdning understøttes af en undersøgelse fra Syddansk Universitet, bestilt af Minister for Ligestilling, som hævder, at der eksisterer gensidig vold i mange forhold, og at mænd og kvinder er gerningspersoner på lige fod. Sarah Bøgelund Dokkedahl og Ask Elklit: »Undersøgelse af indbyrdes vold«, Syddansk Universitet, 2018, <http://um.dk/da/ligestilling/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=45E71E47-6D96-433D-A0EC-7EB47AE41DA8>. Flere kvinderettighedsorganisationer såsom Danner har udtalt sig kritisk om undersøgelsens påstande: www.danner.dk/blog/nej-kvinder-er-ikke-mere-voldelige-end-m-nd

³⁵ GREVIO-rapport, p. 21.

³⁶ GREVIO-rapport, p. 61. Minister for Ligestilling: Redegørelse/ Perspektiv- og handlingsplan 2018, <http://um.dk/da/ligestilling/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=E0B7C790-19A6-48D2-AE2A-4B8EF1CBA2E5>

³⁷ Afsluttende betragtninger, FN's komité for afskaffelse af diskrimination imod kvinder: Danmark, FN-dokument CEDAW/C/DNK/CO/8 (2015), paragraf 18.

³⁸ Afsluttende betragtninger, FN's komité for afskaffelse af diskrimination imod kvinder: Danmark, FN-dokument CEDAW/C/DNK/CO/8 (2015), paragraf 40.

beskyttelse mod og retsforfølgelse af kønsbetinget vold.³⁹

³⁹ GREVIO-rapport, p. 62.

2. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED I DANSK LOVGIVNING

I henhold til international menneskerettighedslov er Danmark ansvarlig for, at statslige instanser forebygger og retsforfølger kønsbetinget vold, herunder seksuel vold.⁴⁰ Landet er desuden forpligtet til at udvise »rettidig omhu« og »træffe alle de nødvendige foranstaltninger for at forebygge og efterforske, retsforfølge, straffe og yde erstatning for handlinger eller udeladelser begået af ikke-statslige instanser, som resulterer i kønsbetinget vold mod kvinder«.⁴¹

Istanbulkonventionen fastsætter, at parterne er forpligtede til at »træffe de lovgivningsmæssige og andre foranstaltninger der er nødvendige for at udvise rettidig omhu i forbindelse med forebyggelse, efterforskning, idømmelse af straf og ydelse af erstatning for voldshandlinger omfattet af denne konvention og begået af ikke-statslige aktører«.⁴² I henhold til konventionens artikel 49(2) er Danmark også forpligtet til at sikre en effektiv efterforskning og retsforfølgelse af voldshandlinger mod kvinder, herunder seksuel vold.⁴³

Ifølge international menneskerettighedslov og -standarder bør en omfattende definition af voldtægt indeholde vaginal, anal eller oral penetrering af seksuel karakter af en anden persons krop ved hjælp af en kropsdel eller en genstand uden den pågældendes samtykke.⁴⁴ Ifølge Istanbulkonventionen skal voldtægt og alle andre handlinger af seksuel karakter uden samtykke defineres som strafbare.⁴⁵ De skal defineres som forbrydelser mod et andet menneskes kropslige integritet og seksuelle selvbestemmelse⁴⁶ frem for som forbrydelser mod moralen, den offentlige anstændighed, æren eller familien og samfundet.

⁴⁰ CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 21 og 22.

⁴¹ CEDAW, generel anbefaling 19, paragraf 9. Se også generel anbefaling 35, paragraf 24(b).

⁴² Istanbulkonventionen, artikel 5(2).

⁴³ Istanbulkonventionen, artikel 49(2).

⁴⁴ Istanbulkonventionen, artikel 36(1)(a). Se også Den Internationale Straffedomstol: »Elements of Crimes« (2011), element 1 og 2, der omhandler voldtægt som en forbrydelse mod menneskeheden under artikel 7(1)(g)-1, p. 8, og voldtægt som krigsforbrydelse i internationale og ikke-internationale væbnede konflikter under artikel 8(2)(b)(xxii)-1, p. 28, og artikel 8(2)(e)(vi)-1, pp. 36-37.

⁴⁵ Se Istanbulkonventionen, artikel 36(1). Se endvidere Europarådets Ministerudvalgs anbefaling (2002)5 og dets begrundelse H/Inf (2004), paragraf 35, som indtrængende opfordrer stater til at straffe alle handlinger uden samtykke, herunder hvor offeret ikke gør modstand. Se også Europarådets Parlamentariske Forsamlings (PACE) resolution 1691 (2009), paragraf 5.2.1, som opfordrer stater til at »gøre voldtægt (herunder voldtægt i ægteskabet) til en *ex officio* forbrydelse«.

⁴⁶ Se CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 33, *Vertido vs. The Philippines*, CEDAW kommuniké 18/2008, FN-dokument CEDAW/C/46/D/18/2008 (2010), paragraf 8.9(b)(ii). Se endelig Handbook for Legislation on Violence against Women, FN's enhed for ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders indflydelse, 2012, p. 24.

Selvom Danmark var et af de første lande til at ratificere Istanbulkonventionen i 2014,⁴⁷ har Danmark ikke revideret sin juridiske definition af voldtægt, så den er i overensstemmelse med konventionen. Som GREVIO påpegede i sin evaluering af Danmark i 2017, er en kriminalisering af voldtægt som manglende samtykke et »centralt element i Istanbulkonventionens rammesætning af seksuel vold«. ⁴⁸ I sine anbefalinger opfordrer ekspertgruppen kraftigt de danske myndigheder til at ændre den juridiske definition på voldtægt, så den er baseret på frivilligt samtykke.⁴⁹

Samtykke

Der findes ikke noget internationalt eller regionalt menneskerettighedsinstrument, der giver en præcis definition af samtykke. I Istanbulkonventionens forklarende bemærkninger står der, at det er »op til parterne at fastsætte den specifikke ordlyd i lovgivningen og de faktorer, som de anser for at forhindre frivilligt samtykke«. I konventionens artikel 36, paragraf 2, uddybes det dog, at:

»Samtykke skal gives frivilligt og være udtryk for den pågældendes fri vilje, bedømt ud fra omstændighederne ved den konkrete situation«.

Istanbulkonventionen, artikel 36(2)

Istanbulkonventionens forklarende bemærkninger præciserer yderligere, at retsforfølgelse »vil kræve en kontekstfølsom vurdering af bevismaterialet for at fastslå fra sag til sag, hvorvidt offeret frivilligt har givet sit samtykke til den seksuelle handling. En sådan vurdering skal anerkende den brede vifte af adfærdsmæssige reaktioner på seksuel vold og voldtægt, som ofrene udviser, og ikke være baseret på antagelser om typisk adfærd i sådanne situationer. Lige så vigtigt er det at sikre, at fortolkninger af voldtægtslovgivning og retsforfølgelsen i voldtægtssager ikke påvirkes af kønsstereotyper og myter om mandlig og kvindelig seksualitet«. ⁵⁰

Samtykke er en frivillig og løbende aftale om at indgå i en bestemt seksuel aktivitet, og det kan tilbagekaldes når som helst.⁵¹ Udviklingen inden for international strafferet har ført til anerkendelsen af, at samtykke udelukkende kan gives frit og oprigtigt, når den ene samtykkende parts frie vilje ikke tilsidesættes ved tvang, og når vedkommende er i stand til at give sit samtykke.⁵² Derfor bør definitionen på voldtægt inkludere en bred vifte af omstændigheder, hvori tvang indgår, og hvor samtykke ikke kan gives frit. Hinsides disse omstændigheder bør den anklagede – skønt bevisbyrden fortsat påhviler anklagemyndigheden – afhøres om de foranstaltninger, vedkommende har truffet med henblik på at afgøre, om den forurettede gav sit samtykke.⁵³

Der bør ikke være nogen antagelse i lovgivning eller praksis om, at et offer giver sit samtykke, fordi hun ikke fysisk har modsat sig de uønskede seksuelle handlinger, uanset om gerningsmanden truede med at bruge eller brugte fysisk vold eller ej.⁵⁴ FN's håndbog om lovgivning om vold mod kvinder fastslår, at lovgivning også skal inddrage skærpende omstændigheder, herunder for eksempel overleverens alder, relationen mellem overlever og gerningsmand, brugen eller truslen

⁴⁷ Liste over underskrifter og ratificeringer af traktat 210, Istanbulkonventionen, www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures

⁴⁸ GREVIO-rapport, p. 45.

⁴⁹ GREVIO-rapport, p. 46.

⁵⁰ Forklarende bemærkninger, paragraf 192.

⁵¹ Dette er blevet bekræftet i nationale retsafgørelser, for eksempel af højesteretten i England og Wales i *R v. DPP and "A"* [2013] EWHC 945 (Admin) og i USA, højesteretten i Californien, 29 Cal. 4. 756, 60 P.3d 183, 128 Cal. Rptr. 2d 783, 2003 Cal.

⁵² Den Internationale Straffedomstol: »Elements of Crimes« (2011), element 1 og 2, der omhandler voldtægt som en forbrydelse mod menneskeheden under artikel 7(1)(g)-1, p. 8, og voldtægt som krigsforbrydelse i internationale og ikke-internationale væbnede konflikter under artikel 8(2)(b)(xxii)-1 (p. 28) og artikel 8(2)(e)(vi)-1, pp. 36-37. Se også Den Internationale Straffedomstol: »Rules of Procedure and Evidence«, FN-dokument Doc ICC-ASP/1/3 (2002), regel 70(a), (b) og (c).

⁵³ *Vertido vs. The Philippines*, CEDAW-kommuniké 18/2008, FN-dokument CEDAW/C/46/D/18/2008 (2010), paragraf 8.9(b)(ii).

⁵⁴ *M.C. v. Bulgaria* (2003), Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (ECHR) 651.

om brug af fysisk vold, tilstedeværelsen af flere gerningsmænd og alvorlige fysiske eller psykiske konsekvenser af overfaldet.⁵⁵ Ydermere skal stater:

»specifikt kriminalisere seksuelle overgreb i et parforhold (dvs. 'voldtægt i ægteskabet'), enten ved at:

- anerkende, at bestemmelserne vedrørende seksuelle overgreb gælder 'uanset relationens karakter' mellem gerningsmanden og den forurettede eller
- fastslå, at 'hverken ægteskab eller andre relationer kan udgøre et forsvar mod en tiltale for seksuelt overgreb i henhold til loven'.⁵⁶

Som dette kapitel viser, lever Danmarks lovgivning og praksis ikke op til disse standarder på en række punkter, hvilket har alvorlige konsekvenser for overleverne samt for tiltagene til at ophæve straffriheden for udøvere af seksuel vold, sikre retfærdighed for ofrene og forebygge voldtægt.

2.1 DEFINITIONEN PÅ VOLDTÆGT I DANSK LOVGIVNING

»Loven er et symbol på, hvad vi som samfund betragter som rigtigt og forkert. Og loven bør afspejle, hvad vi mener er forkert, og hvad vi mener er rigtigt. Så selvom vi ikke ved, om flere ville blive dømt ... Det vigtigste er, at vi har sagt, at vi mener, at hver gang du har sex uden samtykke, så er det voldtægt. Og jeg tror, det vil afspejle sig i vores kultur. Og det mener jeg faktisk er det allervigtigste«.

»Anne«, 46 år⁵⁷

Den nuværende definition på voldtægt i den danske straffelov blev vedtaget i 2013 efter flere samfundsorganisationers mangeårige kampagnevirksomhed. Ændringerne fra 2013 indbefatter en række progressive tiltag, for eksempel at en dom for voldtægt ikke længere kan reduceres eller annulleres, hvis gerningsmanden og voldtægtsofferet skulle giftes eller var gift. Sådanne ændringer bragte loven i øget overensstemmelse med internationale menneskerettighedsstandarder, i henhold til hvilke Straffeloven bør muliggøre effektiv retsforfølgelse af en hvilken som gerningsmand for seksuelle voldshandlinger.⁵⁸

Ikke desto mindre lever den nuværende lovgivning stadig ikke op til internationale standarder. Selvom Straffelovens artikel 225 for eksempel specificerer, at bestemmelserne om seksualforbrydelser »finder tilsvarende anvendelse med hensyn til andet seksuelt forhold end samleje«, er oral penetration ikke specificeret nogetsteds i loven eller relaterede retningslinjer. Den svaghed, der vakte mest bekymring hos de interviewede til denne rapport, var imidlertid den manglende samtykkebaserede definition på voldtægt.

Straffelovens artikel 216 fastslår følgende:

**»For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der –
(i) tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold eller**

⁵⁵ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 24.

⁵⁶ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 24.

⁵⁷ Interview med »Anne«, Aarhus, 30. maj 2018 (navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet).

⁵⁸ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 24, *SW v. United Kingdom*, realitetsafgørelse, App nr. 20166/92, A/355-B, IHRL 2596 (ECHR 1995), 22. november 1995, ECHR, paragraf 44. Se også PACEs resolution 1691 (2009), paragraf 5.4.

(ii) skaffer sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen».⁵⁹

Denne definition indfanger kun et begrænset sæt omstændigheder, hvorunder voldtægt kan forekomme.

»I stedet for at indføre idéen om, at seksuel vold er en krænkelse af en kvindes ret til kropslig integritet og seksuel selvbestemmelse, og at samtykke skal gives frivilligt som et udtryk for kvindens frie vilje og vurderes i sammenhæng med de øvrige omstændigheder, kriminaliserer den kun de handlinger af seksuel karakter, hvor sagens omstændigheder eller de involveredes karakteristika allerede fører til en magtubalance og nødvendigvis ophæver samtykke».
GREVIO⁶⁰

Ved at fokusere på samleje »med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen«,⁶¹ lægger loven vægt på offerets evne til at modsætte sig overgrebet i stedet for på en række af betingelser, under hvilke det pr. definition ville være umuligt for en person at samtykke frivilligt.

De overlevere, der blev interviewet til denne rapport, understregede, hvor vigtigt det var for dem, at definitionen på voldtægt i dansk lov ændres til at være samtykkebaseret. Det samme gentog fagpersoner, aktivister og andre eksperter, vi interviewede. Kirstine, som anmeldte en voldtægt i 2017, forklarede, hvordan en lov, der fokuserer på beviser på fysisk vold og derfor indirekte på offerets modstand snarere end på samtykke, påvirker adgangen til retfærdighed: »Jeg sagde 'nej' mange gange, 'stop, 'lad mig være' ... Det burde have været nok, at jeg sagde 'nej'. Det burde ikke være nødvendigt at gøre modstand«. Kirstine beskrev, hvordan hun i løbet af retsprocessen blev spurgt af politiet og i retten, hvorvidt hun havde sat sig til modværge. Retsmyndighederne fokuserede deres spørgsmål på at finde fysiske beviser for dette: »Jeg blev aldrig spurgt, om jeg havde samtykket. Selvfølgelig havde jeg ikke dét.»⁶²

Den aktuelle juridiske definition på voldtægt skaber en tilgang, hvor beviser for fysisk vold bliver afgørende for, hvorvidt politiet og retssystemet forfølger voldtægtssager og, i forlængelse heraf, hvorvidt kvinder anmelder voldtægt. For eksempel fortalte Isabel Amnesty International, at en af grundene til, at hun ikke anmeldte voldtægten til politiet, var, at der ikke var nogen vidner til forbrydelsen, og at hun ikke troede, der var beviser på fysisk vold: »Da han tog fat i mig, gjorde han det ikke hårdt nok til at lave mærker«. ⁶³ Gennem sit engagement i ligestillingsaktivisme sagde Isabel, at hun var klar over, hvor svært det var at opnå retfærdighed i forbindelse med voldtægt – selv i sager med fysiske beviser eller vidner. »Så jeg tænkte ved mig selv, at det ville være som at gnide salt i såret«. ⁶⁴

Professor Trine Baumbach fra Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet mener ligeledes, at en samtykkebaseret juridisk definition på voldtægt ville »gøre domstolene i stand til at undersøge, hvorvidt den anklagede, under de givne omstændigheder, havde grund til at tro, at modparten havde samtykket». Hun præciserer dog, at »det stadig ville påhvile anklagemyndigheden at bevise forbrydelsen hævet over enhver tvivl. En samtykkebaseret definition bringer ikke den anklagedes ret til en retfærdig rettergang i fare«. ⁶⁵

Lovens fokus på modstand og vold snarere end på samtykke påvirker ikke bare anmeldelsesraten, men også den sociale bevidsthed om seksuel vold. Begge dele er afgørende for at ophæve straffriheden for disse forbrydelser og forebygge, at de sker.

⁵⁹ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216.

⁶⁰ GREVIO-rapport, p. 46.

⁶¹ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216.

⁶² Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

⁶³ Interview med Isabel, Aarhus, 30. maj 2018.

⁶⁴ Interview med Isabel, Aarhus, 30. maj 2018.

⁶⁵ Interview med Trine Baumbach, lektor i strafferet, Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet, København, 16. marts 2018. Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, fortalte Amnesty International, at adgang til retfærdighed for voldtægts ofre efter hendes mening ikke kunne forbedres gennem juridiske ændringer, men derimod gennem praksis og implementering af loven, for eksempel ved at sikre en prompte og grundig politiefterforskning (interview med Helle Hald, København, 13. marts 2018).

»En mand kan sige: 'Hun sagde ikke 'nej'. Men spørgsmålet burde være, hvorvidt hun sagde 'ja'. Vi har brug for en holdningsændring«.

Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske, Center for Seksuelle Overgreb ved Rigshospitalet i København⁶⁶

Mange af de interviewede fagpersoner, aktivister og overleverer understregede, at en ændring af den juridiske definition på voldtægt til at være baseret på seksuel selvbestemmelse og samtykke har et betydeligt potentiale til at afføde vidtrækkende systemiske samfundsforandringer og forebygge voldtægt på langt sigt, især hvis den ledsages af passende seksualundervisning og bevidstgørelse fra en ung alder.

Nogle af de overleverer, som Amnesty International interviewede, og hvis historier er citeret i denne rapport, gav udtryk for, at hvis definitionen gjorde det klart, at sex uden samtykke er voldtægt, var de muligvis aldrig blevet voldtaget.

»Måske var det aldrig sket, hvis loven var anderledes. Loven har meget at gøre med, hvorfor jeg ikke rigtig indså, at det var voldtægt. Det er sådan en sårbar situation, og en situation, hvor du skammer dig sådan, så hvis loven fortæller dig, at det ikke var voldtægt, hvis der ikke forekom vold ... Jeg mener, det er et spørgsmål om definitionen. Og så er det ikke din opgave at mene, det var voldtægt, men du kan se på definitionerne og sige: 'Ja, dét skete, dét skete, dét skete'.

Liva, 25 år, som blev voldtaget af en mand, hun kendte, på en musikfestival i 2017⁶⁷

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold nævner »modstand mod gerningsmand« som en af de omstændigheder, betjentene bør spørge ind til ved anmeldelsen.⁶⁸ Fokuset på offerets evne til at modsætte sig overgrebet forstærker forestillingen om, at det er offerets opgave at forsvare sig snarere end gerningsmandens opgave ikke at voldtage.⁶⁹

I praksis betyder den nuværende definition på voldtægt i dansk lovgivning, at voldtægtssager, hvor der ikke kan påvises fysisk vold, truslen derom eller bevis på manglende evne til at gøre modstand, ofte falder igennem sprækkerne i retssystemet. Amnesty International har analyseret 353 beslutninger om at henlægge sagen fra december 2017 til maj 2018. Disse viser, at anklagemyndigheden faktisk fokuserer på, hvorvidt anklagen falder inden for lovens snævre definition, der kræver beviser på fysisk vold. Ligeledes var beviser på fysisk vold afgørende for domfældelsen i de 55 domme for seksualforbrydelser, der blev afsagt mellem 1. maj 2017 og 1. maj 2018 ved danske byretter, og som Amnesty International analyserede.

Sager, hvor der ikke er tale om vold, kommer sjældent for en domstol. De anklagemyndighedsbeslutninger om at lukke sagen, som Amnesty International analyserede, lægger stor vægt på offerets modstand. I en beslutning om ikke at retsforfølge i en sag fra Midt- og Vestjyllands Politi står der for eksempel: »Det er min samlede vurdering, at det ikke kan bevises, at X var klar over, at De ikke ønskede samleje med ham, idet De ifølge Deres egen forklaring ikke sagde noget, ligesom De ikke gjorde modstand«. ⁷⁰ En anden beslutning angående en sag fra Sydøstjyllands Politi lægger følgende til grund: »Du har forklaret, at du ikke på noget

⁶⁶ Interview med Hanne Baden Nielsen, København, 14. marts 2018.

⁶⁷ Interview med Liva, København, 29. maj 2018.

⁶⁸ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, s. 14.

⁶⁹ *M.C. v. Bulgaria* (2003), ECHR 651.

⁷⁰ Midt- og Vestjyllands Politi 4100-72303-00001-1.

tidspunkt i forløbet sagde, at du ikke ville [dyrke sex] eller råbte på hjælp. Der er således ingen vidner til forholdet ... [G]jerningsmanden skal have forstået, at du ikke ønskede at have samleje med vedkommende. På baggrund af din egen forklaring om forløbet, finder jeg ikke, at det vil være muligt at føre bevis for, at gerningsmanden havde forsæt til at voldtage dig«. ⁷¹

De retsafgørelser, som Amnesty International analyserede, viser, at visse dommere også lægger stor vægt på offerets fysiske og verbale modstand som en indikator for manglende samtykke. For eksempel ræsonnerede Retten i Viborg, da den frifandt tre mænd for voldtægt: »Selvom at det efter forklaringerne må lægges til grund, at Forurettede under episoden på toilettet sagde: 'Nej, det kan jeg ikke det her', så tog hun ikke initiativ til at forlade toilettet eller råbe om hjælp, ligesom hun ikke på anden måde satte sig til modværg«. ⁷²

Trods forventningen om, at et »mønster-voldtægtsoffer« vil gøre modstand mod sin gerningsmand, anerkendes det som en almindelig fysiologisk og psykologisk reaktion at »stivne«, når en person bliver udsat for et seksuelt overgreb, således at vedkommende ikke er i stand til at modsætte sig overgrebet; ofte kan den pågældende ikke engang bevæge sig. For eksempel nåede et svensk klinisk studie fra 2017 frem til, at 70 % af de vurderede 298 kvindelige voldtægtsoverlevende oplevede »ufrivilligt lammelse« under overgrebet. ⁷³

Kvinderne, som blev interviewet i forbindelse med denne undersøgelse, bemærkede også, hvordan opfattelser af, hvordan man »bør« opføre sig, når man bliver udsat for en seksualforbrydelse, påvirkede deres egne tanker om, hvad de havde oplevet. »Sofia« ⁷⁴ sagde til Amnesty International: »Ingen havde fortalt mig, hvorfor jeg stivnede i stedet for at kæmpe imod, da han angreb mig, fordi jeg altid havde tænkt på mig selv som stærk, som en fighter. Jeg blev opdraget på den måde, det er så stor en del af min identitet. Da jeg ikke kunne [kæmpe imod], ødelagde det bare alt, hvad jeg troede, jeg var. Jeg troede, jeg var svag, og ikke nødvendigvis, at det var min egen skyld, men at jeg kunne have gjort mere«. ⁷⁵

I Danmark har der været megen debat i kølvandet på Sveriges vedtagelse af en samtykkebaseret definition på voldtægt i maj 2018, ⁷⁶ og i oktober 2018 udtrykte den danske justitsminister Søren Pape Poulsen vilje til at revidere den juridiske definition på voldtægt i Danmark, overveje at basere den på samtykke og se på, hvordan man kan forbedre adgangen til retfærdighed for voldtægtsoverlevende. ⁷⁷ Ministeren nedsatte en ekspertgruppe bestående af samfundsorganisationer, repræsentanter for Rigspolitiet, anklagemyndighederne og andre relevante myndigheder for at gå videre med dette.

Amnesty International og kvindeorganisationer udtrykte bekymring over, at der endnu ikke er nogen aftale i regeringen om, hvorvidt loven bør indeholde en samtykkebaseret definition og i så fald, hvorvidt den bør gælde alle typer voldtægt som defineret i international lov. Et forslag om en samtykkebaseret voldtægtslovgivning, som blev fremsat af Enhedslisten, blev da også nedstemt i Folketinget 20. december 2018. Ikke desto mindre er dét faktum, at den nuværende lovgivning er til diskussion, en mulighed for

⁷¹ Sydøstjyllands Politi 3700-72301-00021-17.

⁷² Dom 4333/2017, Retten i Viborg, p. 21. Den uenige dommer påpegede i denne forbindelse: »Episoden fandt sted på et lille skurvognstoilet, hvor to af de tiltalte havde placeret sig nærmest den aflåste dør, således at Forurettede ikke kunne forlade toilettet, medmindre de tiltalte åbnede døren og flyttede sig«, p. 22, 9. maj 2018.

⁷³ Anna Möller, Hans Peter Söndergaard og Lotti Helström: »Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression«, *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica* 96 (2017), <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/aogs.13174>

⁷⁴ Navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet.

⁷⁵ Interview med »Sofia«, København, 26. juni 2018.

⁷⁶ Straffeloven (Sverige) *Brottsbalk* (1962: 700) som ændret i 2018, kapitel 6, Amnesty International: »Sweden: New rape law is historic victory for campaigners« (nyhed, 23. maj 2018). Se for eksempel: www.dr.dk/nyheder/udland/sex-kraever-samtykke-efter-ny-lov-i-sverige, www.politiken.dk/udland/art6611602/Ny-lov-tr%C3%A6der-i-kraft-i-Sverige, www.information.dk/debat/2018/11/samtykkelov-holdningsaendring-brug, <http://nyheder.tv2.dk/udland/2017-12-17-sverige-vil-forbyde-sex-uden-udtrykkeligt-samtykke>

⁷⁷ www.politiken.dk/indland/art6747022/Er-klar-til-at-se-p%C3%A5-om-sex-skal-kr%C3%A6ve-samtykke

civilsamfundet for at føre en meningsfuld dialog med beslutningstagerne om at bringe definitionen på voldtægt i overensstemmelse med internationale menneskerettighedslove og -standarder.

International menneskerettighedslov tilsiger, at der ikke må være nogen antagelse i hverken lov eller praksis om, at et offer samtykker, fordi vedkommende ikke fysisk modsætter sig den uønskede seksuelle adfærd.⁷⁸ I 2003 gjorde Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol det klart, at: »Medlemsstaternes aktive forpligtelse i henhold til artikel 3 og 8 i den [europæiske] konvention [om menneskerettigheder] bør ses som krævende straf og effektiv retsforfølgelse af enhver seksuel handling uden samtykke, herunder ved fraværet af offerets fysiske modstand«. ⁷⁹ Danmark tiltrådte Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i 1952 og bør derfor ændre sin juridiske definition på voldtægt, så den baseres på manglende samtykke i stedet for at fokusere på offerets evne til at gøre modstand.

2.2 STRAF OG SKÆRPENDE OMSTÆNDIGHEDER

Svaghederne i den danske lovgivning om seksuel vold begrænser sig ikke til definitionen på voldtægt og dens konsekvenser.

Artikel 218-220 i Straffeloven kriminaliserer samleje i situationer, hvor en person udnytter en anden persons mentale handicap eller deres afhængighed, for eksempel i situationer, der involverer frihedsberøvelse, i institutioner såsom ungdomsinstitutioner eller på psykiatriske afdelinger.⁸⁰ Straffelovens artikel 221 kriminaliserer samleje, som er opnået via bedrag.⁸¹ Straffeloven specificerer ikke eksplicit, at disse forbrydelser udgør voldtægt, og de straffes ikke så hårdt som dem, den definerer som sådan.

Straffeloven tilsiger, at straffen for voldtægt kan udmåles på grundlag af tilstedeværelse eller fravær af bredt definerede skærpene omstændigheder, som tæller, hvorvidt forbrydelsen havde »en særligt farlig karakter«⁸² eller forårsagede »særlig krænkelse«, ⁸³ hvorvidt offeret blev handlet til landet,⁸⁴ eller hvorvidt gerningsmanden havde en relevant tidligere dom.⁸⁵ Når offeret er under 15 år, er det en skærpene omstændighed, hvis gerningsmanden udnyttede sin fysiske eller mentale overlegenhed.⁸⁶ Retningslinjerne for anklagemyndigheder, der efterforsker seksualforbrydelser, henviser også til »almindelige skærpelsesmomenter«, såsom hvis offeret ikke kendte gerningsmanden, eller hvis voldtægten blev begået af mere end én person.⁸⁷

Ved at postulere, at ukendte gerningsmænd er et skærpelsesmoment, antyder loven desuden, at hvis offeret kender gerningsmanden, er det en mindre forbrydelse. Flere af de kvinder, som Amnesty International interviewede, nævnte dette som en bekymring i forhold til, hvordan de blev behandlet af retssystemet, og hvordan de også selv reagerede. Sådanne forestillinger afspejler et indgroet syn på voldtægtsmanden som en ukendt »fremmed«.

»Myten om den fremmede« påvirker, hvordan voldtægter, der begås af partnere eller andre gerningsmænd, som offeret kender, opfattes og håndteres af retssystemet. Det er imidlertid en myte, der har meget lidt med

⁷⁸ *M.C. v. Bulgaria* (2003), ECHR 651.

⁷⁹ *M.C. v. Bulgaria* (2003), ECHR 651, paragraf 166.

⁸⁰ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 218-220.

⁸¹ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 221.

⁸² Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216(3).

⁸³ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216(4).

⁸⁴ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 216(5).

⁸⁵ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 81(1).

⁸⁶ Den danske straffelov, lovbekendtgørelse nr. 977 (2017), artikel 222.

⁸⁷ Retningslinjer for anklagemyndigheder, der efterforsker seksualforbrydelser, april 2018, afsnit 5.1.5.

[https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/api/portals\(6e302527-f0b3-4a5e-889a-668aa67e5491\)/Print/h/6dfa19d8-18cc-47d6-b4c4-3bd07bc15ec0/VB/a47861d0-4490-461c-aec7-da2aa4151928](https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/api/portals(6e302527-f0b3-4a5e-889a-668aa67e5491)/Print/h/6dfa19d8-18cc-47d6-b4c4-3bd07bc15ec0/VB/a47861d0-4490-461c-aec7-da2aa4151928)

virkeligheden at gøre. En undersøgelse fra 2017 viser, at 37 % af voldtægterne i Danmark blev begået af en nuværende eller tidligere ægtemand eller en anden partner.⁸⁸ Ikke desto mindre har sådanne indgroede myter så stor en magt, at når gerningsmanden er en ven eller en bekendt, opfatter ofrene ikke altid umiddelbart voldtægten som en voldtægt.

Cathrine, som havde været udsat for vold i hjemmet, herunder voldtægt, begået af en tidligere kæreste, fortalte Amnesty International, hvordan hun i en periode ikke opfattede det, der var sket, som en voldtægt på grund af billedet af voldtægter som noget, der kun bliver begået af en fremmed, som »trækker dig om bag en busk«, og ikke af partnere. Hun bemærkede også, at »myten om den fremmede« skaber forestillingen om, at hvis forbrydelsen begås af en partner eller en anden person, som offeret kender, er det ikke »lige så slemt«.⁸⁹ Cathrine er nu involveret i bevidstgørelse om seksuel vold i Danmark sammen med *Bryd Tavsheden*, en organisation, der arbejder med unge mennesker. Hun sagde, at den samme myte går igen hos de unge mennesker, hun arbejder med.⁹⁰

I sin vurdering af Danmarks overholdelse af Istanbulkonventionen fra 2017 påtalte GREVIO forskellene i længde på straffene for seksualforbrydelser, som ikke eksplicit defineres som voldtægt i Straffeloven: »Det virker mangelfuldt at udmåle en mindre straf ... for samleje efter udnyttelse af 'mentalt retarderede/sindslidende' sammenlignet med samleje med en beruset kvinde, som ikke er i stand til at samtykke, hvilket p.t. udløser en maksimal fængselsstraf på otte år. Dette skaber et hierarki blandt ofre for seksuel vold, som trods forbuddet mod diskrimination på baggrund af helbred«. GREVIO opfordrede kraftigt de danske myndigheder til at bringe straffene for de forbrydelser, der defineres i Straffelovens artikel 218-220, i overensstemmelse med ditto for voldtægt (artikel 216).⁹¹

Istanbulkonventionen kræver, at situationer, hvori gerningsmanden misbrugte sin myndighed, samt hvori den strafbare handling blev begået mod en person, som var sårbar på grund af særlige omstændigheder, skal betragtes som skærpende omstændigheder.⁹² At de forbrydelser, der omfattes af Straffelovens artikel 218-220, giver lavere straffe end voldtægt som defineret i artikel 216, viser, at de betragtes som formildende faktorer.

I sin rapport til GREVIO fra januar 2017 svarede Danmark, at listen over skærpende omstændigheder ikke er udtømmende.⁹³ Skønt GREVIO anerkender, at dette »ville gøre det muligt for dommere at inddrage alle skærpende omstændigheder i Istanbulkonventionens artikel 46«, udtrykte ekspertgruppen bekymring over, at den skærpende omstændighed forbundet med, at forbrydelsen blev begået mod en tidligere eller nuværende partner eller ægtefælle, ikke stod opført nogetsteds i lovgivningen. Faktisk mente GREVIO, at når gerningsmanden til en seksualforbrydelse var eller havde været offerets partner, havde dette tendens til at blive opfattet som en formildende snarere end skærpende omstændighed, hvilket udløste en mindre straf. GREVIO påtalte endvidere, at myndighederne ikke »gjorde nogen særlig indsats« for at orientere dommerne om listen over skærpende omstændigheder i Istanbulkonventionen.⁹⁴

GREVIO anbefalede, at de danske myndigheder træffer foranstaltninger med henblik på at sikre, at de skærpende omstændigheder i Istanbulkonventionens artikel 46 inddrages, herunder at bevidstgøre dommerstanden. Ekspertgruppen understregede, at dommere bør gøres klar over, at »milde domme i sager om vold i hjemmet og andre former for vold mod kvinder ikke overholder princippet om at sikre retfærdighed for ofre og ophæve gerningsmændenes straffrihed«.⁹⁵

⁸⁸ Marie Bruvik Heinskou, Laura Marie Schierff, Peter Ejbye-Ernst, Camilla Bank Friis, Lasse Suonperä Liebst: »Seksuelle krænkelser. Omfang og karakter«, p. 23, oktober 2017, www.dkr.dk/media/12694/seksuelle_kraenkelsler.pdf

⁸⁹ Interview med Cathrine, København, 31. maj 2018.

⁹⁰ Interview med Cathrine, København, 31. maj 2018.

⁹¹ GREVIO-rapport, p. 46, Istanbulkonventionen, artikel 4(3).

⁹² Istanbulkonventionen, artikel 46(a) og (c).

⁹³ Rapport indgivet af Danmark i henhold til artikel 68, paragraf 1 i Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Baseline Report), modtaget af GREVIO 18. januar 2017, GREVIO/Inf(2017)2, p. 45.

⁹⁴ GREVIO-rapport, p. 47.

⁹⁵ GREVIO-rapport, p. 47.

Amnesty International mener, at Straffeloven bør revideres, så den gør seksuel vold mod en nuværende eller tidligere partner til en skærpende omstændighed. Amnesty International mener ligeledes – som Istanbulkonventionen foreskriver – at de forbrydelser, der er omfattet af artikel 218-220, bør betragtes som skærpende omstændigheder, så det afspejler forbrydelsens alvor, og at straffen bør være tilsvarende.

3. FORHINDRINGER FOR ANMELDELSE AF VOLDTÆGT

»Hvis du følger med i nyhederne bare en lille smule, vil du opdage, at de mest oplagte sager henlægges igen og igen og igen, og alt, hvad de siger om det, er, at de troede, hun gerne ville, at hun godt kunne lide det hårdt eller lignende, og sagen indstilles, selv hvis offeret er alvorligt kvæstet ... Chancen for faktisk at vinde en sag er så lille, at det føles så ørkesløst overhovedet at forsøge«.

»Maya«, 31 år⁹⁶

Langt størstedelen af de voldtægter, der begås i Danmark, anmeldes ikke til politiet. Uoverensstemmelsen mellem det antal voldtægter, der blev anmeldt (890),⁹⁷ og det antal, der skønnes begået og forsøgt begået (mellem 5.100 og 24.000) i 2017,⁹⁸ understreger kvinders udbredte modvilje mod at anmelde seksuel vold. Grundene til, at piger og kvinder ikke anmelder voldtægt, er komplekse, men ofte tæller de frygten for ikke at blive troet på, selvbebrejdelse og manglende tillid til retssystemet.⁹⁹

International menneskerettighedslov og -standarder kræver, at staterne sikrer, at de, der anmelder seksuel vold, beskyttes mod sekundær viktimering i alle retsprocessens faser.¹⁰⁰ I praksis finder overleverne ofte anmeldelsesprocessen og dens efterdønninger ufattelig traumatiserende, særligt, når de møder upassende spørgsmål, manglende information om deres rettigheder og utilstrækkelig kommunikation. Mens nogle er heldige at møde sensitive og uddannede fagpersoner, når de anmelder en voldtægt, løber mange ind i nedladende attituder, bebrejdelse af offeret og fordomme baseret på kønsstereotyper og voldtægtsmyter.

⁹⁶ Interview med »Maya«, København, 28. maj 2018 (navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet).

⁹⁷ Danmarks Statistik: www.dst.dk/en/Statistik/emner/levevilkkaar/kriminalitet/domme

⁹⁸ Anne-Julie Boesen Pedersen, Britta Kyvsgaard og Flemming Balvig, Justitsministeriet: »Offerundersøgelserne 2005-2016«, Københavns Universitet, Det Kriminalpræventive Råd, Politiet, p. 88, www.dkr.dk/media/12899/offerrapport_2016.pdf,

Laura Deen, Kathrine Bindesbøl Holm Johansen, Sanne Pagh Møller, Bjarne Laursen: *Vold og seksuelle krænkelser*, Syddansk Universitet, 2018, p. 52, www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2018/vold_og_seksuelle_kraenkelse

⁹⁹ Det »Voldtægtsbarometer«, som Den Europæiske Kvindelobby sammensatte i 2013, anførte, at de manglende anmeldelser er et udbredt fænomen i hele regionen.

¹⁰⁰ I Istanbulkonventionens artikel 56(1) står der, at parterne skal træffe »de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger der er nødvendige for at der sker varetægelse af ofres rettigheder og interesser, herunder deres særlige behov som vidner, på alle efterforskningstrin og under hele straffesagen, især ved: a) at yde beskyttelse til såvel dem som deres familier og vidner mod intimidering, gengældelse og gentagen offergørelse«. CEDAW har anbefalet, at stater »træffer effektive foranstaltninger for at beskytte kvinder mod at blive udsat for sekundær viktimering i deres interaktion med politiet og retsmyndighederne« (CEDAW, generel anbefaling 33 om kvinders adgang til retfærdighed, FN-dokument CEDAW/C/GR/33, (2015), paragraf 51(c)).

I de seneste år har de danske myndigheder gjort en velkommen indsats for at undersøge de mange voldtægtssager, der aldrig kommer for retten. I 2015, 2016 og 2017 foretog Statsadvokatens kontorer i København og Viborg en gennemgang af politiets modtagelse og håndtering af voldtægtsanmeldelser. Denne afslørede blandt andet, at praksis varierede, og at betjentene ikke konsekvent fulgte de samme procedurer. Gennemgangen af sager i København og Region Sjælland fra 2015 viste for eksempel, at et uforholdsmæssigt stort antal anmeldelser ikke var blevet registreret korrekt eller lukket af betjente eller andet ikke-retsligt personale, selvom det kun er anklagemyndigheden, der har magt til at lukke sager. Den viste endvidere, at betjentene inddelte voldtægtsanmeldelserne i dem, der efter deres mening havde stor chance for retsforfølgelse (»skarpe numre«) og de mindre sandsynlige (»undersøgelsesnumre«),¹⁰¹ hvor kun førstnævnte fandt vej ind i voldtægtsstatistikkerne. Dette forplumrer det sande billede.

Dette fik den daværende justitsminister til at lancere en handlingsplan med titlen *Respekt for voldtægts ofre* i januar 2016.¹⁰² Handlingsplanen inkluderede seks initiativer med sigte på at forbedre politiets modtagelse af voldtægtsanmeldelser, nemlig udfærdigelse af nationale retningslinjer for politiet om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold; videreuddannelse af politiet og anklagemyndighederne i at afhøre sårbare vidner; en forbedring af ofrenes adgang til juridisk bistand gennem indførelsen af bistandsadvokater; en kampagne, der opfordrer folk til at politianmelde voldtægt; oprettelsen af en rådgivende gruppe til politiet og anklagemyndighederne bestående af praktikere og eksperter på feltet, som skulle mødes to gange årligt, og en undersøgelse af gerningsmændenes profiler forestået af Justitsministeriet. Handlingsplanen var uden tidsramme for evaluering, gennemgang eller revision.

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, udgivet i april 2016, pålægger betjentene at registrere hver eneste anmeldelse af voldtægt og voldtægtsforsøg. Retningslinjerne tilsiger også, at alle sådanne sager skal forsynes med et specifikt sagsnummer (»skarpt nummer«). »Undersøgelsesnumre« må kun tildeles i exceptionelle tilfælde, for eksempel, hvis det er uklart i rapporten, hvilken forbrydelse der evt. er blevet begået. Retningslinjerne foreskriver imidlertid, at sådanne sager hurtigst muligt skal undersøges nøjere for at blive tildelt et »skarpt nummer«. I retningslinjerne står der, at politiet kun i exceptionelle tilfælde må afvise en anmeldelse, når den tydeligvis ikke har noget på sig, men der står ikke noget om, hvornår dette kan være tilfældet.¹⁰³

I en efterfølgende gennemgang fra 2016 fandt Statsadvokatens kontor i København, at politiets registrering af voldtægtssager var væsentligt forbedret: »Undersøgelsesnumrene« var faldet fra 88 lukkede sager, der blev gennemgået i 2015, til 38 i 2016. Gennemgangen fra 2017 viste, at registreringen var blevet endnu bedre, med 19 lukkede sager registreret under »undersøgelsesnumre«.¹⁰⁴ Ligeledes fandt Statsadvokaten i Viborgs gennemgang, at »undersøgelsesnumrene« var faldet fra 52 % af de lukkede sager, der blev gennemgået i 2015, til 29 % i 2016.¹⁰⁵ Eksperter, der blev interviewet til denne rapport, tolkede det øgede antal voldtægtsanmeldelser til politiet i 2018 (890 i forhold til 744 i 2016) som et resultat af forbedringer i registreringssystemet affødt af handlingsplanen »Respekt for voldtægts ofre«.¹⁰⁶

Ikke desto mindre tyder mange af de interviewedes erfaringer på, at den nuværende politipraksis fortsat er inkonsekvent og ofte hverken lever op til de Nationale Retningslinjer eller internationale standarder, og at dette stadig er en væsentlig forhindring for anmeldelse af voldtægt.

¹⁰¹ Statsadvokatens kontor i København, gennemgang af voldtægtssager for 2015, 21. oktober 2015.

¹⁰² Justitsministeriet: Handlingsplanen »Respekt for voldtægts ofre«, 27. januar 2016, www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2016/Respekt%20for%20voldt%C3%A6gts%20ofre.pdf

¹⁰³ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 4.

¹⁰⁴ Statsadvokatens kontor i København, gennemgang af voldtægtssager for 2016 og 2017.

¹⁰⁵ Gennemgangen fra 2017 indeholdt ikke data om dette. Statsadvokatens kontor i Viborg, gennemgang af voldtægtssager for 2015 og 2016.

¹⁰⁶ Interview med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, 13. marts 2018, Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, 13. marts 2018, og Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske, Center for Seksuelle Overgreb, *Rigshospitalet*, København, 14. marts 2018.

3.1 MANGLENDE TILLID TIL POLITIET

De kvindelige overleverere og eksperter, der arbejder med voldtægts ofre, som blev interviewet til denne rapport, sagde, at frygten for ikke at blive troet på eller endog bebrejdet og udskammet af politi og retsmyndigheder var blandt de primære årsager til ikke at anmelde voldtægt

»Jeg var i et forhold på det tidspunkt, så jeg fortalte det til min kæreste. Og han sagde, jeg skulle anmelde det, og min første tanke var, at jeg ikke ville anmelde det, fordi det ikke betyder noget, fordi jeg kender ham, det skete hjemme hos mig, der kommer ikke til at være nogen retsproces, de vil bare grine ad mig, når jeg fortæller dem det«.

Kirstine Marie, 24 år, som blev voldtaget af en ven, der overnattede i hendes lejlighed¹⁰⁷

Frygten for politiets reaktion var en af hovedårsagerne til, at Isabel ikke anmeldte, at hun var blevet voldtaget. Hun hørte om den negative behandling, andre overleverere havde været udsat for, og sagde til Amnesty International, at hun var bange for, at hvis hun anmeldte voldtægten, og politiet bebrejdede hende, hvad der var sket, ville dette have fået hende til at føle mere skyld, end hun allerede gjorde:

»Først troede jeg også selv, det var min skyld, og hvis en politibetjent havde antydnet, at det var min egen skyld, ville dette sikkert bare have forstærket den følelse. Og det tror jeg ikke er særlig sundt«.

Isabel, 19 år¹⁰⁸

Kirstines historie

Kirstine, en 39-årig journalist, kommunikationsrådgiver og aktivist fra Fredericia, fortalte Amnesty International, at hun skulle bruge fire forsøg, før hun kunne indgive sin voldtægtsanmeldelse hos politiet i august 2017.

Først ringede hun til politistationen i sin hjemby og fik at vide, at anmeldelsen skulle indgives til en station i København, hvor episoden fandt sted. En betjent fra politistationen i København oplyste Kirstine om, at de ikke havde tid til at modtage hendes anmeldelse, da betjentene havde travlt med en masse bandeskyderier, og at det var vigtigt at indgive anmeldelsen personligt, så hun skulle møde op på sin lokale politistation.¹⁰⁹

På den lokale station næste dag viste en ung mandlig betjent Kirstine ned til en celle og fortalte hende, at hun kunne komme i fængsel, hvis hun løj om at være blevet voldtaget, og at der var mange falske anmeldelser. Efter at have hørt om hendes oplevelse, fortalte han Kirstine, at sager, hvor offer og gerningsmand kender hinanden, sjældent bliver til noget. Han fortsatte derefter med at oplyse hende om, at han faktisk ikke kunne modtage anmeldelsen, da han aldrig havde prøvet det før. Han foreslog hende at tage til politistationen i Kolding cirka 20 kilometer væk.¹¹⁰

Kirstine kørte grædende derhen. »Hvis jeg havde været 20 år gammel, ville jeg have opgivet efter første forsøg«, sagde hun til Amnesty International.¹¹¹ Kirstine måtte genfortælle sin oplevelse adskillige gange: To gange over telefonen, endnu engang personligt i Fredericia, hvor betjenten

¹⁰⁷ Interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹⁰⁸ Interview med Isabel, Aarhus, 20. maj 2018.

¹⁰⁹ Politiet erkendte at have ageret således i et svar på Kirstines klage over deres håndtering af sagen og indrømmede, at det ikke var i tråd med retningslinjerne. Dokument i Amnesty Internationals besiddelse.

¹¹⁰ Politiet erkendte betjentens opførsel, bortset fra udtalelsen om falske anmeldelser, som den pågældende betjent nægtede at skulle have fremkommet med. Dokument i Amnesty Internationals besiddelse.

¹¹¹ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

fortalte hende, at han ikke ville modtage hendes anmeldelse, og senere på stationen i Kolding samt i løbet af flere efterfølgende afhøringer i København.¹¹²

»Hvis det at anmelde en voldtægt skal være forbundet med ny frygt, skam og ydmygelse, så kan de stikke deres kampagner for at få os til at anmelde skråt op ... Jeg er en vred men beslutsom kvinde. Mød os dog med respekt og retfærdighed når vi siger nej til vold og overgreb!«

Kirstine¹¹³

For nogle kvinder hænger frygten for ikke at blive troet sammen med deres omstændigheder, såsom usikker immigrationsstatus. »Letitia«,¹¹⁴ en lesbisk kvinde fra Uganda, som nu har status som anerkendt flygtning, kom i sin tid til Danmark for at arbejde som *au pair*. Da hendes mandlige arbejdsgiver voldtog hende, anede »Letitia« ikke, hvor hun skulle gå hen eller søge hjælp:

»Jeg havde ikke nogen. Jeg kendte ikke nogen ... Jeg overvejede at anmelde ham tusind gange ... Han fortalte mig, hvilket dengang gjorde mig bange, at han var dansk, og at de ikke ville lytte til en sort person ... Og efter han sagde det, følte jeg mig lille. Det fik mig til at føle mig uværdig.«

»Letitia«¹¹⁵

Bwalya Sørensen, talsperson for Black Lives Matter Denmark, sagde til Amnesty International: »Det er meget svært for sorte kvinder at melde en hvid mand for voldtægt til politiet. Det er der, hvor det bliver intersektionelt ... Når sorte kvinder melder hvide mænd til politiet for voldtægt, kender mændene systemet indefra, og de bliver lyttet til ... Lige meget hvad hun siger, så er det ham, som bliver lyttet til. Det er ham, der har ret.«¹¹⁶

Therese Christensen, konsulent for sydøstasiatiske kvinder hos Danner, er stødt på sager, hvor kvindelige migranter i Danmark ikke anmeldte voldtægt til politiet af frygt for, at deres immigrationsstatus skulle blive draget i tvivl eller deres immigrationsansøgning blive afvist. Hun huskede: »Jeg kom i kontakt med en filippinsk *au pair*, som lejede et værelse af en dansk mand, efter hendes kontrakt med den familie, hun arbejdede for, var udløbet. Efter at manden hældte noget i hendes vin og voldtog hende første gang, anmeldte hun det ikke til politiet, da hun troede, hendes opholdstilladelse var udløbet, da den første arbejdskontrakt ikke længere gjaldt. Hun endte med at blive hos manden i nogen tid og gentagne gange blive voldtaget og fysisk misbrugt.«¹¹⁷

Ifølge Nico Miskow Friborg fra TransAktion har de fleste transkønnede også meget lidt tillid til systemet, og systemisk diskriminerende holdninger medfører øget risiko for at blive udsat for seksuel vold: »Den velkendte manglende adgang til rettigheder og retfærdighed for transkønnede gør dem til 'lette ofre'. Der er ingen undersøgelser af eller forskning i omfanget af voldtægt begået mod transkønnede i Danmark. Men vi ved fra transkønnedes udsagn, at situationen i Danmark ligner den i andre lande. Et eksempel er den transkønnede kvinde Fernanda Milans fortælling om at blive voldtaget af flere mænd, mens hun opholdt sig på et asylcenter for mænd. Fra vores arbejde med at rådgive transkønnede i TransAktion ved vi, at transfobi og eksklusion af transkønnede udgør alvorlige forhindringer i forhold til at gøre brug af serviceydelser i det offentlige system – både generelt og specifikt i relation til seksuel vold.«¹¹⁸

¹¹² Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

¹¹³ Kirstines sociale medie, 8. marts 2018.

¹¹⁴ Navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet.

¹¹⁵ Interview med »Letitia«, København, 27. juni 2018.

¹¹⁶ Interview med Bwalya Sørensen, talsperson, Black Lives Matter Denmark, København, 15. november 2018.

¹¹⁷ Interview med Therese Christensen, konsulent for sydasiatiske kvinder, Danner, København, 27. juni 2018.

¹¹⁸ Interview med Nico Miskow Friborg, medstifter og forperson, TransAktion, København, 15. november 2018. Mediedækning af Fernanda Milans historie, Politiken, 12. august 2012, www.politiken.dk/indland/art5406377/Transk%C3%B8nnede-Fernanda-Jeg-blev-voldtaget-ikke-bare-af-%C3%A9n-mand-men-af-mange

3.2 VOLDTÆGT I SAMMENHÆNG MED VOLD I HJEMMET

Indtil så sent som i 2013 kunne en voldtægtsdom reduceres eller bortfalde i Danmark, hvis gerningsmanden og offeret skulle giftes eller var gift, hvilket måske viser, hvor indgroet reaktionære samfundets holdninger til voldtægt i parforholdet er. Sommetider, når voldtægten finder sted i sammenhæng med generel vold i hjemmet, nævner ofrene ikke den seksuelle vold for politiet. Ofte udspringer denne modvilje af skamfølelse, og ofre for vold i hjemmet bliver ikke nødvendigvis spurgt, hvorvidt der også fandt seksuel vold sted.

For eksempel fortalte Cathrine Amnesty International, at hverken personalet på hospitalet, hvor hun blev behandlet, eller politibetjenten, som afhørte hende, stillede nogen spørgsmål angående eventuel seksuel vold. Hun var for flov til på eget initiativ at røbe disse oplysninger, især da hendes mor var med på både hospitalet og politistationen. Hun sagde: «Det eneste, man kunne se ... var mit maltrakterede ansigt, så det var det, folk talte om».¹¹⁹

Forældreansvarsloven (2007) kan også afskrække kvinder med børn fra at anmelde voldtægt i sammenhæng med vold i hjemmet.¹²⁰ Skønt loven kræver, at barnets tarv tilgodeses, lægger den også stor vægt på, at børnene har kontakt med begge forældre efter et brud.¹²¹ Statsforvaltningen kræver, at kvinder, som forlader forhold præget af misbrug, deltager i mæglingssmøder med gerningsmanden for at blive enige om forældremyndighed og besøgsrettigheder. I sin vurdering af Danmark fra 2017 påtalte GREVIO de yderst alvorlige risici, som denne praksis indebærer, fordi den ikke anerkender magtbalancen eller truslen mod voldsopførelses sikkerhed.¹²²

Kvinder, som bliver udsat for voldtægt i sammenhæng med vold i hjemmet, er klar over, at staten ikke nødvendigvis vil yde dem tilstrækkelig beskyttelse mod gerningsmanden efter en skilsmisse, hvis der er børn involveret. Derfor bliver mange i forhold præget af misbrug og melder aldrig deres partnere for voldtægt. Repræsentanter for Danner udtalte, at »kvinder i en sådan situation måske ikke ønsker at anmelde voldtægt for at undgå at forværre konflikten med gerningsmanden«. Dette skyldes fokus på delt forældremyndighed eller besøgsrettigheder.¹²³

Skadelige holdninger til voldtægt i ægteskabet forhindrer mange kvinder i at anmelde voldtægt. Therese Christensen, konsulent for sydøstasiatiske kvinder hos Danner, har bemærket, at kvindelige migranter, der ikke kommer fra EØS-landene og er gift med danske statsborgere, udtrykker en stærk skamfølelse. Hun beskrev over for Amnesty International, hvordan »mange af disse kvinder har en internaliseret opfattelse af, at voldtægt i ægteskabet ikke er rigtig voldtægt. Dette afholder dem ofte fra at anmelde det

¹¹⁹ Interview med Cathrine, København, 31. maj 2018.

¹²⁰ Interview med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, København, 13. marts 2018.

¹²¹ Forældreansvarsloven (2007). Da denne rapport blev til, overvejede Folketinget at foretage ændringer af loven.

¹²² GREVIO-rapport, pp. 39-40.

¹²³ Interview med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, København, 13. marts 2018.

til politiet«. ¹²⁴

Istanbulkonventionen beskytter alle kvinder inden for den pågældende stats jurisdiktion, herunder flygtede og migrantiske kvinder, og tilsiger, at kvinder skal være i stand til opnå en selvstændig opholdstilladelse under særligt vanskelige omstændigheder. ¹²⁵ Skønt den danske lovgivning åbner mulighed herfor, ¹²⁶ kan det i praksis være svært at opnå en sådan opholdstilladelse.

Ifølge Danner beskytter »[d]ansk lovgivning [...] voldsramte, familiesammenførte kvinder, men kun hvis kvinden kan dokumentere volden. Der lægges samtidig vægt på, om kvinden har udvist evne og vilje til at lade sig integrere i det danske samfund, hvilket kan være vanskeligt i lyset af kvindens udsathed«. ¹²⁷ Therese Christensen sagde til Amnesty International, at det virkede, som om »myndighederne nærmest gav carte blanche til, at mændene kan gøre, hvad de gør«. ¹²⁸

3.3 POLITIETS REAKTIONER PÅ VOLDTÆGTSANMELDELSER

I sin vurdering af Danmark fra 2017 bemærkede GREVIO, at eksperter fra Center for Seksuelle Overgreb ved *Rigshospitalet* havde fundet, at Justitsministeriets handlingsplan »Respekt for voldtægts ofre« havde bidraget til et fald (fra 7 % til 5 % i 2017) i antallet af kvinder i København, som forsøgte at anmelde en voldtægt, men som følte sig afskrækket. ¹²⁹

Som en del af denne plan lancerede Rigspolitiet i 2017 en kampagne, der skulle tilskynde kvinder til at anmelde voldtægt, med titlen »Selvom det startede godt, kan det stadig være voldtægt«. ¹³⁰ Kampagnen rettede sig mod de 14- til 25-årige, som havde oplevet seksuelle overgreb fra nogen, de kendte. En repræsentant fra Rigspolitiet sagde til Amnesty International, at kampagnevideoerne havde været set næsten 600.000 gange på de sociale medier, og at en livechat på Facebook havde et publikum på 26.000. Siden kampagnen udtaler politiet, at de har oplevet en stigning i anmeldelser. ¹³¹

En yderligere vigtig komponent i kampagnen var at påvirke politibetjentene. Rigspolitiet fortalte Amnesty, at de kommunikerede om kampagnen direkte til de forskellige afdelingsledere i politidistrikterne og tilgængeliggjorde information på politiets intranet, herunder de Nationale Retningslinjer om voldtægt. »Ud fra de tilbagemeldinger vi har fået, er det vores konklusion, at kampagnen nåede målgrupperne (eksterne og interne), og at der var bred accept af formen, kanalerne og budskaberne«, skrev Steen

¹²⁴ Interview med Therese Christensen, konsulent for sydasiatiske kvinder, Danner, København, 27. juni 2018.

¹²⁵ Istanbulkonventionen, artikel 59.

¹²⁶ Udlændingeloven 2003 (2013), artikel 19(7) og (8) og artikel 26. Se også Udlændingestyrelsen, vejledning til ansøgere: www.nyidanmark.dk/en-GB/Your-situation-is-changing/Family/Family-reunification/Divorce-or-end-of-cohabitation

¹²⁷ Danner: *Vold mod migrantkvinder i Danmark. Erfaringer og data fra Danners opsøgende arbejde blandt en særligt isoleret gruppe: 2012 til 2018*, 2018, p. 31 <https://danner.dk/sites/default/files/danner/Diverse/RapportFinal.pdf>

¹²⁸ Interview med Therese Christensen, konsulent for sydasiatiske kvinder, Danner, København, 27. juni 2018.

¹²⁹ GREVIO-rapport, p. 49, data indsamlet af Center for Seksuelle Overgreb ved *Rigshospitalet* i København.

¹³⁰ Rigspolitiets kampagne, <https://anmeldvoldtægt.dk/>

¹³¹ E-mail fra Steen Hansen, specialkonsulent, Nationalt Efterforskningscenter, Rigspolitiet, 28. november 2018.

Hansen, specialkonsulent ved Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter, til Amnesty International.¹³²

De overlevere, der blev interviewet til denne rapport, havde forskellige meninger om dette initiativ. Nogle havde positive erfaringer, og bistandsadvokat Helle Hald og Hanne Baden Nielsen fra Center for Seksuelle Overgreb i København hilste også initiativet velkommen.¹³³ Imidlertid viser andre ofres erfaringer, at handlingsplanen ikke implementeres konsekvent og til fulde, og at det stadig kan være en pinefuld affære at anmelde en voldtægt til politiet. Politiets og retsmyndighedernes reaktion på ofre er altafgørende. Den kan enten bekræfte den allerede eksisterende skam og skyld, som mange ofre føler, særligt når de kender gerningsmanden, eller udfordre denne og støtte overleverne i at søge retfærdighed.

3.4 MANGLENDE DISKRETION VED ANMELDELSEN

Kirstine Marie besluttede at anmelde voldtægten til politiet, tre dage efter den var foregået. Hun tilbragte mere end en time i et åbent område hos politiekspeditionen på Københavns Hovedbanegård, mens hun blev afhørt af flere forskellige betjente. Dette var efter, at nogle betjente havde oplyst hende om, at anmeldelsen skulle foretages på en station, der lå tættere på gerningsstedet, men at de kunne oprette en foreløbig log over hendes sag, hvorefter hun ville skulle vente på et opkald fra en anden station i København, hvor hun så kunne afgive sin forklaring.¹³⁴

I henhold til internationale menneskerettighedsstandarder skal stater træffe alle de nødvendige forholdsregler for at beskytte ofrenes rettigheder og interesser, herunder deres særlige behov som vidner, i alle efterforskningens og retsprocessens faser.¹³⁵ Med henblik på dette skal staterne indføre foranstaltninger for at beskytte offerets privatliv og ry.¹³⁶ Istanbulkonventionens forklarende bemærkninger præciserer, at sådanne foranstaltninger for eksempel bør tælle at tale med vidnerne »under betingelser, der er beregnet til at etablere et tillidsforhold mellem offer og politi«.¹³⁷

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold anerkender behovet for, at en anmeldelse af en voldtægt bør foregå under diskretion, og at eventuelle anmodninger fra forurettede om en 'en-til-en-samtale' i et egnet lokale skal imødekommes.¹³⁸ Imidlertid viser beretningerne fra de kvinder, som Amnesty International interviewede, at politibetjente ikke altid sikrer, at dette behov for diskretion bliver opfyldt, og at man bliver behandlet forskelligt selv på den samme station.

¹³² E-mail fra Steen Hansen, specialkonsulent, Nationalt Efterforskningscenter, Rigspoliet, 28. november 2018.

¹³³ Interviews med Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, København, 13. marts 2018, og Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske, Center for Seksuelle Overgreb, *Rigshospitalet*, København, 14. marts 2018.

¹³⁴ Interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹³⁵ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 37. Se også de grundlæggende principper og retningslinjer for retten til adgang til retsmidler og erstatning for ofre for alvorlige krænkelser af den internationale menneskerettighedslovgivning, UNGA resolution 60/147, 16. december 2005, FN-dokument A/RES/60/147 92006.

¹³⁶ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 39, Istanbulkonventionen, artikel 56(f), og CEDAW, generel anbefaling 33, paragraf 18(f).

¹³⁷ Forklarende bemærkninger, paragraf 258.

¹³⁸ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 2.

For eksempel blev »Bolette«¹³⁹ bedt om at indfinde sig på en politistation på et senere tidspunkt efter allerede at have talt med to betjente i sit hjem, hvor forbrydelsen fandt sted. På politistationen blev hun afhørt i et separat lokale – i modsætning til en anden overlever, som anmeldte sin voldtægt på samme station – hvilket viser, at praksis på denne station ikke er konsekvent.¹⁴⁰

3.5 POLITIETS BEHANDLING AF OFRE UNDER AFHØRINGEN

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold anerkender uden omsvøb behovet for at behandle voldtægtsforurettede med empati: Politiet bør »være opmærksom på, at forurettede befinder sig i en særlig sårbar situation. Det er vigtigt, at politiet viser forståelse og optræder som en støtte for forurettede«.¹⁴¹ De understreger vigtigheden af, at de, der anmelder en voldtægt, så vidt muligt bliver afhørt af særligt uddannede og erfarne betjente, og at anmodninger om at blive afhørt af en betjent af samme køn skal tilgodeses, hvis det overhovedet er muligt.¹⁴² Retningslinjerne indeholder også anvisninger i forhold til de bedste afhøringsmetoder. Indtagelse af alkohol og stoffer (som evt. kunne tyde på drugrape) er blandt de fakta, som retningslinjerne kræver, at betjentene finder frem til.¹⁴³ Retningslinjerne dikterer imidlertid også direkte, at skønt betjentene kan spørge den forurettede om detaljer såsom påklædning og adfærd for at få alle de relevante oplysninger, skal de forklare grundene til, at de stiller sådanne spørgsmål. Dette med henblik på at »undgå, at forurettede opfatter politiets spørgsmål som anklagende eller bebrejdende«.¹⁴⁴

»Sofias« historie

I september 2016 anmeldte »Sofia«, en 20-årig skuespilstuderende, en voldtægt til politiet. Hun sagde til Amnesty International, at hun blev afhørt af en mandlig politibetjent, som vejledte hende om processen trin for trin og forklarede, hvilke spørgsmål han ville stille, og hvorfor. Dette inkluderede spørgsmål om overfaldet i detaljer og det tøj, hun var iført, hvilket han forklarede var den type oplysninger, som politiet senere ville kunne sammenligne med, hvad den mistænkte måtte sige under sin afhøring. Hun erindrede:

»[Han] gjorde det hundrede procent klart, at det ikke havde noget med mig at gøre overhovedet, det var bare noget, han blev nødt til at spørge om ... Jeg følte, han var der for mig, og at han var der for at hjælpe mig opnå den retfærdighed, jeg fortjener. Jeg ved, at min oplevelse ikke på nogen måde er den samme som mange andre pigers, men jeg vil gerne vise, at det kan være anderledes, og at der findes politibetjente, som gerne vil hjælpe ... som ved, hvordan de skal opføre sig ... Han er en af mine helte«.

¹³⁹ Navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet.

¹⁴⁰ Interviews med »Bolette«, København, 26. juni 2018, og »Maya«, København, 28. maj 2018.

¹⁴¹ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 2.

¹⁴² Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 6. I sin rapport fra 2017 bemærkede GREVIO, at det lave antal kvindelige politibetjente i Danmark (15 %) gør det vanskeligt at sikre, at en forurettet kan afhøres af en kvindelig betjent inden for et rimeligt tidsrum (GREVIO-rapport, p. 50).

¹⁴³ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 5.

¹⁴⁴ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 6.

»Sofia« beskrev, hvordan en ven, som hun fortalte om den positive oplevelse, selv besluttede at politianmelde en voldtægt. »Og det er noget, der betyder meget for mig«, sagde »Sofia«. »At denne her politibetjent i kraft af sin behandling af mig også hjalp en anden pige«. ¹⁴⁵

Flere af de kvinder, der blev interviewet til denne rapport, havde positive erfaringer med at blive afhørt af politiet og beskrev en praksis, der både overholdt internationale menneskerettighedsstandarder og politiets retningslinjer. Andre oplevede imidlertid en helt anden reaktion.

I deres tilfælde blev retningslinjerne ikke fulgt, og betjentene forklarede ikke, hvorfor de spurgte ind til detaljer om for eksempel påklædning, adfærd eller alkoholindtagelse, hvilket fik dem til at føle sig bebrejdet for voldtægten. ¹⁴⁶ For eksempel erindrede 20-årige Emilie, at betjentene »kørte meget på det«, da de spurgte, om hun havde flirtet med manden, som hun meldte for voldtægt. ¹⁴⁷

19-årige Dyveke fortalte Amnesty International, at den kvindelige politibetjent sagde, det så ud, som om hun løj, efter hun havde afhørt de to mistænkte, og deres udsagn ikke stemte overens med Dyvekes. Dyveke huskede følgende: »De her tre historier passer jo tydeligvis ikke overens, der er kun to af dem, der stemmer. Så nu var det på tide, at jeg fortalte sandheden om, hvad der var sket den aften. Og så går jeg jo helt i panik, fordi at jeg har jo fortalt alt det, jeg overhovedet kunne huske, og alt det, der er sket. Og så bryder jeg jo bare helt sammen, fordi jeg pludselig føler, det sådan er et angreb mod mig. Og det er ikke særligt rart at blive sat spørgsmålstegn ved, fordi på det tidspunkt, der var jeg rigtig langt nede«. ¹⁴⁸

»Jeg føler, at jeg nærmest er på vej i fængsel for noget, som jeg blev anbefalet at gå til politiet med. Fordi hun sagde direkte til mig, at hvis ikke jeg fortalte sandheden, så var det i retten, at det var mig, der skulle anklages«.

Dyveke, 19 år ¹⁴⁹

Retningslinjerne lægger stor vægt på behovet for neutralitet. De foreskriver utvetydigt, at »[v]ed afhøringerne kan afhøreren derfor ikke blot søge en bestemt formodning bekræftet«. De minder endvidere betjentene om, at »[d]er samtidig skal tages det fornødne hensyn til, at forurettede har været udsat for en voldsom og krænkende oplevelse og derfor kan være særlig sårbar og påvirket af traumereaktioner«. ¹⁵⁰ Som det tydeligt fremgår af denne og andre sager, som Amnesty International analyserede, er der et stykke vej igen, før det er sikret, at alle betjente overholder retningslinjerne.

I sin vurdering af Danmark fra 2017 hilste GREVIO handlingsplanen »Respekt for voldtægtsofre« velkommen og bemærkede, at specialisterne på støttecentre vurderede den overordnet positivt. ¹⁵¹ Skønt de foranstaltninger, der foreslås i handlingsplanen, er positive og lovende, fastslog Amnesty Internationals undersøgelser, at overleveres erfaringer med retsprocessen varierede regionalt selv tre år

¹⁴⁵ Interview med »Sofia«, København, 26. juni 2018.

¹⁴⁶ Interview med Stine, Aarhus, 30. maj 2018, interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹⁴⁷ Interview med Emilie, Aarhus, 25. juni 2018.

¹⁴⁸ Interview med Dyveke, Aarhus, 29. maj 2018.

¹⁴⁹ Interview med Dyveke, Aarhus, 29. maj 2018.

¹⁵⁰ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 6.

¹⁵¹ GREVIO-rapport, p. 49.

senere,¹⁵² og at myndighederne stadig har lang vej igen med hensyn til en forbedring af adgangen til retfærdighed for voldtægts ofre.

¹⁵² GREVIO er nået frem til en lignende konklusion, p. 49.

4. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED: RETSPROCESSEN

4.1 BEGRÆNSET ADGANG TIL ERFARNE BISTANDSADVOKATER

I henhold til international menneskerettighedslov skal stater træffe alle de nødvendige forholdsregler for at beskytte ofre for kønsbetinget vold i alle faser af retsprocessen.¹⁵³ Disse forholdsregler inkluderer rettidig og effektiv adgang til en retsproces uden gebyrer,¹⁵⁴ adgang til passende og rettidig information om de tilgængelige støttemuligheder og retlige foranstaltninger for ofre og overlevende¹⁵⁵ samt tilvejebringelse af gratis juridisk bistand, tolkning og støtte i retten, herunder uafhængige rådgivere og mæglere.¹⁵⁶

Ifølge Istanbulkonventionens artikel 57 er Danmark forpligtet til at sikre retten »til juridisk bistand og gratis retshjælp på de betingelser, som gælder i henhold til den nationale lovgivning«. ¹⁵⁷ De forklarende bemærkninger til konventionen understreger, at skønt gratis juridisk bistand ikke automatisk er en rettighed i henhold til konventionen, kan den være en uvurderlig fordel for offeret. Der står, at »juridiske og administrative procedurer ofte er meget indviklede, og at ofre har brug for juridisk rådgivning for at kunne gøre deres rettigheder gældende på tilfredsstillende vis. I disse sager kan det være svært for ofrene at få adgang til retsmidler på grund af de høje omkostninger, som juridisk retfærdighed kan være forbundet med«. ¹⁵⁸

Danmark er blandt de få lande i Europa, der under særlige omstændigheder giver ofre for forbrydelser, herunder voldtægtsoverlevende, adgang til gratis rådgivning. Ifølge Retsplejeloven af 2018, er ofre berettiget til at få beskikket en *bistandsadvokat*,¹⁵⁹ som staten betaler, eller de kan beskikke en advokat efter eget valg –

¹⁵³ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 37. Se også de grundlæggende principper og retningslinjer for retten til adgang til retsmidler og erstatning for ofre for alvorlige krænkelse af den internationale menneskerettighedslovgivning, UNGA resolution 60/147, 16. december 2005, FN-dokument A/RES/60/147 92006.

¹⁵⁴ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 37, og CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 44.

¹⁵⁵ Istanbulkonventionen, artikel 19.

¹⁵⁶ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 38, og Istanbulkonventionen, artikel 56(d), (e), (h) og 57. Blandt anbefalingerne i FN's håndbog om lovgivning om vold mod kvinder finder vi tilvejebringelse af »gratis støtte i retten, herunder retten til at blive ledsaget og repræsenteret i retten af en bistandsadvokat eller lignende og/eller mægler, vederlagsfrit og upartisk, samt adgang til servicecentre i retsbygningen, hvor forurettede kan modtage rådgivning om og assistance til at navigere i retssystemet«, p. 39.

¹⁵⁷ Istanbulkonventionen, artikel 57.

¹⁵⁸ Forklarende bemærkninger, paragraf 294.

¹⁵⁹ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(a)(1).

ligeledes på statens regning.¹⁶⁰ Denne rettighed blev indført i dansk lovgivning i 1977.¹⁶¹ Bistandsadvokatens rolle er blandt andet at rådgive og vejlede den forurettede.¹⁶²

Bistandsadvokater

Bistandsadvokatens rolle er at:

- Støtte offeret under politiafhøringer og retssagen
- Hjælpe offeret med at opnå erstatning
- Rådgive offeret om muligheden for at ansøge om polititilhold
- Rådgive mere generelt om den tilgængelige læge- og psykologhjælp
- Holde offeret oplyst om retssagens forløb
- Forberede offeret på at afgive vidneudsagn i retten
- Støtte offeret i at gøre sine rettigheder gældende, såsom retten til diskretion undervejs.¹⁶³

Bistandsadvokaten er berettiget til at:

- Være til stede under alle politiafhøringer af offeret samt under vedkommendes vidneudsagn i retten
- Stille offeret yderligere spørgsmål under politiafhøringer og i retten¹⁶⁴
- Modtage et eksemplar af politirapporten fra afhøringen af offeret samt andre dokumenter vedrørende offeret
- Blive orienteret om andet relevant materiale, som politiet har indsamlet, hvis anklagemyndigheden beslutter at rejse sigtelse – dog ikke bevismateriale relateret til den anklagede (for at sikre dennes ret til retfærdig rettergang)
- Vise sådant materiale til offeret med politiets samtykke
- Anmode anklagemyndigheden om at henvise til specifikt bevismateriale i retten, hvilket anklagemyndigheden bestemmer (bistandsadvokaten har i modsætning til forsvarsadvokaten ikke ret til at identificere, hvilket materiale der skal bruges i retten)¹⁶⁵
- Anmode retten om dørlukning eller om, at offeret undgår at skulle afgive vidneudsagn, mens den anklagede er til stede¹⁶⁶
 - Protestere mod brugen af vidnesbyrd vedrørende offerets tidligere seksuelle adfærd¹⁶⁷
 - Modtage rettens afgørelse på skrift og
 - Vise den til offeret, men kun med rettens tilladelse.¹⁶⁸

¹⁶⁰ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(a)(2).

¹⁶¹ Justitsministeriet, Strafferetsplejeudvalget: »Betænkning om forbedring af voldtægtssofres retsstilling«, 2005, p. 15, www.foxylex.dk/media/betaenkninger/Betaenkning_om_forbedring_af_voldtægtssofres_retsstilling_afgivet_af_Justitsministeriets_Strafferetsplejeudvalg.pdf

¹⁶² Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(c).

¹⁶³ Rapport nr. 1102 om voldtægts- og voldssofres stilling indgivet af et udvalg nedsat af Justitsministeriet, 1983, paragraf 2.4.2, www.foxylex.dk/media/betaenkninger/Betaenkning_om_den_forurettedes_stilling_i_voldtægts_og_voldssager.pdf

¹⁶⁴ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(c)(1).

¹⁶⁵ Rapport fra arbejdsgruppen om en styrket indsats over for ofre for forbrydelser, 2010, p. 35, og Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284, kapitel 77.

¹⁶⁶ Kommentarer til afsnit 741(c) i Retsplejeloven, FT 1979-80, Appendiks A, spørgsmål 470.

¹⁶⁷ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(c)(1).

¹⁶⁸ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(c)(4).

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold pålægger betjentene, at de skal orientere en person, der anmelder en voldtægt, om muligheden for at få beskikket en bistandsadvokat før eller umiddelbart efter anmeldelsen, dvs. i overensstemmelse med Retsplejeloven.¹⁶⁹ Politiet skal endvidere oplyse den, der indgiver anmeldelsen, om bistandsadvokatens rolle og give vedkommende mulighed for at tale med en advokat før den første afhøring.¹⁷⁰

I praksis orienteres kvindelige voldtægtsoverlevere i Danmark dog ikke altid om deres ret til en bistandsadvokat, og i visse tilfælde får de ingen advokatbistand, fordi der ikke er nogen ledige advokater.¹⁷¹

Sara Parding fra Center for Voldtægtsofre i Aarhus sagde til Amnesty International, at »selvom ofrenes adgang til en advokat generelt er forbedret, er det stadig et problem, når anmeldelsen foretages i weekenden, sent om natten eller i en lille landsby«. ¹⁷² Statsadvokaten i Københavns gennemgang af lukkede voldtægtssager fra 2017 bemærkede, at flere politidistrikter rapporterede vanskeligheder ved at tilvejebringe en bistandsadvokat, når anmeldelsen blev foretaget uden for åbningstiden, og henviste til et forslag om at etablere et system uden for åbningstiden.¹⁷³

Søren Ravn-Nielsen, Vicepolitiinspektør, Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi, sagde til Amnesty International, at dette forslag sandsynligvis vil blive drøftet af den ekspertgruppe, som Justitsministeriet har nedsat. Han sagde endvidere, at når retningslinjerne for politibetjente revideres næste gang, vil der stå, at hvis offeret ikke specifikt frabeder sig en advokat, vil der automatisk blive beskikket en. Endelig sagde han: »Der er rigtigt stor forskel i kvaliteten på bistandsadvokater, og den interesse bistandsadvokaten lægger i sagerne«. ¹⁷⁴

Anne Birgitte Stürup, tidligere senioranklager ved Statsadvokatens kontor i København, sagde også til Amnesty International, at det arbejde, som ofrenes advokater lægger for dagen, efter hendes mening er af svingende kvalitet. Hun mener, at en god bistandsadvokat gør en stor forskel og kan sikre, at kvinden er parat til at gå rettens vej, for eksempel ved at tage hende med ind i retslokalet på forhånd som forberedelse. Hun sagde til Amnesty International: »Jeg syntes jo også, det var forfærdeligt, når jeg havde afhørt sådan en voldtægtsoffer. Og hun var brudt sammen i retten, og så siger man: 'Tusind tak fordi du kom'. Og jeg kunne ikke dengang ringe dem op forhånd og sige: 'Ved du hvad, jeg synes, du skulle tage en veninde med, eller din mor'. Alle de der ting kunne jeg jo ikke, så bliver man jo beskyldt for at have påvirket processen. Kun bistandsadvokaten må.¹⁷⁵ Emil Folker, senioranklager ved Statsadvokatens kontor i København, fortalte Amnesty International, at bistandsadvokatens tilstedeværelse efter hans mening forbedrer politiafhøringerne kvalitet, og at det er positivt, at offeret

¹⁶⁹ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 3, Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(b)(1).

¹⁷⁰ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 3, Bekendtgørelse om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede nr. 1108, 2007, www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=2866

¹⁷¹ Interviews med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018, »Maya«, København, 28. maj 2018, Stine, Aarhus, 30. maj 2018, Cathrine, København, 31. maj 2018, »Lenex«, Aarhus, 25. juni 2018, og Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹⁷² Interview med Sara Parding, Informationsmedarbejder, Center for Voldtægtsofre, Aarhus, 15. marts 2018.

¹⁷³ Statsadvokatens kontor i København, gennemgang af voldtægtssager for 2015, 2016 og 2017.

¹⁷⁴ Interview med Søren Ravn-Nielsen, Vicepolitiinspektør, Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi, Storkøbenhavn, 11. oktober 2018.

¹⁷⁵ Interview med Anne Birgitte Styrup, tidligere senioranklager, Statsadvokatens kontor i København, København, 8. oktober 2018.

har adgang til en fagperson, som udelukkende repræsenterer den pågældende.¹⁷⁶

Ifølge advokat og bistandsadvokat i voldtægtssager Lise Holten består deres primære rolle i at støtte offeret: »At være en tryghedsperson, som møder med den forurettede hos politiet og er en garant for, at der ikke er nogen grænser, der bliver overskredet. Gør dem trygge«. Hun fortalte også Amnesty International, at en del af hendes job som bistandsadvokat er at drøfte de muligheder, der findes, med offeret, samt de næste skridt: Hvis sagen lukkes, før den når i retten, for eksempel muligheden for at anke lukningen eller undlade dette. Hun understregede, at det for hende er vigtigt at få offeret til at føle sig tryk med den beslutning, der er truffet.¹⁷⁷

Efter afhøringen hos politiet følte Kirstine Marie, at det ville have gjort en forskel at have haft en advokat til stede:

»Jeg var bare en 21-årig kvinde, som sad der med to fyre, der kiggede på og sagde: 'Er du sikker på, at du gerne vil anmelde det her?' Så hvis jeg havde haft en advokat med, ville vedkommende sikkert have sagt: 'Ja, hun er, det er derfor, vi er her' på en måde, som jeg ikke havde autoritet til, fordi jeg bare var en ung pige, der 'påstod', hun var blevet voldtaget«.

Kirstine Marie¹⁷⁸

Helena Gleesborg Hansen fra Dansk Kvindesamfund sagde til Amnesty International, at kvinder efter hendes mening ikke altid er klar over muligheden for at have en advokat med og ikke forstår, hvorfor de ville være berettiget til det. »For hvorfor skulle jeg have brug for en advokat – jeg er jo offeret?«, som hun påpegede. »Det er altafgørende, at politiet orienterer offeret om denne rettighed«. ¹⁷⁹ Helle Hald, advokat og bistandsadvokat i voldtægtssager, fortalte researchholdet, at hun fandt offerets mulighed for at inddrage en advokat fra begyndelsen altafgørende. ¹⁸⁰ En sikring af, at ofre kan få adgang til en advokat tidligt i processen, var også blandt de anbefalinger, som overlevere, der blev interviewet i løbet af denne undersøgelse, ¹⁸¹ gav de danske myndigheder, og GREVIO er enig. ¹⁸²

De interviewede kvinder, som fik assistance fra en advokat, havde forskellige oplevelser. For eksempel var 20-årige Emilies erfaringer med to forskellige advokater positive, og især den ene engagerede sig i hendes sag og kommunikerede klart. ¹⁸³ Imidlertid var ekspertise inden for området seksuel vold ikke altid en selvfølge; Kirstine fik for eksempel tildelt en boligadvokat, hvilket tvang hende til at finde et alternativ. ¹⁸⁴ I tiden fra Kathrine anmeldte voldtægten til politiet, til sagen nåede igennem diverse retsmøder, blev hun tildelt tre forskellige advokater. Hun sagde, at et af de sværeste aspekter ved denne del af processen var at skulle fortælle sin historie til en ny person om og om igen. ¹⁸⁵

¹⁷⁶ Interview med Emil Folker, senioranklager, Statsadvokatens kontor i København, København, 5. november 2018.

¹⁷⁷ Interview med Lise Holten, bistandsadvokat og forsvarsadvokat, København, 9. oktober 2018.

¹⁷⁸ Interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹⁷⁹ Interview med Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde for Dansk Kvindesamfund, København, 14. marts 2018.

¹⁸⁰ Interview med Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, København, 13. marts 2018.

¹⁸¹ Interviews med Stine, Aarhus, 30. maj 2018, og Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

¹⁸² GREVIO-rapport, p. 54.

¹⁸³ Interview med Emilie, Aarhus, 25. juni 2018.

¹⁸⁴ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

¹⁸⁵ Interview med Kathrine, København, 27. juni 2018.

Skønt det faktum, at voldtægtsoverleverere har ret til en gratis bistandsadvokat, er et positivt aspekt ved det danske system, bliver myndighederne nødt til at forbedre adgangen til en sådan, herunder uden for åbningstiden. Denne adgang bør myndighederne desuden garantere tidligere i forløbet, og de bør om muligt sikre kontinuiteten. Endelig bør de sikre, at bistandsadvokaten har den relevante ekspertise i at håndtere sager om seksuel vold.

4.2 MANGELFULD EFTERFORSKNING

Kvindens adgang til retfærdighed i voldtægtssager afhænger blandt andet af kvaliteten af politiets og anklagemyndighedens efterforskning. International menneskerettighedslov og -standarder kræver, at stater garanterer de relevante retshåndhævende myndigheders øjeblikkelige og passende reaktion på alle former for vold¹⁸⁶ og gør en passende indsats for at forebygge disse, herunder ved at træffe forebyggende foranstaltninger og indsamle bevismateriale.¹⁸⁷

I henhold til Istanbulkonventionens artikel 49(2) er de danske myndigheder ansvarlige for at sikre en effektiv efterforskning af vold mod kvinder, herunder voldtægt.¹⁸⁸ Konventionens forklarende bemærkninger præciserer, at dette for eksempel indbefatter at »fastslå de relevante fakta, interviewe alle tilgængelige vidner og udføre retsmedicinske undersøgelser med en tværfaglig tilgang og ved hjælp af de nyeste efterforskningsmetoder for at sikre en grundig analyse af sagen«. ¹⁸⁹

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold skitserer de forskellige efterforskningsskridt, som politiet skal tage, når de efterforsker seksualforbrydelser. Disse tæller sikring af gerningssted, personundersøgelse af forurettede foretaget af det relevante sundhedsfaglige personale, sikring af bevismateriale, såsom beklædning, sengetøj/lagen og mobiltelefoner, samt identifikation af vidner.¹⁹⁰

De erfaringer, som de interviewede kvinder havde gjort sig, var meget forskellige med hensyn til, hvordan politiet havde efterforsket deres sager. I nogle af dem var der blevet begået en række fejl. For eksempel orienterede politiet Kirstine om, at nogle af sagsakterne var gået tabt i posten, da sagen blev overført til Københavns Politi, og under retssagen kom det for dagen, at betjentene begik fejl, da de indsamlede det afgørende bevismateriale. Under retsmøderne blev det klart, at anklageren ikke var i besiddelse af den retsmedicinske analyse af Kirstines tøj fra den pågældende nat. I sit svar på Kirstines klage forklarede politiet, at de ikke mente, det var nødvendigt, fordi den anklagede under politiafhøringen havde indrømmet, at et samleje havde fundet sted, og ikke benægtede, at hans sæd kunne være at finde på tøjet. Under retssagen ændrede han imidlertid sin version af begivenhederne og hævdede, at de var nøgne. Det bevismateriale, der kunne have modbevist hans udsagn, blev aldrig indsamlet. Dette var et klart brud på Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, som tilsiger, at betjente skal sikre den forurettedes beklædning så hurtigt som

¹⁸⁶ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, pp. 34-36. Se også Istanbulkonventionen, artikel 50(1), og CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 38(b).

¹⁸⁷ Istanbulkonventionen, artikel 50(2), og CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 38(b).

¹⁸⁸ Istanbulkonventionen, artikel 49(2).

¹⁸⁹ Forklarende bemærkninger, paragraf 56.

¹⁹⁰ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 5.

muligt.¹⁹¹

I et svar på Kirstines klage anerkendte politiet, at »et teknisk udsagn desangående ville have underbygget din forklaring i landsretten som mere troværdig end de forklaringer, der blev ændret«. ¹⁹² Imidlertid vurderede Rigsadvokaten ikke, at dette var tilstrækkelig grund til at appellere dommen, som frifandt manden. ¹⁹³ Kirstine fandt også ud af, at politiet aldrig havde opsøgt gerningsstedet og først afhørte den mistænkte næsten en måned efter anmeldelsen. Hendes rapporterede mistanke om, at manden var alkohol- eller narkotikapåvirket, blev heller aldrig efterforsket. ¹⁹⁴

Manglende sikring af gerningsstedet strider imod både internationale menneskerettighedsstandarder og Rigspolitiets egne retningslinjer. ¹⁹⁵ En afgørelse om, hvorvidt den mistænkte skal afhøres eller anholdes, er også blandt de skridt, som retningslinjerne tilskynder betjentene til at foretage »hurtigst muligt«, ¹⁹⁶ og forsinkelsen på en måned er et brud på denne protokol.

4.3 ADGANG TIL INFORMATION OG KOMMUNIKATION MED OVERLEVERNE

Ifølge Istanbulkonventionen skal stater sikre, at kvindelige voldsofre, herunder ofre for voldtægt, modtager »tilstrækkelige og rettidige oplysninger om eksisterende støttetilbud og juridiske foranstaltninger, og at dette sker på et sprog, som de forstår«. ¹⁹⁷ FN's håndbog om lovgivning om vold mod kvinder anbefaler, at den nationale lovgivning kræver, at overlever informeres prompte og passende om for eksempel deres rettigheder, retsprocessens detaljer og deres sag samt grundene til, hvorfor deres sag evt. er blevet lukket. ¹⁹⁸

I Danmark er de generelle oplysninger om retsprocessen i voldtægtssager og offerets rettigheder tilgængelige, også på nettet, for eksempel i *Vejledning af forurettede mv.* eller tekster på Rigspolitiets hjemmeside. ¹⁹⁹ I sin grundlæggende evaluering af Danmark fra 2017 bemærkede GREVIO, at information om støtte til personer, som har været udsat for seksuel vold, også er bredt tilgængelig. ²⁰⁰

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold tilsiger endvidere mere personlig kontakt og løbende orientering af forurettede. Ifølge retningslinjerne

¹⁹¹ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 5.

¹⁹² Københavns Politis svar på Kirstines klage, dateret 2. maj 2018, dokument i Amnesty Internationals besiddelse.

¹⁹³ Københavns Politis svar på Kirstines klage, dateret 2. maj 2018, dokument i Amnesty Internationals besiddelse.

¹⁹⁴ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

¹⁹⁵ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 5.

¹⁹⁶ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 5.

¹⁹⁷ Istanbulkonventionen, artikel 19.

¹⁹⁸ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 35.

¹⁹⁹ Forurettede - Vejledning af forurettede mv., 16. juli 2014, <https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/h/6dfa19d8-18cc-47d6-b4c4-3bd07bc15ec0/VB/b72c9454-34bb-47fd-ab19-50adf64b3908>, <https://politi.dk/anmeld/sekstualforbrydelser/voldtægt-og-seksuelle-overgreb>

²⁰⁰ GREVIO-rapport, p. 32.

skal den person, der anmelder voldtægten, have udpeget en kontaktperson inden for politistyrken eller anklagemyndigheden, »hvis forurettede forventes at skulle afgive vidneforklaring som vidne i retten, og når forurettede efter sagens karakter og alvor skønnes at kunne få behov for støtte og vejledning fra politi/anklagemyndighed«. ²⁰¹ Politiet eller anklagemyndigheden forventes tillige at oplyse offeret om status i sagen. I sager, hvor den person, der indgav anmeldelse, blev beskikket en bistandsadvokat, skal kommunikation om sagens status foregå gennem denne. ²⁰²

Mange af de kvinder, der blev interviewet til denne rapport, sagde, at de aldrig fik udpeget en kontaktperson, eller at hverken politi eller anklagemyndighed kommunikerede, indtil de modtog en e-mail med beslutningen om at lukke deres sag i deres e-Boks. De interviewede sagde, at dét ikke at have en kontaktperson, som de kunne konsultere om sagens status, gjorde dem endnu mere ængstelige og usikre. De, der fik udpeget en bistandsadvokat, opfattede også kommunikationen som til tider ikke-eksisterende eller mangelfuld.

For eksempel fortalte Kathrine Amnesty International, at hun var klar til at fejre det, da klagefristen på to uger for at appellere dommen var udløbet, idet hun ikke havde hørt fra sin advokat og derfor antog, at den anklagede ikke havde appelleret. Hun besluttede sig for at ringe til sin advokat for en sikkerheds skyld, hvorved hun fandt ud af, at forsvarsadvokaten faktisk havde anket kendelsen. ²⁰³ Kathrine sagde, at hun fandt den manglende information om status i sagen og behovet for konstant selv at følge op hos advokaterne ekstremt frustrerende: »Det bør være vores ret at være den første, man informerer omkring denne proces, der er jo ingen tvivl om, hvem det her er hårdest for«. ²⁰⁴

»Og der er jo mange gange, hvor vi selv har måtte ligesom tage kontakt til dem og sige: 'Hvad så nu?' og 'Hvad skal der ske nu?' ... Det betyder jo ekstremt meget, når man står som offer i sådan en situation, det fylder jo nærmest hele ens liv, når det sker. Så jeg synes bare, det er mega vigtigt, at man får den information, også at man er lidt mere med i det, så man føler sig lidt mere hørt, føler sig lidt mere vigtig«.

Emilie, 20 år ²⁰⁵

I Kirstines sag forklarede hverken politiet eller hendes advokat, hvad der ville ske mellem anmeldelsen og det potentielle retsmøde. Politibetjenten i København fortalte hende kun, at hvis hun ikke hørte noget nyt overhovedet – uden at angive noget specifikt tidsrum – betød det, at anklagemyndigheden ikke ville rejse sigtelse. Kirstine sagde, at hun følte, dette havde hindret hendes helingsproces markant. Efter at have indgivet sin anmeldelse sagde hun, at hun ikke forlod sit hjem i ugevis. Uden tidsramme følte hun, at hun til enhver tid burde være klar til at kunne genkalde sig alle detaljer om, hvad der var sket, hvis politiet skulle stille hende yderligere spørgsmål.

Ingen kontaktede Kirstine for at orientere hende om, at den anklagede var blevet frifundet. Anklagemyndigheden kontaktede heller aldrig hende eller hendes advokat med henblik på at informere dem om, at det var besluttet ikke at appellere afgørelsen, eller for at forklare hvorfor. Kirstine fandt først

²⁰¹ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 3.4.

²⁰² Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 3.5.

²⁰³ Interview med Kathrine, København, 27. juni 2018.

²⁰⁴ Interview med Kathrine, København, 27. juni 2018.

²⁰⁵ Interview med Emilie, Aarhus, 25. juni 2018.

ud af det, da en ven ringede og fortalte hende, at manden havde skrevet i en Facebook-opdatering, at det var en fantastisk dag, da fristen for at anke sagen udløb.²⁰⁶ En af de praktiske forandringer, hun gerne så i Danmark, er forbedret kommunikation og adgang til information for overleverere. Som hun sagde til Amnesty International: »Jeg ville ønske, at voldtægts ofre fik mere information om processen, så de ikke bare skal sidde og vente på, hvad der nu sker«. ²⁰⁷

Den positive rådgivning og procedurerne er på plads, men de danske myndigheder skal sikre, at de også implementeres, og at politiet og offerets advokater giver ofrene kontaktoplysninger og løbende information om status i sagen. Formidling af sådanne oplysninger på en indfølelse måde ville også sikre, at ofrene behandles med respekt og værdighed i løbet af processen.

4.4 POLITIETS LUKNING AF SAGER

Ifølge Retsplejeloven er det anklagemyndigheden, der er bemyndiget til at afvise en anmeldelse af voldtægt eller et voldtægtsforsøg, lukke en efterforskning, frafalde sigtelsen eller vælge ikke at anke.²⁰⁸

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold forklarer, at sådanne beslutninger påhviler anklagemyndigheden, uanset om politiet tildelte sagen et »skarpt nummer« eller et »undersøgelsesnummer«. De forklarer endvidere, at den eneste omstændighed, hvorunder politibetjente eller andre ansatte ved politiet er bemyndiget til at afvise en voldtægtsanmeldelse, er, når den tydeligvis er grundløs, eller »det anmeldte åbenbart ikke er strafbart«. ²⁰⁹ Trods disse bestemmelser viser Statsadvokatens gennemgang af sager, som blev lukket i 2015, 2016 og 2017, samt nogle af de interviewedes erfaringer, at politiet ikke altid implementerer loven til fulde eller konsekvent. ²¹⁰

»Mayas« historie

»Maya« på 31 anmeldte ikke sin ekskærestes voldtægt med det samme, men besluttede at gøre det et år senere, i 2015. Hun ringede til politiets hotline for at spørge, om hun stadig kunne indgive en anmeldelse, og fik at vide, at dette kun kunne lade sig gøre inden for de første 72 timer. Dette er ikke korrekt, da der ikke findes en sådan tidsfrist – heller ikke på daværende tidspunkt. ²¹¹

Cirka syv måneder senere besluttede »Maya« at kontakte politiet igen, efter at forholdet var

²⁰⁶ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

²⁰⁷ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

²⁰⁸ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 749.

²⁰⁹ Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 13.

²¹⁰ Statsadvokatens kontor i København, gennemgang af voldtægts sager for 2015, 2016 og 2017. Statsadvokatens kontor i Viborgs gennemgang af voldtægts sager for 2015, 2016 og 2017.

²¹¹ Der fandtes engang en tidsfrist på 72 timer, men kun, hvis der også blev rejst erstatningskrav. Denne bestemmelse blev ændret i 2018 (Lov om ændring af Straffeloven, lov om forældelse af fordringer, lov om erstatningsansvar og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, nr. 140 (2018)).

fortsat med pauser indimellem, og den fysiske og psykiske vold eskalerede. Hun sagde til Amnesty International: »På et tidspunkt blev det så slemt, at jeg gik til politiet og fortalte dem det hele på en gang«. ²¹² Den kvindelige politibetjent lyttede og var rar, men uden at igangsætte nogen efterforskning på daværende tidspunkt forklarede hun »Maya«, at hendes anmeldelse ikke havde store chancer for at blive til noget. »Maya« sagde, hun troede, at betjenten sikkert forsøgte at spare hende for afhøringer og retraumatisering i retten, da hun havde hørt, at voldtægtssager kunne være hårde for offeret: »Jeg tror, hun spurgte mig om blå mærker, og jeg havde ikke nogen. Hun sagde til mig: 'Jeg tror på dig, det gør jeg virkelig, men der er ikke noget, du kan gøre. Det er dit ord mod hans'«.

Skønt »Maya« tog initiativ til at anmelde voldtægten og den øvrige vold flere gange, fik politiets manglende interesse hende til at føle, at hun stadig ikke havde gjort nok. »Jo flere mislykkede forsøg, desto mere giver jeg op. Men jeg føler godt nok, at retfærdigheden ikke er sket fyldest«. ²¹³

4.5 LANGVARIG RETSPROCES

En unødigt lang retlig procedure kan være ekstremt frustrerende for voldtægtsoverlevende, da den kan betyde måneder hvis ikke år med uvished og potentiel parathed til at gennemleve oplevelsen på ny. Istanbulkonventionen adresserer da også dette problem: »[E]fterforskning og retslige procedurer vedrørende alle former for vold omfattet af denne konvention [skal] gennemføres uden ugrundet ophold og under hensyntagen til ofrets rettigheder på alle stadier af straffesagen«. ²¹⁴

Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold tilstræber at sikre, at sådanne internationale menneskerettighedsstandarder bliver overholdt. De understreger, at »[d]et er afgørende [...], at alle anmeldelser om voldtægt altid behandles så hurtigt som muligt«, og at det samlede tidsforbrug fra sigtelsen til sagens indbringelse for retten ikke overstiger 60 dage. ²¹⁵

I praksis varierer overlevernes oplevelse af sagsbehandlingstiden. Helle Hald, advokat og bistandsadvokat i sager om seksuel vold, sagde til Amnesty International, at der ofte er en lang forsinkelse, fra forbrydelsen anmeldes, til sagen kommer for retten. ²¹⁶ Det samme sagde flere overlevende. For eksempel tog det 18 måneder, fra Kathrine anmeldte sin voldtægt, til den endelige dom blev afsagt. ²¹⁷ Dyveke oplevede månederne, hvor hun ventede på, at sagens skulle skride frem, som særligt vanskelige: »Og det var bare nogle rigtig hårde måneder, hvor jeg bare prøvede på at komme tilbage, og få det godt igen, men det endte med at jeg ikke kunne sove, jeg sov for eksempel ikke i fire dage i træk, fordi jeg bare blev ved

²¹² Interview med »Maya«, København, 28. maj 2018.

²¹³ Interview med »Maya«, København, 28. maj 2018.

²¹⁴ Istanbulkonventionen, artikel 49(1).

²¹⁵ Fire måneder i de tilfælde, hvor der gennemføres mentalundersøgelse af sigtede. Rigspolitiets Nationale Retningslinjer om behandling af sager om voldtægt og voldtægtslignende forhold, version 1, april 2016, pkt. 14. Meddelelse fra Rigsadvokaten nr. 11/2008 vedrørende målsætning for sagsbehandlingstider for vold, voldtægt og våben og indberetning herom til Rigsadvokaten, p. 4.

²¹⁶ Interview med Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, København, 13. marts 2018.

²¹⁷ Interview med Kathrine, København, 27. juni 2018.

med at bygge angsten op«. ²¹⁸

4.6 HULLER I UDDANNELSEN AF FAGPERSONER

I henhold til Istanbulkonventionen er stater forpligtet til at tilvejebringe eller styrke behørig uddannelse af de relevante faggrupper, som arbejder med forskellige former for vold mod kvinder. ²¹⁹ En sådan uddannelse skal omfatte forebyggelse og konstatering, kønsligestilling, ofrenes behov og rettigheder samt forebyggelse af sekundær viktimitisering. De faggrupper, som skal uddannes, tæller politi og andet retshåndhævende personale, anklagere, dommere og undervisere. ²²⁰

CEDAW anbefaler, at stater »sikrer, at alle retlige procedurer i sager, der involverer voldtægt og andre seksualforbrydelser, behandles neutralt og retfærdigt og ikke påvirkes af fordomme eller stereotype kønsopfattelser. Hvis disse målsætninger skal indfries, er der behov for en række foranstaltninger, som skal implementeres i retssystemet for at forbedre dets håndtering af voldtægtssager, samt uddannelse med henblik på at ændre diskriminerende holdninger til kvinder«. ²²¹

I sin rapport fra 2017 mente GREVIO, at disse krav i varierende grad var opfyldt i Danmark. Ekspertgruppen bemærkede, at personale, der yder specialiseret støtte, for eksempel på centre for seksuelle overgreb, var meget veluddannet og kompetent. Imidlertid bemærkede GREVIO også, at der var væsentlige huller i uddannelsen af retshåndhævende personale, og at selvom nogen uddannelse om vold generelt var obligatorisk og blev tilvejebragt på Politiskolen, manglede der specifik uddannelse om seksuel vold. ²²² GREVIO anbefalede, at de danske myndigheder indfører et obligatorisk introduktionskursus for retshåndhævende personale, der dækker alle former for vold mod kvinder, samt sikrer løbende ekstrauddannelse. Ekspertgruppen understregede, at al uddannelse af denne art skal befæstes i protokoller og retningslinjer for personalet. ²²³

Politiskolens studieordning samt information, som Amnesty International kom i besiddelse af via en rapport indleveret til Justitsministeriet af Rigsadvokaten og Rigspolitiet i 2018, viser, at en sådan type uddannelse er begrænset. Politibetjente gennemgår moduler om at afhøre sårbare personer, mens de går på Politiskolen. På sidste semester lærer de studerende om seksualforbrydelser, relevant lovgivning, efterforskningsmetoder og sagsbehandling i sager om seksuel vold. Af rapporten til Justitsministeriet fremgår det, at Politiskolen endvidere tilbyder fem undervisningsmoduler til betjente, der møder voldtægtsofre i deres dagligdag. Temaer, der tages op, er fordomme, herunder for eksempel om, hvem der bliver voldtaget, og hvordan voldtægtsofre reagerer, samt hvordan de bør afhøres. Dette afspejler sig imidlertid ikke i Politiskolens offentligt tilgængelige studieordning. ²²⁴

²¹⁸ Interview med Dyveke, Aarhus, 29. maj 2018.

²¹⁹ Istanbulkonventionen, artikel 15, og de forklarende bemærkninger, paragraf 99.

²²⁰ Forklarende bemærkninger, paragraf 100.

²²¹ *Vertido v. The Philippines*, paragraf 8.9(b).

²²² GREVIO-rapport, p. 27.

²²³ GREVIO-rapport, p. 28.

²²⁴ Rigsadvokaten og Rigspolitiets rapport til Justitsministeriet om efterforskning og retsforfølgelse i voldtægtssager, 17. december 2018, pp. 11-17. Dette dokument er ikke offentligt og blev tilgængeliggjort på Amnesty Internationals anmodning. Politiskolens studieordning, 15. januar 2018, <https://politi.dk/-/media/mediefiler/pdf/rigspolitiet/uddannelser-i-politiet/politiskolen/politibetjent/studieordning2018.pdf?la=da&hash=D74826806EA1E6434CDEAFB1B3EC6BD2096DEEC3>

Søren Ravn-Nielsen, Vicepolitiinspektør for Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi, sagde til Amnesty International, at de nye politibetjente blev undervist ved at følge deres mere erfarne kolleger i disses arbejde med voldtægtssager. Han sagde også, at politibetjente efter endt uddannelse og påbegyndt ansættelse kan følge forskellige korte emnespecifikke kurser på Politiskolen.²²⁵

Justitsministeriets handlingsplan fra 2016 påtænkte yderligere undervisning af politi og anklagemyndigheder i at afhøre sårbare vidner.²²⁶ Center for Seksuelle Overgreb ved Rigshospitalet i København tilbyder p.t. et undervisningsmodul på to timer om seksuel vold og det at udvise nænsomhed i arbejdet med voldtægtsoverleverere. GREVIO vurderede det som positivt, at specialiserede fagpersoner fra centre som dette udbyder kurser til andre.²²⁷

Anklagere i Danmark modtager ikke obligatorisk undervisning om seksuel vold. I løbet af deres uddannelse giver en psykolog dem en generel introduktion til vidners hukommelse, og de bliver undervist i at afhøre sårbare vidner, som har været udsat for traumer. Som en del af deres løbende uddannelse er det muligt at tilvælge yderligere kurser i afhøring af sårbare vidner, for eksempel med fokus på retsmøder.²²⁸ Det er dog den enkelte anklagers egen opgave at uddanne sig selv og ansøge om de relevante kurser. Anne Birgitte Stürup, tidligere senioranklager, sagde til Amnesty International: »Det er noget, den enkelte [anklager] beslutter sig for ... Vi får ikke nogen undervisning i seksuel vold. Hvis der bliver udbudt et kursus, kan du ansøge om at komme på det«. ²²⁹

Karoline Normann fra Advokatsamfundet sagde til Amnesty International, at selvom advokater skal gennemgå et obligatorisk antal undervisningstimer, når de begynder at praktisere, kan emnerne variere.²³⁰ Bistandsadvokat Lise Holten sagde til Amnesty International, at hun ikke blev undervist i seksuel vold som en del af juristuddannelsen, men at den københavnske organisation for beskikkede advokater engang arrangerede et sådant kursus på egen hånd. »Der er ikke mange, der kender til det«, fortalte hun Amnesty International. »Vi bliver ikke undervist i det. Jeg gør meget ud af at forklare forurettede, at reaktionerne er helt normale«. ²³¹

Senioranklager Emil Folker sagde til Amnesty International, at han mente, at dommerne godt kunne uddannes bedre. Han understregede specifikt vigtigheden af, at retssystemets tjenestemænd ikke har stereotype forestillinger om, hvordan et offer bør opføre sig efter, før eller under en voldtægt.²³² Dommerens grunduddannelse omfatter ikke moduler om seksuel vold, og yderligere uddannelse er ikke obligatorisk.²³³ Lise Leth-Nissen, dommer ved byretten i Roskilde, sagde til Amnesty, at undervisning i

²²⁵ Interview med Søren Ravn-Nielsen, Vicepolitiinspektør, Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi, Storkøbenhavn, 11. oktober 2018.

²²⁶ Justitsministeriet: Handlingsplanen »Respekt for voldtægts ofre«, 27. januar 2016.

²²⁷ GREVIO-rapport, p. 27.

²²⁸ Rigsadvokaten og Rigspolitiets rapport til Justitsministeriet om efterforskning og retsforfølgelse i voldtægtssager, 17. december 2018, pp. 11-17. Anklagemyndigheden: »Grunduddannelse som anklager«, <http://www.anklagemyndigheden.dk/sites/default/files/inline-files/Grunduddannelse%20som%20anklager.pdf>, »Uddannelse 2018/2019«, https://anklagemyndigheden.dk/sites/default/files/Uddannelseskatalog_2018.pdf

²²⁹ Interview med Anne Birgitte Styrup, tidligere senioranklager, Statsadvokatens kontor i København, København, 8. oktober 2018.

²³⁰ Interview med Karoline Normann, forsvarsadvokat, Advokatsamfundet, København, 10. oktober 2018.

²³¹ Interview med Lise Holten, bistandsadvokat og forsvarsadvokat, København, 9. oktober 2018.

²³² Interview med Emil Folker, Statsadvokatens kontor i København, København, 5. november 2018.

²³³ Danmarks Domstole: »Dommerfuldmægtig ved domstolene«, www.domstol.dk/om/jobidanmarksdomstole/jobtyper/fuldmægtig/domstolene/Pages/default.aspx, »Strategisk kompetenceudvikling«, www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Retten%20Rundt/Retten%20Rundt%202022/kap01.html, Europa-Kommissionen:

seksuel vold er frivillig, og at de kan vælge, hvilke kurser de deltager i. To gange om året kan de endvidere opsøge Domstolsakademiet, som i 2018 udbød et halvdagskursus om voldtægt og ofre.²³⁴

GREVIO bemærkede, at hverken niveauet eller indholdet af den uddannelse, som disse fagpersoner modtager, sikrer passende bevidsthed om volden mod kvinders kønsspecifikke karakter. Dette påvirker, hvordan de reagerer over for ofre.²³⁵ Repræsentanter fra Danner sagde til Amnesty International, at de havde bemærket, at »frontlinjepersonale såsom politibetjente eller socialrådgivere ofte ikke er i stand til at opfatte, at en kvinde, de kender, er i fare, for eksempel i forbindelse med vold i hjemmet, og de kan ikke afkode, hvad der foregår«. ²³⁶

De kvinder, som Amnesty International interviewede, understregede vigtigheden af, at politibetjente bliver uddannet i, hvordan man arbejder med voldtægtsoverlevende.²³⁷ »Anne« sagde til Amnesty International: »Det burde generelt prioriteres højere at lære politiet noget om samtykke ... Og jeg mener, de er en del af samfundet, så selvfølgelig repræsenterer de resten af samfundet. Så jeg mener, at vi bliver nødt til at fokusere meget mere på samtykke og grænser i politiuddannelsen, men også i offentligheden«. ²³⁸

De overlevende, eksperter og fagpersoner, der blev interviewet til denne rapport, understregede, at bedre uddannelse af retshåndhævende personale, anklagere og dommere ville kunne forbedre kvinders adgang til retfærdighed for voldtægt. De danske myndigheder bør indføre løbende, obligatorisk uddannelse i at arbejde med overlevende udsat for seksuel vold samt om voldtægtsmyter og kønsstereotyper. Sådanne kurser bør udbydes på Politiskolen. Myndighederne bør også sikre, at anklagere og dommere gennemgår passende og løbende moduler om disse emner, og at alle retshjælpsadvokater, der arbejder som bistandsadvokater i sager om seksuel vold, er ordentligt uddannet.

4.7 OVERLEVERES OPLEVELSER I RETTEN

Emilies Historie

»Det var jo ligesom et overgreb igen ... Det var jo næsten lige så hårdt at skulle igennem det hele, og den måde man blev udspurgt på ... Man følte virkelig, at de bare troede, man sad og løj derinde ... Selvom selvfølgelig så skal der heller ikke være nogen, der skal uskyldigt dømmes for noget som helst, og det er jo klart, de skal stille nogle spørgsmål, men jeg synes også bare, der må være en grænse for, hvor meget man må køre på sådan et offer. Fordi for mig, min reaktion var meget den

²³⁴ Judicial training structures in the EU. Denmark«, 2012, https://e-justice.europa.eu/content_national_training_structures_for_the_judiciary-406-en.do

²³⁵ Interview med Lise Leth-Nissen, dommer ved byretten i Roskilde, Roskilde, 11. oktober 2018.

²³⁶ GREVIO-rapport, p. 8.

²³⁷ Interview med Mette Marie Yde, Leder af Kommunikation og Viden, og Henriette Winther, Kommunikationsrådgiver, Danner, København, 13. marts 2018.

²³⁸ Interviews med Isabel, Aarhus, 30. maj 2018, "Anne", Aarhus, 30. maj 2018, Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde for Dansk Kvindesamfund, København, 14. marts 2018, og Sara Parding, Informationsmedarbejder, Center for Voldtægts ofre, Aarhus, 15. marts 2018.

²³⁹ Interview med »Anne«, Aarhus, 30. maj 2018. Navnet er ændret af hensyn til interviewpersonens anonymitet.

med, at jeg frøs fuldstændig, helt i chok, og det var jo rigtig hårdt for mig efterfølgende, altså, jeg havde svært ved at acceptere min egen måde at håndtere det hele på. Så når de sidder og kører så meget på mig inde i retten, det er jo ligesom at opleve det hele en gang til, man sidder og får det endnu mere dårligt med sig selv, sådan: 'Er det nu min skyld, er det mig, der har gjort noget forkert?' Og sådan burde man jo ikke skulle have det som offer, at man ligesom skal føle, at man skal gå det hele igennem en gang til, fordi man har haft en reaktion, der var anderledes, end nogle andre måske har«.

Emilie, 20 år, da hun genkaldte sig sin oplevelse af at blive afhørt under en appelsag, som varede omkring to timer.²³⁹

Emilie sagde til Amnesty International, at hun efter den anklagedes frifindelse følte, at retssystemet ikke bare undlod at hjælpe hende, men at oplevelsen gjorde alting værre, og at hvis hun nogensinde skulle blive voldtaget i fremtiden absolut ville undlade at anmelde det.²⁴⁰

I henhold til Istanbulkonventionen er de danske myndigheder forpligtet til at »træffe alle de nødvendige forholdsregler for at beskytte ofrenes rettigheder og interesser, herunder deres særlige behov som vidner, i alle efterforskningens og retsprocessens faser«.²⁴¹ Dette indbefatter for eksempel at afgive forklaring i retten, eksempelvis via videoteknologi, eller uden at den formodede gerningsmand er til stede.²⁴² FN's håndbog om lovgivning om vold mod kvinder indeholder nyttige anbefalinger, hvad angår beskyttelse af offeret under retsprocesser relateret til seksuel vold.²⁴³ Disse indbefatter for eksempel støtte i retten, herunder at blive ledsaget og repræsenteret af en specialiseret instans for overleverere, samt foranstaltninger til at sikre, at offeret ikke skal møde den anklagede i retten.²⁴⁴

Overleverere har ret til at bestemme, hvorvidt de vil optræde i retten eller afgive vidneforklaring på anden vis, og til at afgive vidneforklaring i retten på en måde, der ikke kræver, at de skal møde den anklagede.²⁴⁵ De har endvidere ret til beskyttelse inden for rettens rammer for at sikre, at kontakt mellem offer og gerningsmand om muligt undgås.²⁴⁶ I sin evaluering af Danmark skriver GREVIO: »Skulle det blive nødvendigt at undgå kontakt mellem offer og gerningsmand, kan de retshåndhævende myndigheder orientere retten og for eksempel anmode om separate venteværelser«.²⁴⁷

I Danmark giver retsprocessen overleverere ret til en række former for beskyttelse, der overholder nogle af de internationale standarder, men ikke alle. For eksempel har voldtægtsoverleverere ret til at anmode om dørlukning under deres forklaring, så de undgår at føle sig udsat for nye overgreb, fordi fremmede kan lytte til deres beretning.²⁴⁸ Retten kan også beslutte, at sagen ikke må omtales i medierne, før retssagen er slut, eller at visse personers navne (for eksempel offerets eller den anklagedes) ikke må nævnes i skriftlig eller mundtlig kommunikation om retssagen af hensyn til deres ret til privatliv.²⁴⁹

²³⁹ Interview med Emilie, Aarhus, 25. juni 2018.

²⁴⁰ Interview med Emilie, Aarhus, 25. juni 2018.

²⁴¹ Istanbulkonventionen, artikel 56.

²⁴² Istanbulkonventionen, artikel 56(i).

²⁴³ FN's Afdeling for Økonomiske og Sociale Anliggender, Afdeling for Fremme af Kvinder, FN's Handbook for Legislation on Violence against Women.

²⁴⁴ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, p. 40.

²⁴⁵ Istanbulkonventionen, artikel 56(i), FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, 2012, p. 39.

²⁴⁶ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, p. 39, Istanbulkonventionen, artikel 4(3).

²⁴⁷ GREVIO-rapport, p. 55.

²⁴⁸ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 29(a).

²⁴⁹ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 30-31(a).

Voldtægts ofre kan endvidere anmode om, at den anklagede forlader retslokalet, når de afgiver forklaring, hvis den anklagedes tilstedeværelse ville betyde, at vidnet ikke vil kunne afgive en uensureret forklaring. Det er op til retten at beslutte, hvorvidt den anklagede skal forlade retslokalet.²⁵⁰ Offeret kan blive under resten af retsmødet, når vedkommende har afgivet forklaring, eller vælge at gå. Bistandsadvokaten kan også være til stede under offerets forklaring og stille vedkommende yderligere spørgsmål.

I Danmark er videoafhøringer imidlertid kun tilladt i straffesager, når der er tale om børn eller voksne med svære psykiske sygdomme eller funktionsvariationer.²⁵¹ Louise Varberg, juridisk specialkonsulent ved Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter, sagde til Amnesty International, at videoafhøringer efter hendes mening potentielt kunne være problematiske: »Dommere danner sig et indtryk af offeret, blandt andet vedkommendes troværdighed, på baggrund af personens reaktioner«, sagde hun.²⁵² Ikke desto mindre er det et krav i henhold til internationale menneskerettighedsstandarder, herunder Istanbulkonventionen, at give overlevende mulighed for at afgive forklaring i retten uden at være fysisk til stede.²⁵³ Dette ville for eksempel have været gavnligt i Kirstines sag. Kirstine sagde til Amnesty International: »Min traumeterapeut fortalte mig, at det ikke ville være godt for min trivsel at være personligt til stede. Og jeg havde det godt nok også meget dårligt bagefter«. ²⁵⁴

Internationale menneskerettighedsstandarder tilsiger, at vidnesbyrd, der relaterer til offerets tidligere seksuelle løbebane og adfærd, kun må tillades, når det er relevant og nødvendigt, uanset om det er i civile søgsmål eller straffesager.²⁵⁵ I Danmark har bistandsadvokaten og dommere ret til at protestere mod brugen af vidnesbyrd vedrørende offerets tidligere seksuelle adfærd. Sådanne vidnesbyrd kan kun tillades ved begæring til dommeren, hvis det skønnes at være væsentligt for sagen.²⁵⁶ Praksis følger imidlertid ikke altid bestemmelserne. I Kirstines sag bragte forsvarsadvokaten det på bane, at hun havde været sammen med andre mænd, da hun og hendes mand syv år tidligere var gået fra hinanden. Forsvarsadvokaten mente, at dette var et bevis på hendes »promiskuøse adfærd«. ²⁵⁷ Kirstines advokat protesterede mod, at dette blev bragt på bane under retsmødet, men retten tillod spørgsmålene. Kirstine sagde til Amnesty International, at hun følte, det havde fået hende til at fremstå utroværdig, og at spørgsmålene ikke skulle have været tilladt. »Hvad betyder det overhovedet, hvilke seksuelle erfaringer jeg gjorde mig for syv år siden?«, sagde hun.²⁵⁸

I sin vurdering af Danmark fra 2017 hilste GREVIO muligheden for beskyttelsesforanstaltninger for offeret velkommen, men bemærkede, at myndighederne tilvejebragte meget få oplysninger om deres anvendelse. Ekspertgruppen opfordrede myndighederne til at sikre, at alle sådanne foranstaltninger implementeres i praksis, og bemærkede, at hvis dette skulle kunne vurderes tilfredsstillende, skal myndighederne jævnlige indsamle data og undersøge dette område, herunder fra ofrenes perspektiv.²⁵⁹

²⁵⁰ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 845, 856(1).

²⁵¹ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 745 e(1).

²⁵² Interview med Louise Varberg, juridisk specialkonsulent, Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter, 11. oktober 2018.

²⁵³ Istanbulkonventionen, artikel 56.

²⁵⁴ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

²⁵⁵ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, p. 42, Istanbulkonventionen, artikel 54, og Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, vedtaget af FN's Generalforsamling under resolution 65/228 (2010), paragraf 15(e).

²⁵⁶ Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741(c)(1), 185(2).

²⁵⁷ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

²⁵⁸ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

²⁵⁹ GREVIO-rapport, p. 54.

De former for beskyttelse, som det danske system tilbyder, ville – såfremt de implementeres fyldestgørende – fjerne en række forhindringer, som står mellem kvinder, der anmelder voldtægt, og retfærdighed. En forbedring i praksis i retten, så den overholder internationale standarder, samt en reel implementering af Danmarks egne bestemmelser ville være et væsentligt skridt fremad i forhold til at sikre, at retfærdigheden sker fyldest, og det ville desuden tilskynde ofre til at anmelde voldtægt.

5. FORHINDRINGER FOR RETFÆRDIGHED: VOLDTÆGTSMYTER OG KØNSSTEREOTYPER

Istanbulkonventionen pålægger staterne at »fremme ændringer i de sociale og kulturelle adfærdsmønstre hos kvinder og mænd med henblik på at udrydde fordomme, sædvaner, traditioner og al anden praksis som bygger på forestillingen om kvinders underlegenhed eller stereotype roller for kvinder og mænd«. ²⁶⁰ Staterne skal endvidere lancere oplysningskampagner for at »øge offentlighedens bevidsthed om og forståelse af de forskellige måder, hvorpå alle former for vold [...] kommer til udtryk« ²⁶¹ og tilbyde »oplysninger om de foranstaltninger, der er til rådighed til forebyggelse af voldshandlinger«. ²⁶²

Ifølge FN's konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder (CEDAW) skal deltagerstaterne arbejde på at træffe alle de nødvendige foranstaltninger for at »ændre mænds og kvinders sociale og kulturelle adfærdsmønstre med henblik på at nedbryde fordomme, sædvaner og al anden praksis, som hviler på den opfattelse, at det ene køn er mere eller mindre værd end det andet, eller på stereotype kønsroller«. ²⁶³

CEDAW har endvidere understreget, at staterne skal tilvejebringe »alderssvarende, evidensbaseret og videnskabeligt korrekt seksualundervisning for drenge og piger« ²⁶⁴ og »målrettet nedbryde stereotype kønsroller og fremme ligestilling og ikke-diskrimination, herunder ikke-voldelige maskuliniteter« gennem »integration af ligestillingsmateriale i studieordningen på alle uddannelsesniveauer både offentligt og privat fra den tidlige barndom og på uddannelser med en menneskerettighedstilgang«. ²⁶⁵ Endelig skal staterne

²⁶⁰ Istanbulkonventionen, artikel 12(1). Se også CEDAW, artikel 5(a).

²⁶¹ Istanbulkonventionen, artikel 13(1).

²⁶² Istanbulkonventionen, artikel 13(2).

²⁶³ CEDAW, artikel 5(a).

²⁶⁴ CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 35(a).

²⁶⁵ CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 35(a).

tilskynde medierne til »at afskaffe diskrimination mod kvinder i deres aktiviteter, herunder skadelige og stereotype skildringer af kvinder eller bestemte grupper af kvinder, såsom kvindelige menneskerettighedsforkæmpere«. ²⁶⁶

Selvom Danmark har ry for et være et ligestillet land, er det tydeligt, at der er lang vej igen, hvis vi skal opfylde disse internationale forpligtelser og adressere indgroede kønsstereotyper, både blandt retshåndhævende personale og i samfundet som sådan, samt sikre retfærdighed for voldtægtsoverleverere.

5.1 HOLDNINGER BLANDT RETSHÅNDHÆVENDE PERSONALE

De voldtægtsoverleveres erfaringer med retssystemet i Danmark, som blev indsamlet til denne rapport, afslører holdninger og opfattelser blandt retshåndhævende personale, som er kraftigt påvirket af voldtægtsmyter funderet på kønsstereotyper. Disse myter påvirker behandlingen af overleverere samt beslutningsprocesserne i alle stadier af retsprocessen. Trods visse tiltag fra de danske myndigheders side for at øge bevidstheden om voldtægtsmyter i de senere år, såsom Rigspolitiets kampagne i 2017, kan der stadig gøres meget for at modarbejde dem og undgå, at de hindrer ofres adgang til retfærdighed.

Advokat Helle Hald udpegede fordomme og offerbebrejdende holdninger blandt diverse fagpersoner som væsentlige forhindringer for adgang til retfærdighed for voldtægts ofre i Danmark. Hun talte om en »dominoeffekt« af offerbebrejdelse og upassende spørgsmål fra politiet eller unødigt fokus på offerets tøj. »Disse spørgsmål kan medføre skam og frygt hos den forurettede«, sagde hun, »hvilket får dem til at 'krølle sammen' under afhøringen. Dette kan påvirke hele retsprocessen med konsekvenser for både offeret og fremtidige forurettede. Hvis fordomme fører til, at en retsforfølgelse ikke ender med en dom, bliver den næste voldtægtsanmeldelse måske slet ikke efterforsket ordentligt, fordi betjentene tænker, at retsforfølgelsen af den også vil mislykkes«. ²⁶⁷

Myten om, at kun visse »typer« kvinder eller de, der opfører eller klæder sig på en bestemt måde, bliver voldtaget, støder overleverere ofte på. Den er tæt knyttet til forestillingen om, at mandlige gerningsmænd simpelthen ikke kan »styre sig« i mødet med kvinder, der er klædt eller opfører sig på en bestemt måde. Disse forestillinger stammer fra indgroede stereotyper om mandlig og kvindelig seksualitet. Kirstine Marie huskede for eksempel, hvad den mand, der voldtog hende, sagde bagefter: »Han sagde oppe i lejligheden, før jeg smed ham ud, at det var, fordi jeg simpelthen var for lækker, at han ikke kunne holde fingrene fra mig. Og så gav han mig faktisk et klap i røven, mens han sagde det«. ²⁶⁸

»Bolette« fra København genkaldte sig, hvordan en politibetjent udspurgte hende om hendes seksuelle præferencer under en afhøring: »Hvad har det at gøre med noget som helst? Det her var ikke sex, det var

²⁶⁶ CEDAW, generel anbefaling 35, paragraf 37.

²⁶⁷ Interview med Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, København, 13. marts 2018.

²⁶⁸ Interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

vold«. ²⁶⁹ Faktisk rådede »Bolettes« bistandsadvokat hende til at ikke at være alt for ærlig om sin seksualitet efter denne episode. Hun var rasende over, at det at tale åbent om sit sexliv potentielt kunne være fatalt for hendes sag.

For »Bolette« betød denne forventning, at hun skulle være en »mønsteroverlever« og

»sige, at 'åh, jeg lukker øjnene og tænker på gud, konge og fædreland og holder det ud'. Nej, jeg kan godt lide sex, men dette her havde intet at gøre med sex. Og at de også kommer til konklusionen, at hvis en kvinde giver udtryk for at have et aktivt sexliv og nyder det, så accepterer hun på en måde et voldeligt overgreb, dét gjorde mig meget vred. Der er ingen som helst sammenhæng mellem de to ting«.

»Bolette« ²⁷⁰

Helena Gleesborg Hansen fra Dansk Kvindesamfund bemærkede også, hvordan retsprocessens fokus på, hvorvidt offeret sagde »nej« i stedet for at spørge om, hvorvidt hun sagde »ja«, forstærker en gammeldags og stereotyp opfattelse af kvindelig seksualitet, ifølge hvilken mænd skal »overtale« kvinder til sex frem for, at kvinder udtrykker deres ønske derom af egen fri vilje. ²⁷¹

Hanne Baden Nielsen fra Center for Seksuelle Overgreb ved Rigshospitalet i København bemærkede også, at mænd stort set har samfundets velsignelse med hensyn til voldtægt. Hun henviste til det faktum, at bevidstgørelse og voldtægtsforebyggelse for det meste fokuserer på piger og kvinder, deres adfærd, og hvad de skal have på eller ikke have på for at undgå at blive voldtaget. »Mænd undskyldes i kraft af deres køn«, sagde hun til Amnesty International. »Det er: 'Undskyld, men det er, fordi jeg er en mand!'. Og jeg mener, at tiden er kommet, hvor forældre må begynde at tale med deres drenge om, hvordan de skal opføre sig ... Det er på tide at tale med mændene og lade kvinderne være«. ²⁷²

Flere anklagemyndighedsbeslutninger om at lukke sagen, som Amnesty International analyserede, refererer til en forhistorie mellem den forurettede og den anklagede. Mange beskriver kvindens adfærd op til den formodede voldtægt. I en sag fra Midt- og Vestjyllands Politi står der for eksempel i afgørelsen: »Der er således enighed om, at De efter aftale med X indfandt Dem i hans lejlighed, idet De skulle sove hos ham, ligesom De frivilligt gik ind i hans soveværelse«. ²⁷³ På grund af de begrænsede tilgængelige oplysninger om anklagemyndighedens begrundelse i disse afgørelser er det ikke altid muligt at konkludere, at sådanne faktorer er de primære årsager til at lukke efterforskningen. Offeret adfærd før voldtægten samt et eventuelt tidligere nært forhold til gerningsmanden bør imidlertid aldrig opfattes som en retfærdiggørelse af voldtægt.

Amnesty International stødte også på eksempler på domme, hvor offerets adfærd før voldtægten, for eksempel hvis hun tidligere havde haft et seksuelt forhold til den anklagede, blev tolket som en formildende omstændighed. For eksempel forklarede byretten i Odense sin begrundelse for at idømme to mænd tre år for voldtægt og voldtægtsforsøg som følger: »Retten har taget i betragtning, at hun tidligere

²⁶⁹ Interviews med »Bolette«, København, 26. juni 2018, og »Maya«, København, 28. maj 2018.

²⁷⁰ Interviews med »Bolette«, København, 26. juni 2018, og »Maya«, København, 28. maj 2018.

²⁷¹ Interview med Helena Gleesborg Hansen, næstforkvinde for Dansk Kvindesamfund, København, 14. marts 2018.

²⁷² Interview med Hanne Baden Nielsen, afdelingssygeplejerske, Center for Seksuelle Overgreb ved Rigshospitalet, København, 14. marts 2018.

²⁷³ Midt- og Vestjyllands Politi: 4100-72303-00001-18.

havde haft et seksuelt forhold til en af de anklagede, og at hun kun blev udsat for begrænset magtanvendelse«. ²⁷⁴

5.2 SEKSUALUNDERVISNING I DANMARK

FN's håndbog om lovgivning om vold mod kvinder bemærker, at uddannelsessystemet er »et af de mest effektive indgangspunkter, hvor diskriminerende holdninger i forhold til ligestilling og vold mod kvinder kan blive udfordret«. ²⁷⁵ Istanbulkonventionen forpligter stater til at træffe »de foranstaltninger der er nødvendige for at pensumlister og læseplaner på alle niveauer med støtte af undervisningsmateriale tilpasset det enkelte klassetrin behandler emner som f.eks. ligestilling mellem kvinder og mænd, ikke-stereotype kønsroller, gensidig respekt, ikke-voldelig løsning af konflikter mellem mennesker, kønsbetinget vold mod kvinder og retten til personlig integritet«. ²⁷⁶

Seksualundervisning er et obligatorisk emne i Danmark, selvom der ikke er nogen bestemmelser for, hvor meget tid der skal afsættes til det. Folkeskoleloven tilsiger, at »sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab« skal integreres som en del af skoleforløbet ²⁷⁷ fra børnehaveklassen, ²⁷⁸ og Undervisningsministeriets færdigheds- og vidensmål for dette henviser til, at eleverne på forskellige alderstrin skal kunne samtale om for eksempel »kønsroller og mangfoldighed« og »seksualitet og seksuel mangfoldighed« samt analysere »normer og idealer for køn, krop og seksualitet«. ²⁷⁹

Ydermere har Sex & Samfund siden 2008 kørt en »kampagneuge« delvist finansieret af staten, som hedder *Uge Sex*, hvori folkeskoler i hele Danmark frivilligt kan deltage. I 2017 deltog omtrent 500.000 elever og mere end 15.000 lærere. ²⁸⁰

En undersøgelse iværksat af Undervisningsministeriet i 2018 viste imidlertid, at kun 36 % af de 741 interviewede 7.-klasseelever i Folkeskolen fik seksualundervisning. Ydermere var 21 % i tvivl om, hvorvidt det tilbydes på deres skole. Undersøgelsen bemærkede, at »elevernes viden og/eller kompetencer på dette område indikerer, at undervisningen særligt på folkeskoler er utilstrækkelig, når det gælder emner som fx reproduktion; sex, seksualitet og seksuel sundhed; samt normer og mangfoldighed i relation til køn, krop og seksualitet«. ²⁸¹

²⁷⁴ Afgørelse 3-1479/2018, Odense Byret, p. 16, 23. marts 2018.

²⁷⁵ FN's Handbook for Legislation on Violence against Women, ST/ESA/329, 2009, p. 30.

²⁷⁶ Istanbulkonventionen, artikel 14(1).

²⁷⁷ Folkeskoleloven (2017), nr. 1510, paragraf 7.

²⁷⁸ Undervisningsministeriet: »Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab – obligatorisk emne: Fagformål for faget sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab«, 2016, www.emu.dk/sites/default/files/SSF%20-%20januar%202016.pdf

²⁷⁹ Undervisningsministeriet: »Læseplan for emnet Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab«, 2018, www.emu.dk/sites/default/files/L%C3%A6seplan%20for%20sundheds-%20og%20seksualundervisning%20og%20familiekundskab.pdf

²⁸⁰ »Eksperter: Seksualundervisning anno 2018 er vigtigere end nogensinde før«, DR, februar 2018

www.dr.dk/nyheder/regionale/fyn/eksperter-seksualundervisning-anno-2018-er-vigtigere-end-nogensinde-foer

²⁸¹ Als Research: »Evaluering af Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab (SSF)«, januar 2019, p. 10, <http://www.stukuvn.dk/aktuelt/uvm/2019/jan/190118-sundheds-og-seksualundervisningen-halter-efter-i-grundskolen>

Pædagoger skal på pædagoguddannelsen tage det obligatoriske modul »Køn, seksualitet og mangfoldighed«. ²⁸² Lærere på udkolingsniveau skal også have en formel seminarieuddannelse, og selvom seksualundervisning udbydes som en del af pensum, er det ikke obligatorisk. Ifølge Sex & Samfund udbydes faget kun meget sporadisk eller slet ikke. ²⁸³ En undersøgelse, der blev gennemført af Undervisningsministeriet, fandt frem til, at kun en femtedel af de lærerstuderende havde deltaget i det frivillige kursus om seksualundervisning. ²⁸⁴ For at undervise på gymnasieniveau skal lærere have en kandidatgrad, men de bliver ikke uddannet i seksualundervisning.

I 2017 opfordrede Sex & Samfund regeringen til at gøre seksualundervisning obligatorisk på gymnasieniveau. Sex & Samfund kritiserede også regeringen for den utilstrækkelige uddannelse af lærere i seksualundervisning og opfordrede den til at indføre et obligatorisk modul på læreruddannelsen. ²⁸⁵

I sine afsluttende betragtninger om Danmark fra 2017 anbefalede FN's komité for barnets rettigheder, at der indføres obligatorisk undervisning om det uacceptable i vold mod piger og kvinder på alle niveauer i skolen. ²⁸⁶

5.3 MANGLENDE UDDANNELSE OM SEKSUEL SELVBESTEMMELSE, SAMTYKKE OG FORHOLD

Skønt GREVIO i sin vurdering af Danmark fra 2017 påskønnede, at der findes initiativer såsom »Uge Sex«, fandt ekspertgruppen, at undervisningen på danske skoler generelt fokuserer på børns ret til beskyttelse mod forskellige former for vold uden en kønsdimension. Den anbefalede, at myndighederne indfører undervisning om kønsbetinget vold i hele Folkeskolen og overvåger, hvordan lærerne bruger det eksisterende undervisningsmateriale i denne henseende. ²⁸⁷

De piger og kvinder, som blev interviewet til denne rapport, havde ikke oplevet, at seksualundervisningen i Danmark dækker emner såsom forhold, seksuel selvbestemmelse eller samtykke. De rapporterede, at sådanne timer udelukkende fokuserede på biologi og seksuel og reproduktiv sundhed, prævention og forebyggelse af seksuelt overførte sygdomme. ²⁸⁸ Både overlevere og repræsentanter for organisationer, der arbejder med dem, var overbeviste om, at seksualundervisning ikke bør begrænse sig til biologi, men

²⁸² Uddannelses- og Forskningsministeriet, pressemeddelelse: »Tre millioner til undervisning i køn og ligestilling på pædagoguddannelsen«, 2014, www.ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2014/tre-millioner-til-undervisning-i-kon-og-ligestilling-pa-paedagoguddannelsen

²⁸³ Sex & Samfund: *Vi skal arbejde med seksualundervisning på læreruddannelsen*, 2017, www.sexogsamfund.dk/content/vi-skal-arbejde-med-seksualundervisning-paa-laereruddannelsen

²⁸⁴ Spørgeskemaet blev sendt til alle fjerdeårsstuderende på seminarierne (2.222) og blev besvaret af 792. Appendiks 3, underrapport 2 om evalueringen af læreruddannelsen, spørgeskema til studerende, Rambøll, juli 2018, p. 1, pp. 24-25, www.ufm.dk/aktuelt/nyheder/2018/filer/bilag3.pdf, www.jyllands-posten.dk/indland/ECE10840693/ny-undersogelse-kun-hver-femte-laererstuderende-deltager-i-seksualundervisning/

²⁸⁵ Sex & Samfund: *Vi skal arbejde med seksualundervisning på læreruddannelsen*, 2017, www.sexogsamfund.dk/content/vi-skal-arbejde-med-seksualundervisning-paa-laereruddannelsen

²⁸⁶ Afsluttende betragtninger, FN's komité for barnets rettigheder: Danmark, FN-dokument CRC/C/DNK/CO/5 (2017), paragraf 22(b).

²⁸⁷ GREVIO-rapport, p. 26.

²⁸⁸ Interviews med Dyveke, 29. maj 2018, Isabel, Aarhus, 30. maj 2018, Cathrine, 31. maj 2018, Karla, 1. juni 2018, og Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

også inddrage adfærd og forhold.²⁸⁹

Undervisning i kropslig selvbestemmelse og samtykke blev betragtet som altafgørende af mange af de interviewede, både med henblik på at forebygge seksuel vold og reagere på den, hvis den forekommer. For eksempel sagde 20-årige »Sofia« til Amnesty International, at hendes klassekammerater efter hendes mening ville have haft nemmere ved at finde ud af, hvordan de skulle reagere og støtte hende, da de fandt ud af, hun var blevet voldtaget, hvis de havde lært om samtykke i seksualundervisningen. I stedet følte »Sofia«, at hun blev »stemplet som en tøjte« og ikke blev troet på, da en ven til den mand, der voldtog hende, begyndte at sprede rygter om episoden.²⁹⁰

I september 2018 lancerede Det Kriminalpræventive Råd en kampagne, der fokuserer på at forebygge seksuelle overgreb, og som henvender sig til unge mennesker mellem 15 og 17 år. Kampagnen hedder *Tune Ind* og føres primært online. Den bruger musik til at starte diskussioner om vigtigheden af at opfatte, mærke og respektere hinandens verbale og ikke-verbale signaler.²⁹¹ Selvom det er et vigtigt og velkomment initiativ, bør forhold, seksuel selvbestemmelse og samtykke stadig inddrages i skolernes seksualundervisning.

Advokat Helle Hald understregede vigtigheden af tidlig bevidstgørelse for at forebygge seksuel vold.²⁹² De interviewede overlevere mente også, at det ville være gavnligt at stille alderssvarende undervisning om kropslig integritet og samtykke til rådighed for børn, der endnu ikke er teenagere.²⁹³ »Anne« fra Aarhus sagde: »Vi bliver nødt til at starte meget tidligere ... [For mindre børn] behøver det ikke at blive knyttet til sex ... Du kan undervise i samtykke fra en meget tidlig alder, og jeg mener selvfølgelig, at det skal gøres i familien, men også i daginstitutioner og skoleklasser og så videre ... Der er mange ting, der går forud for samtykke og ligger implicit i den måde, vi håndterer samtykke på.«²⁹⁴

Isabel påpegede vigtigheden af at lære børn om samtykke og være påpasselig med ikke at forstærke kønsstereotyper undervejs: »Selv i børnehaven, når drenge eller piger hiver hinanden i håret eller prøver at tage noget af tøjet af, eller en hvilken som helst form for chikanerende adfærd, så siger de bare: 'Nåh, det er fordi, de er børn, de leger bare' eller: 'Sådan er drenge nu engang'. Så jeg tror, at så snart de lærer at omgås hinanden, skal du lære dem om, hvordan de gør det på en måde, hvor de respekterer hinandens grænser.«²⁹⁵

Karla på 20 sagde til Amnesty International, at der er behov for åbne diskussioner om voldtægt og samtykke, så unge mennesker ved, hvordan de skal tale om disse ting.²⁹⁶ Den 23-årige børnehavepædagogmedhjælper Nanna understregede, at tilgangen skal bygge på gensidig respekt. Hun sagde: »Det at være ung i Danmark er at gå ud og feste og have det sjovt, og du skal ikke bare holde op, fordi der er nogle idioter ude i verden, der tror, de kan gøre lige, som det passer dem ... Jeg mener, det

²⁸⁹ Interview med Jeanette og Mathilde, rådgivere, Joan-Søstrene, København, 14. marts 2018.

²⁹⁰ Interview med »Sofia«, København, 26. juni 2018.

²⁹¹ Interview med Flemming Wridt Jensen, Det Kriminalpræventive Råd, København, 10. oktober 2018.

²⁹² Interview med Helle Hald, advokat og bistandsadvokat, København, 13. marts 2018.

²⁹³ Interviews med »Anne«, Isabel, Aarhus, 30. maj 2018, Karla, 1. juni 2018, og Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

²⁹⁴ Interview med »Anne«, Aarhus, 30. maj 2018.

²⁹⁵ Interview med Isabel, Aarhus, 30. maj 2018.

²⁹⁶ Interview med Karla, København, 1. juni 2018.

er vigtigt at gå ud og sige, at selvfølgelig skal du have din frihed, når du er ung ... Jeg ændrer ikke på min påklædning, bare fordi den er kort, eller du kan se en masse hud, for det giver ikke nogen ret til gøre mig noget«. ²⁹⁷

Ingrid Soldal Eriksen, analytiker ved Det Kriminalpræventive Råd, sagde til Amnesty International, at forskning viser, at de fleste voldtægtsofre er teenagere, og at voldtægterne for det meste finder sted i private hjem og ofte i forbindelse med fester. Hun sagde til Amnesty International, at: "Rådets kvalitative undersøgelse viser, at der er noget på spil omkring de unges normer. De har en ret kønsstereotyp opfattelse af, hvad normer er, og at det er drengene, som skal tage initiativet, og det er pigerne, som skal give samtykke. Og så har de unge ikke noget sprog for samtykke«. ²⁹⁸

Istanbulkonventionens forklarende bemærkninger påpeger, at: »Holdninger, overbevisninger og adfærdsmønstre dannes meget tidligt i livet. Hvis vi vil fremme ligestilling, gensidig respekt i personlige forhold og ikke-vold, må vi begynde så tidligt som muligt, og det er primært forældrenes ansvar. Uddannelsesinstitutioner spiller imidlertid også en væsentlig rolle i at styrke disse værdier«. ²⁹⁹

Alderssvarende og omfattende seksualundervisning fra en tidlig alder er et godt udgangspunkt for at øge unge menneskers bevidsthed om forhold, ligestilling og samtykke, hvilket i sidste ende bidrager til at opbygge et samfund, der respekterer kropslig integritet og seksuel selvbestemmelse, og hvor kønsbetinget vold og seksuel vold ikke er tilladeligt.

Selvom nogle af de områder, som Istanbulkonventionen fordrer, er dækket i læseplanerne i Danmark, og initiativer såsom »Uge Sex« taler til mange unge mennesker, bør myndighederne træffe yderligere foranstaltninger for at sikre, at tilvejebringelsen af en sådan undervisning er omfattende og konsekvent. En tildeling af et obligatorisk antal timer til omfattende seksualundervisning i læseplanerne på alle niveauer samt en sikring af, at alle lærere bliver uddannet i at undervise i det, ville bidrage markant til at opnå dette mål. Ved at forbedre adgangen til og rækkevidden af seksualundervisningen og sikre, at den dækker emner kønsbetinget vold, forhold og samtykke, har de danske myndigheder en mulighed for og en forpligtelse til at arbejde med unge mennesker for at forebygge voldtægt på langt sigt.

5.4 MEDIERNES ROLLE

Istanbulkonventionen kræver, at stater »tilskynder den private sektor, ICT-sektoren og medierne til at udstikke retningslinjer og selvregulerende standarder for at øge respekten for kvinders værdighed og således bidrage til at forebygge vold mod dem«. Sådanne aktører bør endvidere tilskyndes til at »etablere et etisk adfærdskodeks med henblik på en rettibedsbaseret, kønssensitiv og ikke-sensationshungrende

²⁹⁷ Interview med Nanna, København, 26. juni 2018.

²⁹⁸ Interview med Ingrid Soldal Eriksen, analytiker, Det Kriminalpræventive Råd, København, 10. oktober 2018. Se også: www.dkr.dk/materialer/vold-og-voldtægt/seksuelle-kraenkelse/. **Error! Hyperlink reference not valid.**

²⁹⁹ Forklarende bemærkninger, paragraf 94.

mediedækning af vold mod kvinder«. ³⁰⁰

I sin evalueringsrapport om Danmark bemærkede GREVIO, at der fandtes adskillige love om etiske standarder i medierne i Danmark ³⁰¹ samt de selvpålagte retningslinjer, der blev vedtaget i 2013 af Dansk Journalistforbund og Danske Medier. ³⁰² GREVIO var imidlertid kritisk over for standardernes fravær af foranstaltninger i forhold til at adressere skadelige kønsstereotyper eller retningslinjer for, hvordan sager om vold mod kvinder bør dækkes. GREVIO anbefalede, at de danske myndigheder tilskynder ikke-statslige aktører såsom private medievirksomheder til aktivt at deltage i forebyggelsen og bekæmpelsen af vold mod kvinder, i overensstemmelse med Istanbulkonventionens artikel 17. ³⁰³

Den skyggerapport, som blev indleveret samlet af flere danske NGO'er til GREVIO i januar 2017, bemærkede, at: »Sager om seksualiseret vold sommetider fremstilles med unødige seksuelle detaljer, hvilket viktimiserer de pågældende kvinder yderligere«. ³⁰⁴ Mediernes dækning af seksuel vold fokuserer næsten altid på, hvad offeret var iført, eller hvorvidt hun havde drukket alkohol. Dette viderefører misforståelser omkring voldtægt og samtykke, hvilket mindsker kvinders tiltro til, at deres forklaring vil blive taget for gode varer, og afskrækker dem fra at søge retfærdighed.

De oplevelser, som de interviewede kvinder delte med Amnesty International, fremhæver, hvordan mediernes dækning af og sprogbrug om voldtægt kan være med til at videreføre skadelige stereotyper og myter samt underminere overlevernes forsøg på at opnå retfærdighed.

»Anne« fra Aarhus bemærkede, at de danske medier ofte undlader at respektere offerets ret til privatliv, blandt andet gennem beskrivelser, som gør ofrene lette at identificere og gør læserne i stand til at kommentere artikler om voldtægt, hvilket for det meste resulterer i en masse offerbebrejdelse. Hun bemærkede endvidere, at mediedækningen af voldtægt typisk udviser gerningsmanden. ³⁰⁵

Isabel noterede, at medierne ofte skildrer voldtægt som en form for sex snarere end en voldsforbrydelse. I forhold til dækningen af Peter Madsens mord på og voldtægt af journalisten Kim Wall huskede hun, hvordan en avisartikel havde kaldt forbrydelsen »seksuelt misbrug«. »Jeg var lamslået over, at de brugte ordet sex, fordi hun blev stukket i skeden med en kniv tyve gange, og det tror jeg ikke har noget med sex at gøre«. ³⁰⁶

³⁰⁰ Forklarende bemærkninger, paragraf 107.

³⁰¹ For eksempel Medieansvarsloven, Radio- og fjernsynsloven, Markedsføringsloven, GREVIO-rapport p. 30.

³⁰² <https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler>, https://www.danskemedier.dk/wp-content/uploads/guide_presseetiskeregler_pages1.pdf, [https://www.pressenaevnet.dk/god-presseskik/](https://www.pressenaevnet.dk/god-presseskik/http://www.pressenaevnet.dk/god-presseskik/)

³⁰³ GREVIO-rapport, pp. 30 og 64.

³⁰⁴ Danske NGO'ers skyggerapport til GREVIO, januar 2017, p. 17.

www.danner.dk/sites/default/files/danner/Dokumenter/NGOers_rapport_om_Dk_og_Istanbulkonventionen.pdf

³⁰⁵ Interview med »Anne«, Aarhus, 30. maj 2018.

³⁰⁶ Interview med Isabel, Aarhus, 30. maj 2018.

5.5 KONKLUSION

De danske myndigheder bør sikre, at myter om voldtægt og kønsstereotyper modarbejdes på alle samfundsniveauer, at fagpersoner, der arbejder med voldtægtsoverlevere, modtager passende og løbende uddannelse, og at medierne opfordres til at imødegå vold imod kvinder i stedet for at opretholde skadelige misopfattelser. En undersøgelse foretaget af Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE) bemærkede, at »kampagner er altafgørende i forhold til at forebygge vold mod kvinder – ikke bare ved at øge bevidstheden om, hvad vold er, og at den er uacceptabel, men også ved at udfordre de underliggende holdninger og adfærdsmønstre, som støtter den«. ³⁰⁷

I sine afsluttende betragtninger om Danmark fra 2017 anbefalede FN's komité for barnets rettigheder, at de danske myndigheder i samarbejde med medierne og uddannelsessektoren »træffer passende bevidstgørelsesforanstaltninger, som henvender sig til den brede offentlighed med henblik på at fremme positiv, ikke-voldelig adfærd og nedbryde enhver forestilling om piger og kvinders underlegenhed«. ³⁰⁸

GREVIO bifaldt de regeringsstyrede kampagner om voldtægt i Danmark, som specifikt henvendte sig til fagpersoner, og bemærkede, at forbedringer i håndteringen af disse forbrydelser viste »vigtigheden af sådanne foranstaltninger, særligt med hensyn til retshåndhævende personale, som ikke allerede er blevet undervist i emnet på et introduktionskursus«. ³⁰⁹

Bevidstgørelse på alle samfundsniveauer, omfattende seksualundervisning og nedbrydning af stereotyper og myter er altafgørende for at afskaffe »voldtægtskulturen« og i sidste ende forebygge seksuel vold, herunder voldtægt, af piger og kvinder samt straffriheden for samme.

³⁰⁷ Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder: »Study to identify and map existing data and resources on sexual violence against women in the EU«, 2013, p. 10, www.eige.europa.eu/rdc/eige-publications/study-identify-and-map-existing-data-and-resources-sexual-violence-against-women-eu-report

³⁰⁸ Afsluttende betragtninger, FN's komité for barnets rettigheder: Danmark, FN-dokument CRC/C/DNK/CO/5 (2017), paragraf 22(a).

³⁰⁹ GREVIO-rapport, p. 25.

6. »SAMMEN ER VI STÆRKERE«

»Det eneste, der egentlig har holdt mig oppe igennem hele det her forløb, det har været det at skulle kæmpe for andre«.

Dyveke³¹⁰

Mange af de kvinder, der er blevet interviewet til denne rapport, har talt åbent om deres oplevelser og er aktive i kampen for at forbedre voldtægtsoverleveres adgang til retfærdighed. Med svære personlige oplevelser i rygsækken ønsker de nu at række ud til andre og bruge deres egen indre styrke til at skabe forandringer.

Cathrine er en af dem, der blev udsat for vold og voldtægt i sit eget hjem, og som nu vælger at fortælle om sine oplevelser til unge i Danmark, igennem organisationen *Bryd Tavsheden*.³¹¹ Stine fortalte om sine oplevelser i en fjernsynsdokumentar og skrev sin masterafhandling i pædagogisk psykologi om voldtægtsoverlevende.³¹² Kathrine offentliggjorde sin historie om sit forløb igennem retssystemet; for hende var det en overvejende positiv oplevelse, der endte med, at gerningsmanden blev dømt.³¹³ Mange af disse kvinder har følt sig stærkt motiverede af ønsket om at beskytte andre.³¹⁴

»Min anmeldelse [til politiet] for 2 år siden satte virkelig gang i noget, fordi jeg var så vred over det, der var sket. Virkelig meget, når jeg tænkte på andre unge piger, der sidder i den stol uden at turde sige noget. Fordi jeg faktisk havde modet til at sige til ham [politibetjenten]: 'Jeg ved, hvad du har gang i, du skal ikke gøre det her mod mig, jeg er her ikke for sjov'. Men jeg kan forestille mig masser af unge piger, der ville svare: 'Nej, egentlig ikke', [efter] de er blevet spurgt: 'Er du sikker på, at du vil anmelde det?'«

³¹⁰ Interview med Dyveke, Aarhus, 29. maj 2018.

³¹¹ Interview med Cathrine, København, 31. maj 2018.

³¹² DR, 16. januar 2016, www.dr.dk/tv/se/dr1-dokumentaren-12/voldtægt/dr1-dokumentaren-jeg-blev-voldtaget#! og interview med Stine, Aarhus, 30. maj 2018.

³¹³ Kathrine Carlsen: »Det var en overvindelse at anmelde min overgrebsmand. Men retssystemet fungerede«, Information, 16. september 2017, www.information.dk/debat/2017/09/overvindelse-melde-overgrebsmand-retssystemet-fungerede?st_cntrb

³¹⁴ Interviews med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018, Kirstine Marie, Aarhus, 26. juni 2018, og Kathrine, København, 5. juli 2018.

Kirstine Marie³¹⁵

Efter at den mand, der blev beskyldt for at have voldtaget hende, blev frifundet, er Kirstine begyndt at kæmpe for bedre adgang til retfærdighed for voldtægtsoverlevende og for lovændringer. Det betød så meget for hende, at der sker en forandring i den måde, voldtægtsoverlevende behandles af systemet, at hun besluttede sig for at offentliggøre sin historie på et af de sociale medier på Kvindernes Internationale Kampdag i 2018. Hun sagde til Amnesty International:

»Efter dommen følte jeg, at jeg burde skamme mig igen. Hvorfor? Jeg gjorde alt det, jeg burde. Det var min pligt at anmelde det til politiet. Jeg gjorde alt det, jeg burde, men alligevel blev jeg ikke retfærdigt behandlet ... Jeg vil ændre tingene. Jeg er god til at skrive. Sammen er vi stærkere«.

Kirstine³¹⁶

I en af sine opdateringer på de sociale medier skrev Kirstine:

»Jeg vil gøre alt hvad der overhovedet står i min magt for at bruge min egen historie til at banke vægge ned, så der i fremtiden er langt færre, der står i den situation, at de oven i et forfærdeligt overgreb også skal håndtere et skeptisk og uforberedt anmeldelsessystem, et retsvæsen, der bygger på antikke principper og en omverden, der bare helst vil have at man tier stille, bøjer nakken og accepterer at systemet krænker og svigter dem, som det er forpligtet til at beskytte«.

Kirstine³¹⁷

Liva beskrev, hvor vigtigt det var for hende at dele sin historie offentligt, fordi i kølvandet på det, hun selv havde været igennem, syntes hun, det var svært at finde lignende historier online.

»Før jeg talte med Politiken, ledte jeg på nettet efter lignende artikler, fordi jeg så fyren efterfølgende, og jeg kunne ikke finde nogen artikler om det. Så det var en god oplevelse at kunne dele det, og en masse kvinder og piger kontaktede Politiken om min historie, fordi de havde haft den samme oplevelse som jeg og aldrig før havde hørt den slags historier fra andre«.

Liva³¹⁸

20-årige Karla fortalte researchholdet, at det, at hun har relativt nemt ved at fortælle om sin voldtægt, gør, at hun har forsøgt at øge den offentlige bevidsthed om emnet og at hjælpe andre.

»Jeg gider ikke gå rundt og føle mig som et offer og have ondt af mig selv«, sagde hun. »Jeg vil ikke have, at andre skal have ondt af mig ... Jeg vil gøre noget med det, og det er så det, jeg gør nu. Fordi jeg kan tale så frit om det, vil jeg gerne gøre det for alle dem, der ikke kan«.

Karla³¹⁹

Nanna skrev et skoleprojekt om emnet, som førte til, at hun holdt oplæg på andre skoler. Hun fortalte

³¹⁵ Interview med Kirstine Marie, København, 26. juni 2018.

³¹⁶ Interview med Kirstine, Fredericia, 15. marts 2018.

³¹⁷ Kirstines sociale medie, 29. marts 2018. **Error! Hyperlink reference not valid.**

³¹⁸ Interview med Liva, København, 29. maj 2018.

³¹⁹ Interview med Karla, København, 1. juni 2018.

også om sin oplevelse til cirka 120 elever på sit gymnasie og blev interviewet til en lokal tv-station.³²⁰
Hun sagde:

»Jeg vil fortælle min historie, så det ikke sker for andre«.

Nanna³²¹

De kvinder, som talte med Amnesty International, har vist stor styrke og stort mod ved at dele deres erfaringer i retssystemet på godt og ondt. De er alle opsatte på at ville forbedre systemet og på at arbejde for et samfund, der bekæmper voldtægt og respekterer kvinders ret til selvbestemmelse.

Deres engagement fortjener, at de danske myndigheder kvitterer ved at træffe alle de nødvendige foranstaltninger for at forebygge voldtægt og for at forbedre adgangen til retfærdighed for voldtægtsoverlevende. Fremfor alt fordrer deres mod, at myndighederne både lytter til dem og tager affære.

³²⁰ TV2 Fyn, 9. februar 2017, www.tv2fyn.dk/artikel/drugrape-og-voldtaegt-ouere-elev-deler-egne-erfaringer

³²¹ Interview med Nanna, København, 26. juni 2018.

7. ANBEFALINGER

Til Folketinget:

Vedrørende lovgivningen:

1. Definitionen af voldtægt i Straffeloven bør ændres, så den fremover er baseret på frivilligt samtykke og derved kommer på linje med internationale menneskerettighedsstandarder, herunder Istanbulkonventionen, som GREVIO anbefalede til Danmark i sin evalueringsrapport fra 2017.
2. Folketinget bør ændre Straffeloven og anklagemyndighedens retningslinjer for efterforskning af seksualforbrydelser, så de omfatter de skærpende omstændigheder, der er defineret i Istanbulkonventionens artikel 46, herunder seksuel vold begået af en nuværende eller tidligere partner, samt i tilfælde, hvor gerningsmanden misbruger sin autoritet over offeret (som det fremgår af Straffelovens §§ 218-221 – samleje i situationer, hvor en person udnytter en andens persons sindssygdom eller mentale retardering, eller deres afhængighed, som for eksempel i ungdoms- eller psykiatriske institutioner, og ligeledes, hvis det sker ved bedrag). Folketinget bør træffe de fornødne foranstaltninger for at sikre, at de skærpende omstændigheder i Istanbulkonventionens artikel 46 inddrages i den juridiske proces, ved at sørge for, at politiet, anklagemyndigheden og dommerstanden i højere grad er bevidste om deres eksistens og betydningen af dem.
3. Folketinget bør ændre Straffeloven og de relevante retningslinjer for anklagemyndigheden således, at definitionen af voldtægt fremover også gælder for oral penetrering uden samtykke.
4. Udlændingelovens krav om, at kvindelige migranter, der ikke kommer fra EØS-lande, og som er i Danmark som ægtefælle- eller familiesammenførte, bør ændres i tilfælde af separation på grund af vold i hjemmet, herunder seksuel vold, for at sikre, at alle kvindelige migranter i de tilfælde kan opnå selvstændige opholdstilladelser.
5. Folketinget bør ændre Retsplejeloven, så den fremover indeholder muligheden for, at voldtægts ofre kan afgive vidneforklaring uden at behøve at møde i retten, for eksempel via video.

Til Justitsministeren:

Vedrørende lovgivningen:

5. Ministeren opfordres til at fremsætte lovgivning for at ændre definitionen af voldtægt i Straffeloven, så den fremover er baseret på frivilligt samtykke og derved kommer på linje med internationale menneskerettighedsstandarder, herunder Istanbulkonventionen, som GREVIO anbefalede til Danmark i sin evalueringsrapport fra 2017.
6. Ministeren bør fremsætte forslag til ændring af Retsplejeloven, så den fremover indeholder muligheden for, at voldtægts ofre kan afgive vidneforklaring uden at behøve at møde i retten, for eksempel via video.

Vedrørende politik og praksis:

7. Dataindsamling om voldtægt og seksuel vold bør ændres ved at registrere data, der er opdelt efter seksualitet, køn, kønsidentitet, alder, funktionsvariationer, relation mellem offer og gerningsmand eller offerets migrant- eller etniske status, sikre, at de indsamlede data gennemgås regelmæssigt, og at de bliver lagt til grund for politikudvikling, ressourceallokering og andre indsatser, der har til formål at forhindre og adressere seksuel vold og anden kønsbetinget vold.
8. Ministeren bør sikre, at der sker en regelmæssig og uafhængig monitorering og evaluering af politiets og anklagemyndighedens håndtering af voldtægtssager, herunder i forhold til kvaliteten af efterforskningen, samt hvorvidt og hvordan de relevante retningslinjer implementeres.
9. Ministeren bør sørge for, at der sker en undersøgelse og analyse af de grundlæggende årsager til det høje antal anmeldelser, der aldrig når i retten, for at kunne tackle dem på en systematisk måde.
10. Ministeren bør sørge for, at handlingsplanen »Respekt for voldtægts ofre« revideres, evalueres og opdateres med en tidsplan for, hvornår planen skal implementeres og evalueres.
11. Ministeren bør sørge for, at retsprocessen bliver mere rettidig og effektiv, og at den tid der går imellem en anmeldelse til politiet, og til retssagen begynder, samt længden af domstolsbehandlingen, begrænses.
12. For at forhindre sekundær viktimering, og for at udrydde diskriminerende praksis og brugen af kønsstereotyper på alle niveauer af den juridiske proces, bør ministeren sørge for, at der er adgang til relevant, systematisk og obligatorisk grund- og videreuddannelse af de relevante fagpersoner (såsom politi og andet retshåndhævende personale, anklagere, dommere og ofrenes bistandsadvokater), der arbejder med overleverne af seksuel vold i forebyggelse og opklaring af seksuel vold, ligestilling og intersektionel diskrimination, voldtægtsmyter og stereotyper.
13. For at sikre bedre kommunikationen mellem politiet, anklagemyndigheden, offerets bistandsadvokater og overleverne bør kommunikationen sættes i system, for eksempel ved at sørge for, at den opkvalificering, der tilbydes de relevante fagpersoner, indeholder undervisning i kommunikation, og at de retlige fremskridt overbringes til overleverne mundtligt og på en følsom måde, inden de sendes via e-Boks.
14. For at sikre ensartethed i behandlingen af ofre for seksuel vold, både i anmeldelsessituationen og under efterforskningen, bør politibetjente i hele landet regelmæssigt oplyses om og undervises i Rigspolitiets Nationale Retningslinjer og efterfølgende opdateringer, og retningslinjernes efterlevelse bør være genstand for uafhængig monitorering.
15. Ministeren bør sikre, at der værnes om overlevernes privatliv, når de anmelder voldtægt eller anden seksuel vold hos politiet, for eksempel ved at der benyttes private rum, hvor døre kan lukkes, og ved at der sker regelmæssig uddannelse i og uafhængig monitorering af politiets efterlevelse af Rigspolitiets Nationale Retningslinjer.

16. For at undgå sekundær viktimering bør det sikres, at anmelderen eller anmelderne af seksuel vold ikke behøver at tage kontakt med flere politistationer, eller være nødt til at gennemføre mange samtaler.
17. Indsatsen for at øge antallet af anmeldelser om seksuel vold bør fortsætte, baseret på beviselige forbedringer af håndteringen af voldtægtssager og kvinders adgang til retfærdighed.

Vedrørende støtte til ofre i retsprocessen:

18. Ministeren bør sikre, at der fortsat er beskyttelse og sikkerhed for ofre under retsprocessen, for eksempel ved at sikre deres adgang til gratis retshjælp helt fra starten af retsprocessen, det vil sige fra politianmeldelsen, gennem hele den efterfølgende proces og til sagen er i retten.
19. Der bør være reel adgang til advokathjælp for ofre, herunder også udenfor normal kontortid, og der bør tillige være løbende juridisk bistand for at forhindre sekundær viktimering og for at sikre kvalitet og effektivitet.
20. Ministeren bør sikre, at ofre altid er beskyttet fra sekundær viktimering ved at sikre, at de ikke behøver at møde den anklagede i retten. Dette kan gøres ved at tillade *lukkede døre* og vidneforklaring via videolinks og ved at forbyde fremlæggelse af overleveres seksuelle baggrund i processen, medmindre det er relevant for sagen.

Til Børne- og Socialministeren, Ligestillingsministeren og Udlændinge- og Integrationsministeren:

Vedrørende seksuel vold i sammenhæng med vold i hjemmet

21. Sikre at processen vedrørende forældremyndighed og besøgsret ikke sætter sikkerheden og adgangen til retfærdighed på spil for kvinder som oplever vold i hjemmet eller seksuel vold i intime relationer, og afholder dem fra at anmelde den slags vold.

Til Undervisningsministeren og Ligestillingsministeren:

Vedrørende forebyggelse af seksuel vold og fremme af kønsligestilling igennem undervisning:

22. Ministrene bør sørge for, at der tilvejebringes obligatorisk, fyldestgørende, alderssvarende, kønssensitiv, evidensbaseret og objektiv seksual- og parforholdsundervisning til elever og studerende af alle køn og på alle undervisningstrin, også udenfor undervisningssystemet. Dette bør omfatte undervisning i samtykke, kropslig og seksuel selvbestemmelse og retten til kropslig integritet.
23. Ministrene bør fremme initiativer, der kan skabe forandringer i de sociale og kulturelle adfærdsmønstre hos alle køn med henblik på at udrydde skadelige kønsstereotyper og myter, for eksempel igennem bevidstgørende kampagner, som inkluderer og er rettet mod alle i det danske samfund, herunder mennesker af alle køn.

Til Uddannelses- og Forskningsministeren:

24. Introducer et obligatorisk modul vedrørende at undervise i seksualundervisning som del af læreruddannelsen.

Til Ligestillingsministeren:

25. Det anbefales, at ministeren igangsætter et samarbejde med private medier, hvor de opfordres til at fastsætte retningslinjer til at modarbejde skadelige kønsstereotyper, og til at de aktivt deltager i at forebygge og bekæmpe vold mod kvinder, herunder seksuel vold.

Til Journalistforbundet og Danske Medier:

26. De vejledende regler for god presseskik fra 2013 bør ændres, således at de omfatter retningslinjer for, hvordan sager om vold mod kvinder, inklusive seksuel vold, skal håndteres, og sætter fokus på voldtægtsmyter og skadelige kønsstereotyper.

Til Udlændingestyrelsen og Udlændinge- og Integrationsministeren:

27. Ministeren bør sikre, at alle kvindelige migranter, der er ægtefælle- eller familiesammenført, kan få selvstændige opholdstilladelser i tilfælde af separation på grund af vold i hjemmet, herunder også seksuel vold.
28. Ministeren bør sikre, at kvindelige migranter har adgang til information om deres rettigheder såvel som om de ydelser og den støtte, der er til rådighed, hvis de oplever partnervold.

**AMNESTY INTERNATIONAL
ER EN GLOBAL BEVÆGELSE
FOR
MENNESKERETTIGHEDER.
HVIS EN PERSON
UDSÆTTES FOR
URETFÆRDIGHED, GØR VI
ALLE.**

KONTAKT OS

amnesty@amnesty.dk

+45 33 45 65 65

TAG DEL I SAMTALEN

www.facebook.com/Amnesty.dk

[@Amnestydk](https://twitter.com/Amnestydk)

»GIV OS RESPEKT OG RETFÆRDIGHED!«

ADGANG TIL RETFÆRDIGHED FOR KVINDelige VOLDTÆGTsoverlevere I Danmark

Kvinder i Danmark møder en lang række forhindringer når de forsøger at opnå retfærdighed for voldtægt. Langt størstedelen af alle voldtægter bliver aldrig anmeldt og ud af de få som gør, er der kun ganske få hvor der falder dom. En afgørende forhindring er den smalle definition af voldtægt i den danske straffelov, der kun betegner det som baseret på fysisk vold eller trusler herom, tvang, eller at personen er ude af stand til at forsvare sig selv, fremfor på baggrund af manglende samtykke, som det kræves af international menneskerettighedslov som for eksempel Istanbulkonventionen.

I de senere år har de danske myndigheder taget nogle gode skridt mod at forbedre måden som de retshåndhævende myndigheder reagerer på anmeldelser af voldtægt. På trods af denne indsats oplever overlevende stadig ofte anmeldelsesprocessen og dens efterdønninger som voldsomt traumatiserende, særligt når de bliver mødt med upassende spørgsmål, fejlfyldte efterforskninger og utilstrækkelig kommunikation vedrørende deres sager. Mange bliver mødt med affejende attituder og bebrejdelse af offeret, hvilket bliver påvirket af kønsstereotyper og myter omkring voldtægt.

Denne rapport, som indeholder interviews med overlevende, aktivister og myndigheds personer, viser, at selvom der har været en bred opfattelse i Danmark om, at der er opnået lighed mellem kønnene, så bør myndighederne fortsat gøre endnu mere for at leve op til dette positive image. Amnesty International opfordrer de danske myndigheder til at ændre den juridiske definition af voldtægt til at være baseret på seksuel autonomi og samtykke og til at forbedre behandlingen af overlevende igennem alle dele af den juridiske proces.